

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΖΗΤΗΣΗΣ

Με βάση το νόμο της ζήτησης, γνωρίζουμε ότι όταν η τιμή ενός προϊόντος μεταβάλλεται, μεταβάλλεται κατά αντίστροφο τρόπο η ζητούμενη ποσότητα του. Το σημαντικό όμως, είναι να γνωρίζουμε πόσο μεταβάλλεται η ζητούμενη ποσότητα σε κάθε μεταβολή της τιμής. Αυτό ενδιαφέρει κυρίως τις επιχειρήσεις όταν τιμολογούν τα προϊόντα τους και το Κράτος, όταν επιβάλλει φορολογίες πάνω στη τιμή των προϊόντων (Φ.Π.Α., φόροι κατανάλωσης κλπ.). Το μέγεθος της μεταβολής της ζητούμενης ποσότητας το δείχνει η ελαστικότητα ζήτησης.

Ελαστικότητα ζήτησης είναι το μέτρο του βαθμού αντίδρασης ή ανταπόκρισης της ζητούμενης ποσότητας ενός αγαθού στις μεταβολές της τιμής του, όταν όλοι οι άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν τη ζήτηση παραμένουν σταθεροί

Είναι το ποσοστό μεταβολής της ζητούμενης ποσότητας, σε κάθε ποσοστιαία μεταβολή της τιμής ενός προϊόντος

$$\text{Ελαστικότητα Ζήτησης} = \frac{\text{Ποσοστιαία μεταβολή ζητούμενης ποσότητας}}{\text{Ποσοστιαία μεταβολή της τιμής}}$$

$$E_D = \frac{\Delta Q\%}{\Delta P\%}$$

E_D = Ελαστικότητα ζήτησης

ΔQ = Μεταβολή ζητούμενης ποσότητας

ΔP = Μεταβολή τιμή

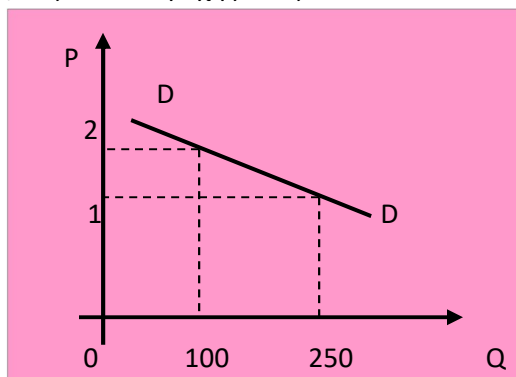
$$E_D = \frac{\Delta Q}{\Delta P} \frac{P_1 + P_2}{Q_1 + Q_2}$$

Βαθμοί ελαστικότητας ζήτησης

Η ελαστικότητα ζήτησης διαφέρει από αγαθό σε αγαθό και από τιμή σε τιμή του ίδιου αγαθού. Ανάλογα με το βαθμό που παίρνει η ελαστικότητα ζήτησης, τα διάφορα αγαθά κατατάσσονται σε κατηγορίες, οι οποίες χρησιμοποιούνται από τις επιχειρήσεις για να τιμολογούν τα αγαθά που παράγουν και από το Κράτος για την άσκηση της φορολογικής του πολιτικής.

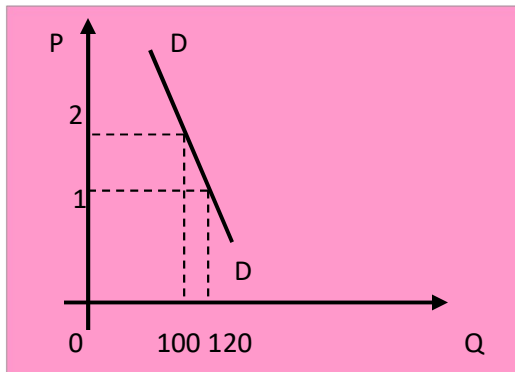
- **Ελαστικότητα ζήτησης μεγαλύτερη από τη μονάδα $E_D > 1$**

Στη περίπτωση αυτή, η ποσοστιαία μεταβολή της ζητούμενης ποσότητας είναι μεγαλύτερη από την ποσοστιαία μεταβολή της τιμής. Π.χ. αν η τιμή αυξηθεί 10%, η ζητούμενη ποσότητα θα μειωθεί κατά 15%. Η ζητούμενη ποσότητα παρουσιάζει μεγάλη ευαισθησία στις μεταβολές της τιμής και τα αγαθά που ανήκουν στην κατηγορία αυτή ονομάζονται αγαθά με **ελαστική ζήτηση**. Τα αγαθά που χαρακτηρίζονται από ελαστική ζήτηση είναι τα **αγαθά πολυτελείας**, γιατί μια μικρή αύξηση στη τιμή τους επιφέρει μεγάλη μείωση στη ζητούμενη ποσότητα τους (ακριβά αυτοκίνητα, κοσμήματα, ταξίδια αναψυχής κλπ.).

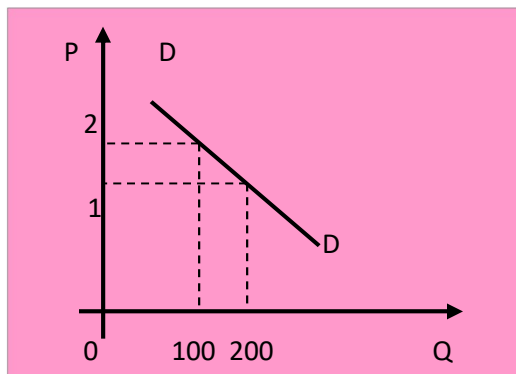
- **Ελαστικότητα ζήτησης μικρότερη από τη μονάδα $E_D < 1$**

Στη περίπτωση αυτή, η ποσοστιαία μεταβολή της ζητούμενης ποσότητας είναι μικρότερη από την ποσοστιαία μεταβολή της τιμής. Π.χ. αν η τιμή αυξηθεί 10%, η ζητούμενη ποσότητα θα μειωθεί κατά 6%. Η ζητούμενη ποσότητα παρουσιάζει μικρή ευαισθησία στις μεταβολές της τιμής και τα αγαθά που ανήκουν στην κατηγορία αυτή ονομάζονται αγαθά με **ανελαστική ζήτηση**. Τα αγαθά που χαρακτηρίζονται από ανελαστική ζήτηση είναι τα **αγαθά πρώτης ανάγκης**, γιατί μια αύξηση στη τιμή τους δεν επιφέρει μεγάλη μείωση στη ζητούμενη ποσότητα τους (τρόφιμα, είδη ένδυσης και υπόδησης, τηλεπικοινωνίες, ηλεκτρισμός κλπ.). Όσο πιο ανελαστική είναι η ζήτηση ενός αγαθού τόσο πιο μεγάλες είναι η διακυμάνσεις στη τιμή του όταν μεταβάλλονται οι προσφερόμενες ποσότητες (γεωργικά προϊόντα).

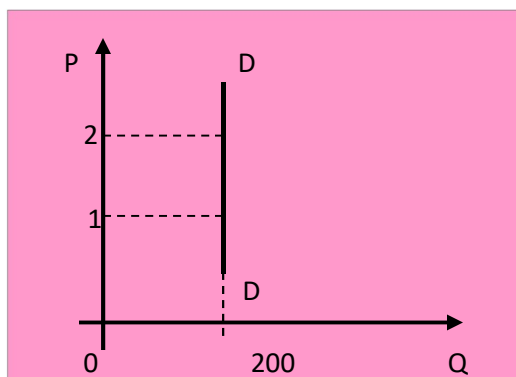
- **Ελαστικότητα ζήτησης ίση με τη μονάδα από τη μονάδα $E_D = 1$**

Στη περίπτωση αυτή, η ποσοστιαία μεταβολή της ζητούμενης ποσότητας είναι ίση με την ποσοστιαία μεταβολή της τιμής. Π.χ. αν η τιμή αυξηθεί 10%, η ζητούμενη ποσότητα θα μειωθεί κατά 10%. Τα αγαθά που ανήκουν στη κατηγορία αυτή είναι ενδιάμεσα στα αγαθά ελαστικής και ανελαστικής ζήτησης. Τα αγαθά που ανήκουν στην κατηγορία αυτή ονομάζονται αγαθά με **μοναδιαία ελαστικότητα**, είναι τα **θεάματα, τα περιοδικά κλπ.**

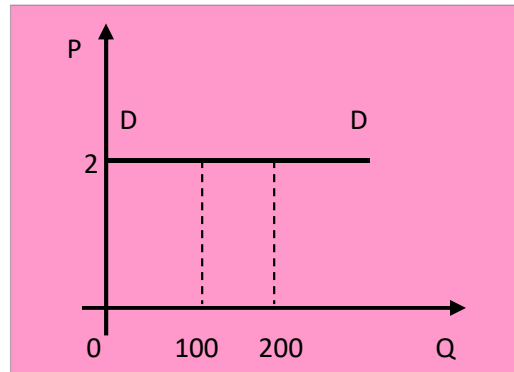
- **Ελαστικότητα ζήτησης ίση με το μηδέν από τη μονάδα $E_D = 0$**

Στη περίπτωση αυτή, δεν μεταβάλλεται καθόλου η ζητούμενη ποσότητα σε οποιαδήποτε μεταβολή της τιμής. Τα αγαθά που ανήκουν στη κατηγορία αυτή είναι κυρίως τα **φάρμακα για σοβαρές ή ανίατες ασθένειες** και η ζήτηση τους χαρακτηρίζεται ως **πλήρως ανελαστική**.

- **Ελαστικότητα ζήτησης ίση με το άπειρο από τη μονάδα $E_D = \infty$**

Η περίπτωση αυτή είναι ακραία και υπάρχει μόνο μια τιμή για το αγαθό όπου οι καταναλωτές αγοράζουν απεριόριστη ποσότητα. Αν αυξηθεί ελάχιστα η τιμή, η ζητούμενη ποσότητα μηδενίζεται. Τα αγαθά αυτά χαρακτηρίζονται από **πλήρως ελαστική ζήτηση**.

Παράγοντες που προσδιορίζουν την ελαστικότητα ζήτησης

1. **Η ύπαρξη υποκατάστατων αγαθών:** όσο περισσότερα υποκατάστατα αγαθά υπάρχουν για ένα αγαθό, τόσο μεγαλύτερη είναι η ελαστικότητα του. Αυτό συμβαίνει γιατί, αν αυξηθεί η τιμή του θα μειωθεί πολύ η ζητούμενη ποσότητα του, αφού ο καταναλωτής έχει εναλλακτικές επιλογές. Το αντίθετο θα συμβεί αν μειωθεί η τιμή του σε σχέση με τα υποκατάστατα αγαθά. Αν ένα αγαθό δεν έχει υποκατάστατα, η ελαστικότητα ζήτησης του είναι μικρή γιατί δεν έχει εναλλακτικές επιλογές ο καταναλωτής στην περίπτωση που αυξηθεί η τιμή του.
2. **Η φύση της ανάγκης που ικανοποιεί:** Τα αγαθά που ικανοποιούν βασικές ανάγκες των καταναλωτών έχουν μικρή ελαστικότητα, γιατί οι μεταβολές της τιμής δεν επηρεάζουν σημαντικά τη ζητούμενη ποσότητα. Αντίθετα, αγαθά που δεν ικανοποιούν βασικές ανάγκες, έχουν μεγάλη ελαστικότητα, γιατί οι μεταβολές της τιμής τους επηρεάζουν σημαντικά τη ζητούμενη ποσότητα.
3. **Το ποσοστό του εισοδήματος που δαπανάται για το αγαθό:** Όσο μεγαλύτερο είναι το ποσοστό του εισοδήματος που δαπανά ο καταναλωτής για ν' αποκτήσει ένα αγαθό τόσο μεγαλύτερη είναι και η ελαστικότητα του. Αντίθετα, ένα αγαθό χαμηλής αξίας δεν έχει μεγάλη ελαστικότητα, γιατί οι μεταβολές στην τιμή του δεν επηρεάζουν σημαντικά τη δαπάνη του καταναλωτή.
4. **Ο παράγοντας χρόνος:** Βραχυχρόνια η ζήτηση είναι ανελαστική και μακροχρόνια γίνεται ελαστική. Αυτό συμβαίνει γιατί με μια αύξηση στη τιμή, δεν μεταβάλλεται σημαντικά η ζήτηση σε πρώτο στάδιο, λόγω της συνήθειας ή της ελλιπούς πληροφόρησης για την ύπαρξη υποκατάστατων, ή γιατί οι καταναλωτές δεν γνωρίζουν αν η αύξηση θα έχει μόνιμο χαρακτήρα ή όχι.
5. **Διάρκεια ζωής των προϊόντων:** Τα διαρκή αγαθά έχουν συνήθως μεγαλύτερη ελαστικότητα ζήτησης από τα μη διαρκή. Σε περίπτωση αύξησης της τιμής των διαρκών αγαθών, για παράδειγμα ενός αυτοκινήτου, η ζωή του μπορεί να παραταθεί από τους καταναλωτές με επισκευές και να αναβληθεί η αντικατάστασή του. Η δυνατότητα αυτή δεν υπάρχει στα μη διαρκή αγαθά, για παράδειγμα δεν μπορεί να αναβληθεί η ζήτηση των τροφίμων. Συνεπώς, η ζήτηση διαρκών αγαθών είναι πιο ελαστική.

Ελαστικότητα ζήτησης και συνολική δαπάνη για το αγαθό

Εκείνο που ενδιαφέρει τις επιχειρήσεις και το Κράτος, είναι πώς μεταβάλλεται η συνολική δαπάνη των καταναλωτών για ένα αγαθό όταν μεταβάλλεται η τιμή του.

Η συνολική δαπάνη των καταναλωτών για ένα αγαθό αντιπροσωπεύει τα συνολικά έσοδα των επιχειρήσεων από το αγαθό αυτό

ΣΔ = Συνολική Δαπάνη

ΣΕ = Συνολικά Έσοδα

P = Τιμή

Q = Αγοραζόμενη ποσότητα

$$\Sigma\Delta = \Sigma\text{Ε} = \text{ΤΠ}(\text{PQ})$$

Κάθε μεταβολή στη τιμή επηρεάζει τα Συνολικά Έσοδα. Αυτό θα εξαρτηθεί απόλυτα από τον βαθμό ελαστικότητας της ζήτησης του αγαθού.

ΟΤΑΝ Η ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΖΗΤΗΣΗΣ ΕΙΝΑΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΤΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ $E_D > 1$	ΟΤΑΝ Η ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΖΗΤΗΣΗΣ ΕΙΝΑΙ ΜΙΚΡΟΤΕΡΗ ΤΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ $E_D < 1$
Η σχέση που συνδέει τη τιμή και τη συνολική δαπάνη είναι αντίστροφη . Δηλαδή, αύξηση της τιμής προκαλεί μείωση της συνολικής δαπάνης και συνεπώς μείωση των κερδών της επιχείρησης. Αντίθετα, μια μείωση της τιμής προκαλεί αύξηση της συνολικής δαπάνης και αύξηση των κερδών της επιχείρησης	Η σχέση που συνδέει τη τιμή και τη συνολική δαπάνη είναι ευθεία . Δηλαδή, αύξηση της τιμής προκαλεί αύξηση της συνολικής δαπάνης και αύξηση των κερδών της επιχείρησης. Αντίθετα, μια μείωση της τιμής προκαλεί μείωση της συνολικής δαπάνης και μείωση των κερδών της επιχείρησης
ΟΤΑΝ Η ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΕΙΝΑΙ ΙΣΗ ΜΕ ΤΗ ΜΟΝΑΔΑ $E_D = 1$	
Όταν η τιμή μεταβάλλεται δεν επηρεάζεται η συνολική δαπάνη και συνεπώς δεν επηρεάζονται και τα κέρδη της επιχείρησης.	

Πρακτικές εφαρμογές ελαστικότητας ζήτησης

Για την επιχείρηση:

- Κατά την άσκηση της τιμολογιακής πολιτικής της
- Κατά την άσκηση της μισθολογικής πολιτικής της

Για το κράτος:

- Κατά την άσκηση της φορολογικής πολιτικής του

ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ

Με βάση το νόμο της προσφοράς, γνωρίζουμε ότι όταν η τιμή ενός προϊόντος μεταβάλλεται, μεταβάλλεται κατά τον ίδιο τρόπο η προσφερόμενη ποσότητα του. Το σημαντικό όμως, είναι να γνωρίζουμε πόσο μεταβάλλεται η προσφερόμενη ποσότητα σε κάθε μεταβολή της τιμής. Αυτό ενδιαφέρει κυρίως τις επιχειρήσεις όταν τιμολογούν τα προϊόντα τους. Το μέγεθος της μεταβολής της προσφερόμενης ποσότητας το δείχνει η ελαστικότητα προσφοράς

Ελαστικότητα προσφοράς είναι το ποσοστό μεταβολής της προσφερόμενης ποσότητας, σε κάθε ποσοστιαία μεταβολή της τιμής ενός προϊόντος

$$\text{Ελαστικότητα Προσφοράς} = \frac{\text{Ποσοστιαία μεταβολή προσφερόμενης ποσότητας}}{\text{Ποσοστιαία μεταβολή της τιμής}}$$

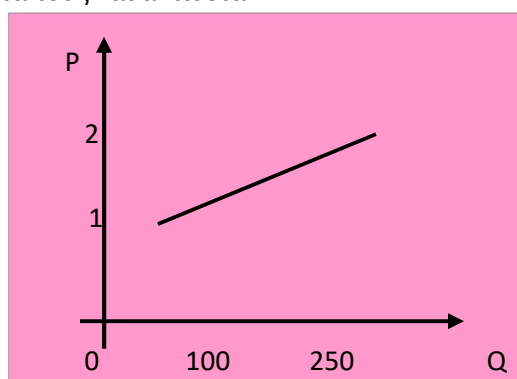
$$E_s = \frac{\frac{\Delta Q}{Q}}{\frac{\Delta P}{P}} \rightarrow E_s = \frac{\Delta Q}{Q} \cdot \frac{P}{\Delta P} \rightarrow \rightarrow \mathbf{E_s = \frac{\Delta Q}{\Delta P} \cdot \frac{P_1 + P_2}{Q_1 + Q_2}}$$

Βαθμοί ελαστικότητας προσφοράς

Η ελαστικότητα προσφοράς διαφέρει από αγαθό σε αγαθό και από τιμή σε τιμή του ιδίου αγαθού. Ανάλογα με το βαθμό που παίρνει η ελαστικότητα προσφοράς, τα διάφορα αγαθά κατατάσσονται σε κατηγορίες, οι οποίες χρησιμοποιούνται από τις επιχειρήσεις για να τιμολογούν τα αγαθά που παράγουν

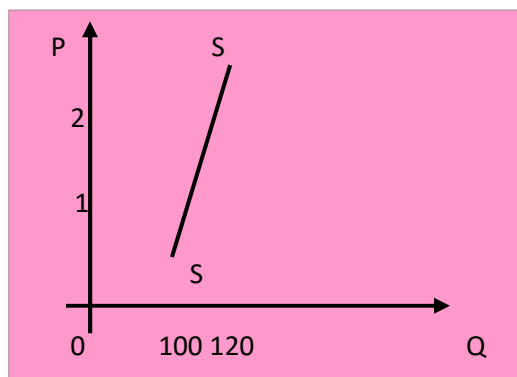
- **Ελαστικότητα προσφοράς μεγαλύτερη από τη μονάδα $E_s > 1$**

Στη περίπτωση αυτή, η ποσοστιαία μεταβολή της προσφερόμενης ποσότητας είναι μεγαλύτερη από την ποσοστιαία μεταβολή της τιμής. Π.χ. αν η τιμή αυξηθεί 10%, η προσφερόμενη ποσότητα θα αυξηθεί κατά 15%. Η προσφερόμενη ποσότητα παρουσιάζει μεγάλη ευαισθησία στις μεταβολές της τιμής και τα αγαθά που ανήκουν στην κατηγορία αυτή ονομάζονται αγαθά με **ελαστική προσφορά**. Τα αγαθά που χαρακτηρίζονται από ελαστική προσφορά είναι τα **βιομηχανικά προϊόντα**, γιατί μια μικρή αύξηση στη τιμή τους επιφέρει μεγάλη αύξηση στην προσφερόμενη ποσότητα τους και αντίθετα

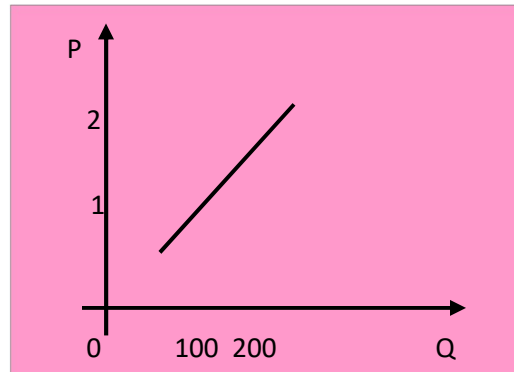
- **Ελαστικότητα προσφοράς μικρότερη από τη μονάδα $E_s < 1$**

Στη περίπτωση αυτή, η ποσοστιαία μεταβολή της προσφερόμενης ποσότητας είναι μικρότερη από την ποσοστιαία μεταβολή της τιμής. Π.χ. αν η τιμή αυξηθεί 10%, προσφερόμενη ποσότητα θα αυξηθεί κατά 6%. Η προσφερόμενη ποσότητα παρουσιάζει μικρή ευαισθησία στις μεταβολές της τιμής και τα αγαθά που ανήκουν στην κατηγορία αυτή ονομάζονται αγαθά με **ανελαστική προσφορά**. Τα αγαθά που χαρακτηρίζονται από ανελαστική προσφορά είναι τα **γεωργικά προϊόντα**, γιατί μια αύξηση στη τιμή τους δεν επιφέρει μεγάλη αύξηση στην προσφερόμενη ποσότητα τους

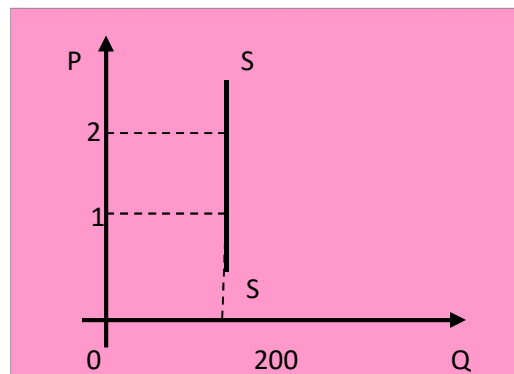
- **Ελαστικότητα προσφοράς ίση με τη μονάδα από τη μονάδα $E_s = 1$**

Στη περίπτωση αυτή, η ποσοστιαία μεταβολή της προσφερόμενης ποσότητας είναι ίση με την ποσοστιαία μεταβολή της τιμής. Π.χ. αν η τιμή αυξηθεί 10%, η προσφερόμενη ποσότητα θα αυξηθεί κατά 10%. Τα αγαθά που ανήκουν στη κατηγορία αυτή είναι ενδιάμεσα στα αγαθά ελαστικής και ανελαστικής προσφοράς. Τα αγαθά που ανήκουν στην κατηγορία αυτή ονομάζονται αγαθά με **μοναδιαία ελαστικότητα**, είναι τα **θεάματα, τα περιοδικά κλπ.**

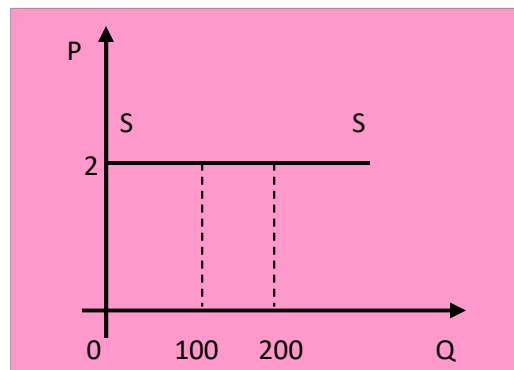
- **Ελαστικότητα προσφοράς ίση με το μηδέν από τη μονάδα $E_s = 0$**

Στη περίπτωση αυτή, δεν μεταβάλλεται καθόλου η προσφερόμενη ποσότητα σε οποιαδήποτε μεταβολή της τιμής. Τα αγαθά που ανήκουν στη κατηγορία αυτή είναι κυρίως τα **σπάνια αντικείμενα π.χ. αντίκες** και η προσφορά τους χαρακτηρίζεται ως **πλήρως ανελαστική**

- **Ελαστικότητα προσφοράς ίση με το άπειρο από τη μονάδα $E_s = \infty$**

Η περίπτωση αυτή είναι ακραία και υπάρχει μόνο μια τιμή για το αγαθό. Αν αυξηθεί ελάχιστα η τιμή, η προσφερόμενη ποσότητα μηδενίζεται. Τα αγαθά αυτά χαρακτηρίζονται από **πλήρως ελαστική προσφορά π.χ. πιστά αντίγραφα πινάκων.**

Παράγοντες που προσδιορίζουν την ελαστικότητα προσφοράς

1. **Ο παράγοντας χρόνος:** Όσο περισσότερος χρόνος χρειάζεται για την παραγωγή ενός αγαθού τόσο μικρότερη είναι η ελαστικότητα προσφοράς, γιατί οι παραγωγοί δύσκολα μπορούν να αυξήσουν την παραγωγή σε μια δεδομένη αύξηση της τιμής του αγαθού. Βραχυχρόνια, ο βαθμός ελαστικότητας προσφοράς είναι μικρός (ανελαστική), γιατί η επιχείρηση δεν μπορεί εύκολα να αυξήσει την παραγωγή της και να διαθέσει επιπλέον ποσότητες στην αγορά για να εκμεταλλευτεί μια αύξηση της τιμής του προϊόντος. Μακροχρόνια, ο βαθμός ελαστικότητας προσφοράς είναι μεγάλος (ελαστική), γιατί κάθε επιχείρηση έχει τη δυνατότητα να προσαρμόσει κατάλληλα την παραγωγή της, με αύξηση του κεφαλαιουχικού της εξοπλισμού, με την εφαρμογή νέων μεθόδων παραγωγής κ.λπ.
2. **Ο βαθμός εξειδίκευσης των συντελεστών παραγωγής:** Όσο πιο εξειδικευμένοι παραγωγικοί συντελεστές απαιτούνται για την παραγωγή τόσο μικρότερη είναι η ελαστικότητα προσφοράς (ανελαστική) π.χ. χειροποίητα σκαλιστά έπιπλα. Μια αύξηση στη τιμή τους δεν θα μεταβάλει σημαντικά την προσφερόμενη ποσότητά τους γιατί η επιχείρηση δυσκολεύεται να βρει κατάλληλους συντελεστές παραγωγής για την παραγωγή τους. Αντίθετα, αγαθά που παράγονται με κοινούς συντελεστές παραγωγής που αφθονούν παρουσιάζουν ελαστική προσφορά αφού μια αύξηση στη τιμή τους θα προκαλέσει μεγάλη αύξηση στην προσφερόμενη ποσότητα τους, αφού οι επιχειρήσεις πολύ εύκολα μπορούν να βρουν συντελεστές παραγωγής για τον σκοπό αυτό.
3. **Η ευκολία προσαρμογής της παραγωγικής διαδικασίας:** Αναφερόμαστε στην ευκολία, με την οποία μπορούν οι παραγωγοί να αυξομειώσουν την παραγωγή και την προσφορά αγαθών. Για παράδειγμα, οι νέες τεχνολογίες εξαγωγής πετρελαίου από σχιστόλιθο είναι ευέλικτες και προσφέρουν δυνατότητα γρηγορότερης προσαρμογής στις αυξομειώσεις της τιμής παρά οι παραδοσιακές τεχνολογίες. Επομένως, η προσφορά πετρελαίου από σχιστόλιθο είναι περισσότερο ελαστική.

ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΡΟΣΕΧΟΥΜΕ

Όταν υπολογίζω **ελαστικότητα ζήτησης** και είναι άγνωστο το Q2

σε αύξηση τιμής $\rightarrow \Delta Q = Q_1 - Q_2$

σε μείωση τιμής $\rightarrow \Delta Q = Q_2 - Q_1$

Αν είναι άγνωστο το P2

σε αύξηση ζητούμενης ποσότητας $\Delta P = P_1 - P_2$

σε μείωση ζητούμενης ποσότητας $\Delta P = P_2 - P_1$

Όταν υπολογίζω **ελαστικότητα προσφοράς** και είναι άγνωστο το Q2

Αν έχω αύξηση τιμής $\rightarrow \Delta Q = Q_2 - Q_1$

Αν έχω μείωση τιμής $\rightarrow \Delta Q = Q_1 - Q_2$

Αν είναι άγνωστο το P2

σε αύξηση προσφερόμενης ποσότητας $\Delta P = P_2 - P_1$

σε μείωση προσφερόμενης ποσότητας $\Delta P = P_1 - P_2$

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 1

1. Το 2013 μια επιχείρηση πωλούσε ένα αγαθό, με ελαστικότητα ζήτησης 1,3 προς €12 τη μονάδα και τα συνολικά της έσοδα ανέρχονταν σε €300.000. Αν κατά το 2014 μειωθεί η ζητούμενη ποσότητα του αγαθού κατά 26% λόγω μεταβολής της τιμής του, ζητείται να υπολογιστούν:

- (α) η νέα τιμή του αγαθού και
(β) η επίδραση στα συνολικά έσοδα της επιχείρησης.

ΠΑΓΚΥΠΡΙΕΣ 2015

2. Δίνεται ο πιο κάτω πίνακας ζήτησης δύο (2) προϊόντων:

Προϊόν Α		Προϊόν Β	
Τιμή	Ζητούμενη ποσότητα	Τιμή	Ζητούμενη ποσότητα
€	κιλά	€	κιλά
20	800	20	900
30	700	30	500
40	600	40	100

Ζητείται:

- Να υπολογίσετε την ελαστικότητα ζήτησης του προϊόντος Α, όταν η τιμή αυξάνεται από €30 σε €40. Να χαρακτηρίσετε τη ζήτηση του προϊόντος, με βάση το βαθμό ελαστικότητας που θα βρείτε
- Να υπολογίσετε τη μεταβολή στη συνολική δαπάνη των καταναλωτών για το προϊόν Α, στην περίπτωση αύξησης της τιμής από €30 σε €40
- Να υπολογίσετε την ελαστικότητα ζήτησης του προϊόντος Β, όταν η τιμή αυξάνεται από €30 σε €40. Να χαρακτηρίσετε τη ζήτηση του προϊόντος, με βάση το βαθμό ελαστικότητας που θα βρείτε
- Να υπολογίσετε τη μεταβολή στη συνολική δαπάνη των καταναλωτών για το προϊόν Β, στην περίπτωση αύξησης της τιμής από €30 σε €40
- Όταν το κράτος επιδιώκει αύξηση των φορολογικών του εσόδων, σε ποιο από τα δύο προϊόντα επιλέγει να επιβάλει φόρο κατανάλωσης και γιατί;

ΠΑΓΚΥΠΡΙΕΣ 2014

3. Η ελαστικότητα ζήτησης ενός προϊόντος είναι 2, η τιμή του προϊόντος είναι 18 σεντ και τα ημερήσια έσοδα είναι €37.80. Να υπολογίσετε τις συνολικές πωλήσεις σε μονάδες και τα συνολικά έσοδα όταν:
- η τιμή μειωθεί σε 15 σεντ
 - η τιμή αυξηθεί σε 24 σεντ
4. Ένας καταστηματάρχης, εμπορεύεται προϊόν το οποίο έχει κόστος αγοράς €1 και φόρο κατανάλωσης €0,40 κατά μονάδα. Η τιμή πώλησης είναι €2. Η ελαστικότητα ζήτησης είναι 3,5. Οι πωλήσεις ανέρχονται σε 100,000 μονάδες. Αν αυξηθεί ο φόρος κατανάλωσης κατά €0,20, αυτό θα οδηγήσει σε ανάλογη αύξηση στη τιμή πώλησης.
- Να υπολογίσετε πόσες μονάδες από το προϊόν θα ζητηθούν
 - Πώς θα επηρεαστούν τα συνολικά έσοδα της επιχείρησης;
 - Συμφέρει να παραμείνει η τιμή πώλησης στις €2 ή να μετακυληθεί η αύξηση των €0,20 στους καταναλωτές;
 - Με ποιό τρόπο θα επηρεαστούν τα έσοδα του Κράτους από την αύξηση του φόρου κατανάλωσης;

5. Πολιτική της εταιρείας ΑΛΦΑ είναι να παράγει €4000 μονάδες του προϊόντος κάθε έτος. Το 2005 το συνολικό κόστος παραγωγής των 4000 μονάδων του προϊόντος Α ήταν €160 000 και πούλησε όλο το προϊόν προς €60 την κάθε μονάδα. Τον επόμενο χρόνο (2006) αύξησε την τιμή πώλησης του προϊόντος Α κατά €24 τη μονάδα με αποτέλεσμα να μειωθούν οι πωλήσεις στις 3600 μονάδες

Ζητείται:

- I. Να υπολογίσετε την τιμή πώλησης της κάθε μονάδας του προϊόντος Α για το 2006 και τα συνολικά έσοδα της εταιρείας ΑΛΦΑ για το ίδιο έτος.
- II. Να υπολογίσετε την Ελαστικότητα Ζήτησης του προϊόντος Α και να χαρακτηρίσετε τη ζήτησή του.
- III. Να αναφέρετε την κατηγορία των προϊόντων που κατά κύριο λόγο έχουν τέτοια ζήτηση
- IV. Στις αρχές του 2007 οι υπάλληλοι της εταιρείας ΑΛΦΑ ζήτησαν αύξηση του μισθού τους. Με βάση τα πιο πάνω δεδομένα νομίζετε ότι είχε τη δυνατότητα η εταιρεία να τους ικανοποιήσει; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

ΠΑΓΚΥΠΡΙΕΣ 2008

6. Μια επιχείρηση εμπορεύεται ένα προϊόν με κόστος αγοράς €4.65 κατά μονάδα. Πρόσφατα οι υπάλληλοι της εταιρείας ζήτησαν αύξηση του μισθού τους που θα είχε ως συνέπεια την αύξηση του κόστους κατά 20%.

Αν η επιχείρηση αποφασίσει τελικά να ικανοποιήσει το αίτημα της μισθολογικής αύξησης, αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της τιμής πώλησης του προϊόντος, χωρίς όμως η επιχείρηση να είναι διατεθειμένη να μειώσει το ποσοστό κέρδους της που σήμερα αποτελεί το 25% της τιμής πώλησης. Η ελαστικότητα ζήτησης του προϊόντος είναι ίση με 0,8 και οι πωλήσεις της επιχείρησης ανέρχονται σήμερα στις 50 000 μονάδες.

- I. Θα μειωθούν ή θα αυξηθούν τα κέρδη της επιχείρησης μετά την παραχώρηση της μισθολογικής αύξησης;
- II. Θα πρέπει να γίνει αποδεκτή η εισήγηση του διευθυντή της επιχείρησης, όπως επιβαρυνθεί η ίδια η επιχείρηση με την αύξηση του κόστους παραγωγής και να συνεχίσει να πωλεί το προϊόν στην ίδια τιμή κατά μονάδα, όπως και πριν την παραχώρηση της μισθολογικής αύξησης;

7. Η εταιρεία «ΑΛΦΑ ΛΤΔ» εμπορεύεται ένα τύπο προϊόντος του οποίου το κόστος αγοράς είναι £40. το κέρδος της εταιρείας υπολογίζεται σε 25% πάνω στο κόστος. Το κράτος επιβαρύνει το προϊόν με Φ.Π.Α. 17% επιπλέον.

Κατά τη διάρκεια του 2015 η πιο πάνω εταιρεία είχε πωλήσεις €702.000 και η ελαστικότητα ζήτησης του προϊόντος είναι 0,78. Το κράτος από 1 Ιανουαρίου 2016 αυξάνει τον Φ.Π.Α. σε 23%. Ζητείται:

- I. Να υπολογίσετε πόσες μονάδες του προϊόντος θα πωληθούν κατά τη διάρκεια του 2016.
- II. Ποια θα είναι μη μεταβολή στα συνολικά κέρδη της εταιρείας μετά την αύξηση του ΦΠΑ;
- III. Να κρίνετε κατά πόσο θα πρέπει να υιοθετηθεί εισήγηση του διευθυντή της εταιρείας, όπως επιβαρυνθεί η ίδια η εταιρεία το επιπλέον 2% του Φ.Π.Α., χωρίς να αυξήσει την τιμή του προϊόντος της.
- IV. Τα συνολικά έσοδα του κράτους από τον ΦΠΑ θα αυξηθούν ή θα μειωθούν και πόσο;

8. Η τιμή ενός αγαθού είναι €15 και η ζητούμενη ποσότητα 6.000 μονάδες. Μετά τη μεταβολή της τιμής, η ζητούμενη ποσότητα αυξήθηκε κατά 25%. Να υπολογίσετε την τιμή μετά τη μεταβολή με δεδομένο ότι η ελαστικότητα ζήτησης είναι ίση με 1. Να αναφέρετε, πόσο θα μεταβληθούν τα έσοδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΠΑΡΑΓΩΓΗ/ΚΟΣΤΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Με τον όρο **Παραγωγή** (Production) ή Παραγωγική διαδικασία εννοούμε τη διαδικασία μετατροπής των συντελεστών της παραγωγής σε αγαθά και υπηρεσίες χρήσιμα για τον άνθρωπο. Επίσης, με τον όρο παραγωγή εννοούμε και το αποτέλεσμα της παραγωγικής διαδικασίας, δηλαδή το **προϊόν**.

Συντελεστές Παραγωγής: (Εργασία-**ανθρώπινο κεφάλαιο**, Φύση / Έδαφος-**φυσικοί πόροι**, Κεφάλαιο-**παραχθέντες πόροι**, Επιχειρηματικότητα-**ανθρώπινο κεφάλαιο**)

ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Οι συντελεστές παραγωγής που εισέρχονται στην παραγωγική διαδικασία ονομάζονται **εισροές** και τα έτοιμα προϊόντα που φεύγουν για κατανάλωση ονομάζονται **εκροές**. Το κυριότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η κάθε επιχείρηση είναι ποιο συνδυασμό συντελεστών παραγωγής θα επιλέξει ώστε να πετύχει το **άριστο επίπεδο παραγωγής** δηλαδή εκεί που πραγματοποιεί το ελάχιστο μέσο κόστος. Ο τρόπος για να διαπιστώσει η επιχείρηση το επίπεδο αυτό είναι να εξετάσει δύο θέματα:

- **A. Πώς μεταβάλλεται η παραγωγή όταν μεταβάλλεται ο αριθμός των συντελεστών παραγωγής**
- **B. Πώς μεταβάλλεται το κόστος παραγωγής όταν μεταβάλλεται η παραγωγή**

ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Πώς μεταβάλλεται η παραγωγή όταν μεταβάλλεται ο αριθμός των συντελεστών παραγωγής

Για να μελετηθεί ο τρόπος που μεταβάλλεται η παραγωγή όταν μεταβάλλεται ο αριθμός των συντελεστών παραγωγής πρέπει να διαχωρίσουμε τις χρονικές περιόδους μέσα στις οποίες λειτουργεί μια επιχείρηση.

>Βραχυχρόνια θεωρείται μια σύντομη χρονική περίοδος στα πλαίσια της οποίας οι περισσότεροι συντελεστές παραγωγής δεν μπορούν να μεταβληθούν. Ο μόνος συντελεστής που μπορεί να μεταβληθεί όταν η επιχείρηση επιθυμεί ν' αυξήσει την παραγωγή της είναι ο συντελεστής Εργασία (και οι πρώτες ύλες, καύσιμα κλπ). Συνεπώς, κατά τη βραχυχρόνια περίοδο οι συντελεστές, φύση και κεφάλαιο θεωρούνται σταθεροί και ο συντελεστής εργασία θεωρείται μεταβλητός. Αν η επιχείρηση επιθυμεί ν' αυξήσει την παραγωγή της κατά την βραχυχρόνια περίοδο, μόνο αυξάνοντας τον αριθμό των εργαζομένων μπορεί να το πετύχει.

>Μακροχρόνια θεωρείται μεγάλη χρονική περίοδος κατά την οποία η επιχείρηση μπορεί να μεταβάλει τις ποσότητες όλων των συντελεστών παραγωγής όταν επιθυμεί ν' αυξήσει την παραγωγή της. Κατά τη μακροχρόνια περίοδο όλοι οι συντελεστές παραγωγής θεωρούνται μεταβλητοί.

Η διάρκεια της κάθε περιόδου είναι διαφορετική για κάθε είδος επιχείρησης. Αυτό εξαρτάται από το πόσο εύκολα μπορούν να μεταβληθούν οι συντελεστές παραγωγής της.

ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ – ΒΡΑΧΥΧΡΟΝΙΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Η σχέση που συνδέει τις εισροές και τις εκροές ονομάζεται συνάρτηση παραγωγής. Δηλαδή, η συνάρτηση παραγωγής δείχνει τη σχέση του προϊόντος με τον αριθμό των συντελεστών παραγωγής. Επειδή όμως για ν' αυξηθεί η παραγωγή κατά τη βραχυχρόνια περίοδο μπορεί ν' αυξηθεί μόνο ο αριθμός των εργαζομένων, η συνάρτηση αυτή εξαρτάται πλήρως από τη μεταβολή του συντελεστή εργασία. Η συνάρτηση παραγωγής συμβολίζεται ως εξής:

$$Q = f(K, N, L)$$

Q = παραγόμενο προϊόν -ΕΚΡΟΕΣ

f = εξαρτάται από.....

K = κεφάλαιο

N = φύση

L = εργασία

⌋ -ΕΙΣΡΟΕΣ

Η σχέση που υπάρχει ανάμεσα στον αριθμό των εργαζομένων και την ποσότητα του προϊόντος που παράγεται γίνεται ευκολότερα κατανοητή με αριθμητικό παράδειγμα αφού αναλυθούν κάποιες έννοιες:

ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΠΡΟΙΟΝ: (TP ή Q) Είναι το προϊόν που παράγεται κάθε φορά από όλους τους εργαζόμενους

ΜΕΣΟ ΠΡΟΙΟΝ: (AP) Είναι το προϊόν που παράγεται ανά εργαζόμενο, δηλαδή ο μέσος όρος (πόση παραγωγή αναλογεί σε κάθε εργαζόμενο)

$$\text{ΜΕΣΟ ΠΡΟΙΟΝ} = \frac{\text{Συνολικό Προϊόν}}{\text{Αριθμός εργατών}}$$

$$\text{AP} = \frac{\text{TP}}{\text{L}} \quad \text{ή} \quad \text{AP} = \frac{\text{Q}}{\text{L}}$$

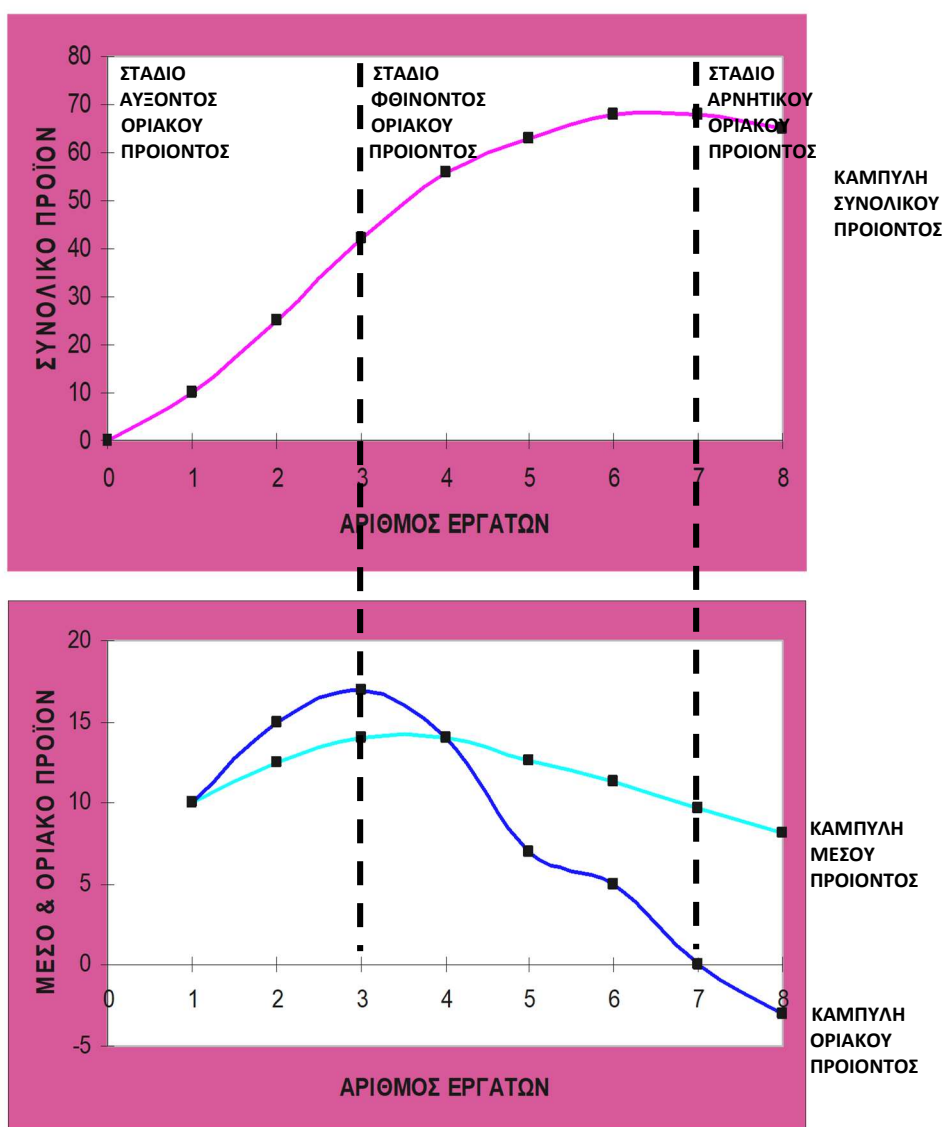
ΟΡΙΑΚΟ ΠΡΟΙΟΝ: (MP) Είναι το επιπλέον προϊόν που παράγεται με τον κάθε επιπρόσθετο εργάτη που προσλαμβάνεται

$$\text{ΟΡΙΑΚΟ ΠΡΟΙΟΝ} = \frac{\text{Μεταβολή Συνολικού Προϊόντος}}{\text{Μεταβολή Αριθμού Εργατών}}$$

$$\text{MP} = \frac{\Delta \text{TP}}{\Delta \text{L}} \quad \text{ή} \quad \text{AP} = \frac{\Delta \text{Q}}{\Delta \text{L}}$$

Υποθέτουμε ότι ένα εργοστάσιο παράγει αεροπλάνα και έχει δεδομένα μηχανήματα και τεχνολογία και προσλαμβάνει συνεχώς υπαλλήλους. Θα παρατηρήσουμε τα πιο κάτω στοιχεία που περιλαμβάνονται στον πίνακα και απεικονίζονται στη συνέχεια διαγραμματικά:

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΓΑΤΩΝ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΠΡΟΙΟΝ	ΜΕΣΟ ΠΡΟΙΟΝ	ΟΡΙΑΚΟ ΠΡΟΙΟΝ
0	0	-	-
1	10	10	10
2	25	12,5	15
3	42	14	17
4	56	14	14
5	63	12,6	7
6	68	11,3	5
7	68	9,7	0
8	65	8,1	-3

Η παραγωγική διαδικασία διαχωρίζεται σε τρία στάδια καθώς αυξάνεται ο αριθμός των εργαζομένων:

- **ΣΤΑΔΙΟ ΑΥΞΟΝΤΟΣ ΟΡΙΑΚΟΥ ΠΡΟΙΟΝΤΟΣ**

Το συνολικό προϊόν αυξάνεται με αύξοντα ρυθμό γιατί ο κάθε επιπρόσθετος εργάτης συντελεί στην αύξηση της παραγωγής και αυτό φαίνεται και από το γεγονός ότι το οριακό προϊόν, συνεχώς αυξάνεται, δηλαδή ο κάθε επιπρόσθετος εργάτης συντελεί στην αύξηση του συνολικού προϊόντος. Ο συντελεστής εργασίας είναι αποδοτικός σ' αυτό το στάδιο γιατί οι επιπρόσθετες μονάδες του, συνδυάζονται αποδοτικά με τους υπόλοιπους συντελεστές οι οποίοι είναι σταθεροί (φύση και κεφάλαιο).

Το στάδιο αυτό ολοκληρώνεται εκεί που το οριακό προϊόν μεγιστοποιείται. Στο στάδιο αυτό παρατηρείται επίσης ότι το μέσο προϊόν αυξάνεται γιατί το οριακό προϊόν είναι μεγαλύτερό του, με αποτέλεσμα να παρασύρει και το μέσο προς τα πάνω.

Όταν Οριακό Προϊόν > Μέσο Προϊόν → το Μέσο Προϊόν αυξάνεται

- **ΣΤΑΔΙΟ ΦΘΙΝΟΝΤΟΣ ΟΡΙΑΚΟΥ ΠΡΟΙΟΝΤΟΣ**

Στο στάδιο αυτό το συνολικό προϊόν συνεχίζει να αυξάνεται αλλά με φθίνοντα ρυθμό, γιατί το οριακό προϊόν αρχίζει να μειώνεται λόγω του νόμου της φθίνουσας απόδοσης. Όταν το οριακό προϊόν αρχίσει να μειώνεται σημαίνει ότι η ποσότητα της εργασίας είναι μεγαλύτερη από την ποσότητα των σταθερών συντελεστών. Οι επιπρόσθετες μονάδες του συντελεστή εργασίας αρχίζουν να συνδυάζονται δυσανάλογα με τους σταθερούς συντελεστές, γι' αυτό και η απόδοση του συντελεστή είναι φθίνουσα. Αυτό σημαίνει ότι η αύξηση του συνολικού προϊόντος συνεχώς μειώνεται.

Το στάδιο αυτό ολοκληρώνεται εκεί που το οριακό προϊόν μηδενίζεται και το συνολικό προϊόν μεγιστοποιείται.

Στο στάδιο αυτό παρατηρείται επίσης ότι το μέσο προϊόν συνεχίζει να αυξάνεται μέχρις ότου εξισωθεί με το οριακό προϊόν και μετά αρχίζει να μειώνεται γιατί το οριακό προϊόν γίνεται μικρότερό του και το παρασύρει προς τα κάτω.

Όταν Οριακό Προϊόν < Μέσο Προϊόν → το Μέσο Προϊόν μειώνεται

- **ΣΤΑΔΙΟ ΑΡΝΗΤΙΚΟΥ ΟΡΙΑΚΟΥ ΠΡΟΙΟΝΤΟΣ**

Στο στάδιο αυτό, με την πρόσληψη επιπρόσθετου εργάτη, το συνολικό προϊόν αρχίζει να μειώνεται γιατί το οριακό προϊόν γίνεται αρνητικό. Στο στάδιο αυτό η απόδοση του συντελεστή εργασίας γίνεται αρνητική γιατί οι επιπρόσθετοι υπάλληλοι συνδυάζονται ασύμφορα με τους σταθερούς συντελεστές.

Δεν συμφέρει την επιχείρηση να προχωρήσει στο στάδιο αυτό, γιατί θα προσλάβει περισσότερους υπαλλήλους απ' όσους χρειάζεται (πλεονάζων προσωπικό) με αποτέλεσμα κάποιοι να υποαπασχολούνται ή να εμποδίζουν τους υπόλοιπους από την εργασία τους.

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΜΠΥΛΩΝ

- **ΚΑΜΠΥΛΗ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ:** Η καμπύλη του συνολικού προϊόντος ξεκινά από την αρχή των αξόνων γιατί με μηδέν εργάτες δεν υπάρχει παραγωγή. Στη συνέχεια αυξάνεται με αύξοντα ρυθμό γιατί ο μεταβλητός συντελεστής εργασίας συνδυάζεται αποδοτικά με τους σταθερούς συντελεστές και το οριακό προϊόν αυξάνεται. Σ' ένα δεύτερο στάδιο, συνεχίζει η αύξηση της καμπύλης συνολικού προϊόντος αλλά με φθίνοντα ρυθμό, γιατί κάνει την εμφάνιση του ο νόμος της φθίνουσας απόδοσης, δηλαδή ο συντελεστής εργασίας αρχίζει να συνδυάζεται δυσανάλογα με τους σταθερούς συντελεστές μέχρι που φθάνει στο μέγιστο της σημείο, ενώ το οριακό μειώνεται. Σ' ένα τρίτο στάδιο, αν συνεχίσει η πρόσληψη εργατών, η καμπύλη συνολικού προϊόντος θ' αρχίσει να μειώνεται γιατί γίνεται ασύμφορη η παραγωγή, αφού ο συντελεστής εργασίας πλεονάζει και συνδυάζεται ασύμφορα με τους σταθερούς συντελεστές και το οριακό προϊόν γίνεται αρνητικό.
- **ΚΑΜΠΥΛΗ ΜΕΣΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ:** Η καμπύλη του μέσου προϊόντος ξεκινά από τον πρώτο εργάτη και αυξάνεται όσο το οριακό προϊόν είναι μεγαλύτερό του. Σε κάποιο σημείο η καμπύλη του οριακού προϊόντος τέμνει την καμπύλη του μέσου προϊόντος, δηλαδή το οριακό εξισώνεται με το μέσο. Μετά από το σημείο αυτό η καμπύλη του μέσου προϊόντος αρχίζει να μειώνεται, γιατί το οριακό προϊόν γίνεται μικρότερό του.
- **ΚΑΜΠΥΛΗ ΟΡΙΑΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ:** Η καμπύλη του οριακού ξεκινά από τον πρώτο εργάτη και αρχικά αυξάνεται γιατί ο συντελεστής Εργασίας συνδυάζεται αποδοτικά με τους υπόλοιπους σταθερούς συντελεστές. Στη συνέχεια αρχίζει να μειώνεται γιατί ο Συντελεστής Εργασίας συνδυάζεται δυσανάλογα με τους σταθερούς συντελεστές και εμφανίζεται ο νόμος της φθίνουσας απόδοσης. Καθώς μειώνεται τέμνει την καμπύλη του μέσου προϊόντος στο μέγιστο της σημείο και στο επόμενο στάδιο τέμνει τον οριζόντιο άξονα, δηλαδή το οριακό προϊόν μηδενίζεται. Στη συνέχεια γίνεται αρνητικό γιατί οι συντελεστές συνδυάζονται ασύμφορα.

ΝΟΜΟΣ ΤΗΣ ΦΘΙΝΟΥΣΑΣ Ή ΤΗΣ ΜΗ ΑΝΑΛΟΓΗΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ

Καθώς αυξάνεται η ποσότητα του μεταβλητού συντελεστή Εργασίας στην παραγωγή, με τους υπόλοιπους συντελεστές να παραμένουν σταθεροί, το πρόσθετο προϊόν από κάθε επιπλέον μονάδα του μεταβλητού συντελεστή αρχίζει να μειώνεται

ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΜΠΥΛΩΝ

ΣΧΕΣΗ ΟΡΙΑΚΟΥ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΠΡΟΙΟΝΤΟΣ

- Όταν το οριακό προϊόν αυξάνεται το συνολικό προϊόν αυξάνεται με αύξοντα ρυθμό
- Όταν το οριακό προϊόν μειώνεται το συνολικό προϊόν αυξάνεται με φθίνοντα ρυθμό
- Όταν το οριακό προϊόν μηδενίζεται το συνολικό προϊόν μεγιστοποιείται
- Όταν το οριακό προϊόν γίνεται αρνητικό το συνολικό προϊόν μειώνεται

ΣΧΕΣΗ ΟΡΙΑΚΟΥ ΚΑΙ ΜΕΣΟΥ ΠΡΟΙΟΝΤΟΣ

- Όταν το οριακό προϊόν είναι μεγαλύτερο από το μέσο προϊόν, το μέσο προϊόν αυξάνεται
- Όταν το οριακό προϊόν είναι ίσο με το μέσο προϊόν, το μέσο προϊόν μεγιστοποιείται
- Όταν το οριακό προϊόν είναι μικρότερο από το μέσο προϊόν, το μέσο προϊόν μειώνεται

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 2

1. Να συμπληρώσετε τον πιο κάτω πίνακα:

ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΠΡΟΙΟΝ	ΜΕΣΟ ΠΡΟΙΟΝ	ΟΡΙΑΚΟ ΠΡΟΙΟΝ
0	----	----	----
1	----	----	8
2	----	----	9
3	31	----	----
4	43	----	----
5	----	10.4	----
6	----	----	8
7	----	----	3
8	63	----	----
9	----	6.77	----

Να κατασκευάσετε τις καμπύλες του συνολικού, μέσου και οριακού προϊόντος

2. Η επιχείρηση «Χ» παρατηρεί ότι η ημερήσια παραγωγή της αυξάνεται καθώς αυξάνει τον αριθμό των εργατών της ως ακολούθως:

Αριθμός Εργατών	Συνολικό Προϊόν	Μέσο Προϊόν	Οριακό Προϊόν
0	0	----	----
1	40	40	----
2	88	44	----
3	140	46,67	----
4	220	55	----
5	275	55	----
6	318	53	----
7	350	50	----
8	350	43,75	----
9	342	38	----

- I. Να υπολογίσετε το Οριακό Προϊόν από 0-9 εργάτες. Να δείξετε τους υπολογισμούς σας
- II. Τι είναι το Μέσο Προϊόν, τι το Οριακό Προϊόν και ποια η σχέση μεταξύ τους
- III. Να διατυπώσετε το Νόμο της Φθίνουσας Απόδοσης

ΕΝΙΑΙΕΣ 2002

3. Δίνονται τα πιο κάτω στοιχεία:

Αριθμός Εργατών	Συνολικό Προϊόν	Μέσο Προϊόν	Οριακό Προϊόν
0	0	----	----
1	75	----	----
2	----	80	----
3	240	----	----
4	280	----	----
5	----	----	20
6	----	50	----
7	280	----	----

1. Να συμπληρωθεί ο πίνακας
2. Να σχεδιάσετε τις καμπύλες μέσου και οριακού προϊόντος

ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ 2005

4. Δίνεται ο πιο κάτω πίνακας:

Αριθμός Εργατών	Συνολικό Προϊόν	Μέσο Προϊόν	Οριακό Προϊόν
0	0	----	----
1	40	----	----
2	----	48	----
3	----	----	72
4	256	----	----
5	----	----	----
6	----	56	16
7	----	----	----
8	320	----	----

Σημείωση: Στον 7^ο εργάτη το Συνολικό Προϊόν μεγιστοποιείται

Να συμπληρώσετε τον πίνακα

Να διατυπώσετε το νόμο της φθίνουσας οριακής απόδοσης

ΠΑΓΚΥΠΡΙΕΣ 2009

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΚΟΣΤΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Κόστος είναι οι αμοιβές των συντελεστών παραγωγής που χρησιμοποιεί η επιχείρηση στην παραγωγή αγαθών ή υπηρεσιών

Όταν λέμε κόστος παραγωγής εννοούμε τα έξοδα που πραγματοποιεί μια επιχείρηση κατά τη διεξαγωγή της δουλειάς της. Το κόστος παραγωγής μιας επιχείρησης διακρίνεται σε δύο κατηγορίες:

<u>ΦΑΝΕΡΟ ΚΟΣΤΟΣ</u> (ή λογιστικό ή ιστορικό κόστος)	<u>ΑΦΑΝΕΣ ΚΟΣΤΟΣ</u> (ή τεκμαρτό κόστος)
Είναι όλες οι δαπάνες που καταβάλλει η επιχείρηση για ν' αποκτήσει τους συντελεστές παραγωγής που χρειάζεται και ανήκουν σε <u>τρίτους</u>. Δηλαδή οι αμοιβές των συντελεστών παραγωγής που δεν ανήκουν στην επιχείρηση: • Μισθοί και ημερομίσθια • Αγορά πρώτων υλών και καυσίμων • Ενοίκια • Τόκοι δανείων και δόσεις • Αποσβέσεις πάγιου εξοπλισμού (φθορές κεφαλαίου) κλπ. • Διάφορα έξοδα	Είναι οι αμοιβές των συντελεστών παραγωγής που ανήκουν στον <u>επιχειρηματία</u> και χρησιμοποιούνται στην επιχείρηση. Λογιστικά δεν φαίνονται αυτά τα έξοδα αλλά υπολογίζονται ως κόστος γιατί ο επιχειρηματίας θυσιάζει κάποια αμοιβή που θα έπαιρνε αν χρησιμοποιούσε τους συντελεστές αυτούς διαφορετικά: • Μισθός επιχειρηματία • <u>Τεκμαρτά</u> ενοίκια • Τόκοι <u>ιδίων</u> κεφαλαίων • Φυσιολογικό κέρδος ως αμοιβή της επιχειρηματικότητας, για να έχει το κίνητρο ο επιχειρηματίας να συνεχίσει την παραγωγική του δραστηριότητα
ΦΑΝΕΡΟ ΚΟΣΤΟΣ + ΑΦΑΝΕΣ ΚΟΣΤΟΣ = ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	
ΕΣΟΔΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ – ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ = ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΕΡΔΟΣ (ΥΠΕΡΚΕΡΔΟΣ)	
ΕΣΟΔΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ – ΛΟΓΙΣΤΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ = ΛΟΓΙΣΤΙΚΟ ΚΕΡΔΟΣ	
ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΟ ΚΕΡΔΟΣ + ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΕΡΔΟΣ = ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΕΡΔΟΣ	
ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΕΣΟΔΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ = ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΠΩΛΗΣΕΙΣ = ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ = ΤΙΜΗxΠΩΛΗΣΕΙΣ=PxQ	

		€	€
	ΠΩΛΗΣΕΙΣ (ΕΣΟΔΑ)		1200
Μείον	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ		
	<u>Α. Φανερό Κόστος</u>		
	Μισθοί και Ημερομίσθια	100	
	Τόκοι και Δόσεις Δανείων	100	
	Ενοίκια	100	
	Διάφορα Έξοδα	100	
	Αποσβέσεις	100	(500)
	Λογιστικό Κέρδος		700
Μείον	<u>Β. Αφανές Κόστος</u>		
	Μισθός Επιχειρηματία	50	
	Τόκοι Ιδίων Κεφαλαίων (καταθέσεων)	50	
	Τεκμερτά Ενοίκια	50	
	Φυσιολογικό Κέρδος	50	(200)
	Οικονομικό Κέρδος ή Υπερκέρδος		500

Συνολικό Κέρδος Επιχειρηματία = Φυσιολογικό Κέρδος + Οικονομικό Κέρδος

ΚΟΣΤΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΗ ΒΡΑΧΥΧΡΟΝΙΑ ΠΕΡΙΟΔΟ

Κατά τη βραχυχρόνια περίοδο κάποιοι συντελεστές είναι σταθεροί (κτίρια, μηχανήματα) και κάποιοι μεταβάλλονται (εργασία, πρώτες ύλες, καύσιμα). Γι' αυτό το κόστος παραγωγής διακρίνεται σε σταθερό και μεταβλητό.

- **Σταθερό κόστος:** Είναι τα έξοδα της επιχείρησης τα οποία επιβαρύνουν την επιχείρηση, είτε υπάρχει παραγωγή είτε όχι, γιατί αφορούν τους σταθερούς συντελεστές π.χ. ενοίκια, τόκοι δάνειων, μισθοί μόνιμων υπαλλήλων, αποσβέσεις κλπ.
- **Μεταβλητό κόστος:** Είναι τα έξοδα της επιχείρησης τα οποία επιβαρύνουν την επιχείρηση, όταν μεταβάλλεται η παραγωγή και αφορούν τους μεταβλητούς συντελεστές. Ωστόσο, τα μεταβλητά έξοδα δεν μεταβάλλονται όλα με τον ίδιο ρυθμό που μεταβάλλεται η παραγωγή:
 1. **Αναλογικά έξοδα:** Είναι αυτά που μεταβάλλονται κατά το ίδιο ποσοστό που μεταβάλλεται η παραγωγή – πρώτες ύλες, καύσιμα, ημερομίσθια
 2. **Φθίνοντα έξοδα:** Είναι αυτά που μεταβάλλονται με μικρότερο ποσοστό από αυτό που μεταβάλλεται η παραγωγή – μεταφορικά, διοικητικά
 3. **Αύξοντα έξοδα:** Είναι αυτά που μεταβάλλονται με ψηλότερο ποσοστό από αυτό που μεταβάλλεται η παραγωγή – κακότεχνα ή ελαττωματικά προϊόντα, υπερωρίες, έξοδα συντήρησης

$$\text{ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ} = \text{ΣΤΑΘΕΡΟ ΚΟΣΤΟΣ} + \text{ΜΕΤΑΒΛΗΤΟ ΚΟΣΤΟΣ}$$

Συνολικό κόστος = TC (total cost)

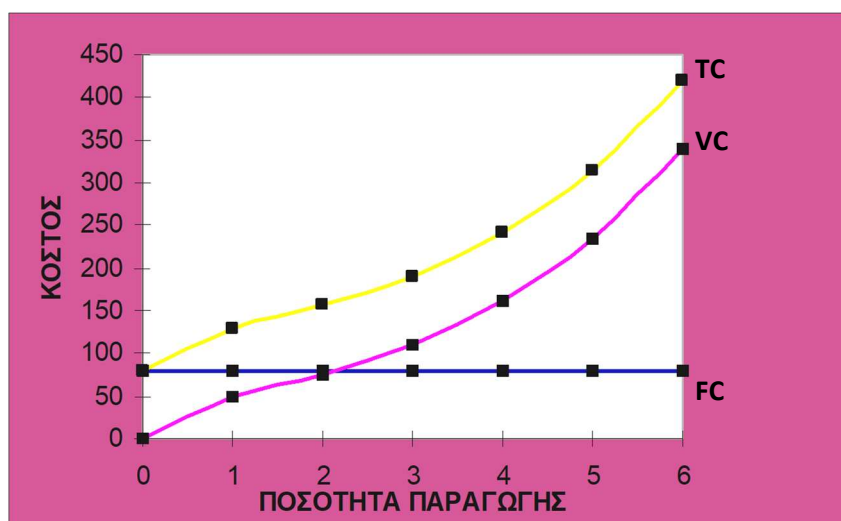
Σταθερό κόστος = FC (fixed cost)

Μεταβλητό κόστος = VC (variable cost)

$$\text{TC} = \text{FC} + \text{VC}$$

Αν μελετηθεί το πιο κάτω παράδειγμα, οι σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ σταθερού, μεταβλητού και συνολικού κόστους, γίνονται ευκολότερα κατανοητές. Υποθέτουμε ότι μια βιομηχανία κατασκευάζει αυτοκίνητα:

ΜΟΝΑΔΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	ΣΤΑΘΕΡΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ
0	80	0	80
1	80	50	130
2	80	76	156
3	80	109	189
4	80	162	242
5	80	235	315
6	80	340	420

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΜΠΥΛΩΝ ΣΤΑΘΕΡΟΥ – ΜΕΤΑΒΛΗΤΟΥ – ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ

- **Καμπύλη Σταθερού Κόστους:** είναι πάντα ευθεία γραμμή που ξεκινά από το ύψος των σταθερών και εξόδων και προχωρά παράλληλα προς τον άξονα της ποσότητας παραγωγής, γιατί όση και να είναι η ποσότητα παραγωγής, τα σταθερά έξοδα παραμένουν τα ίδια (ακόμα και όταν η παραγωγή είναι μηδέν)
- **Καμπύλη Μεταβλητού Κόστους:** αρχίζει από την αρχή των αξόνων γιατί σε μηδέν παραγωγή δεν υπάρχουν μεταβλητά έξοδα. Αρχικά αυξάνεται με φθίνοντα ρυθμό γιατί σε πρώτο στάδιο επικρατούν τα φθίνοντα και αναλογικά έξοδα. Ακολουθώς, αλλάζει ο ρυθμός αύξησης και συνεχίζει να αυξάνεται με αύξοντα ρυθμό γιατί κάνει τη εμφάνιση του ο νόμος της φθίνουσας απόδοσης όπου επικρατούν τα αύξοντα έξοδα.
- **Καμπύλη Συνολικού Κόστους:** Είναι το άθροισμα των δύο καμπύλων (σταθερού και μεταβλητού) αρχίζει από το επίπεδο των σταθερών εξόδων και ακολουθεί την πορεία της καμπύλης του μεταβλητού κόστους. Απέχει από την καμπύλη μεταβλητού κόστους κατά το ποσό των σταθερών εξόδων.

ΜΕΣΟ ΣΤΑΘΕΡΟ-ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟ-ΜΕΣΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ-ΟΡΙΑΚΟ ΚΟΣΤΟΣ

Οι επιχειρήσεις θεωρούν ότι δεν είναι αρκετό να παρακολουθούν το κόστος στο σύνολο του, γι' αυτό συνηθίζουν να εξάγουν συμπεράσματα αφού μελετήσουν το κατά μονάδα κόστος, δηλαδή αυτό που αντιστοιχεί σε κάθε μονάδα προϊόντος.

Διαιρώντας το σταθερό, το μεταβλητό και το συνολικό κόστος με την ποσότητα παραγωγής προκύπτει το μέσο σταθερό, μέσο μεταβλητό και μέσο συνολικό κόστος, δηλαδή ότι αντιστοιχεί σε κάθε μονάδα παραγωγής (ή πόσα στοιχίζει το κάθε κομμάτι).

- **Μέσο σταθερό κόστος:** Average Fixed Cost – **AFC** – είναι το σταθερό κόστος που αντιστοιχεί σε κάθε μονάδα προϊόντος

$$\text{ΜΕΣΟ ΣΤΑΘΕΡΟ ΚΟΣΤΟΣ} = \frac{\text{ΣΤΑΘΕΡΟ ΚΟΣΤΟΣ}}{\text{ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ}}$$

$$\text{AFC} = \frac{\text{FC}}{\text{Q}}$$

- **Μέσο μεταβλητό κόστος:** Average Variable Cost – **AVC** – είναι το μεταβλητό κόστος που αντιστοιχεί σε κάθε μονάδα προϊόντος

$$\text{ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟ ΚΟΣΤΟΣ} = \frac{\text{ΜΕΤΑΒΛΗΤΟ ΚΟΣΤΟΣ}}{\text{ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ}}$$

$$\text{AVC} = \frac{\text{VC}}{\text{Q}}$$

- **Μέσο συνολικό κόστος ή ΜΕΣΟ ΚΟΣΤΟΣ:** Average Total Cost – **ATC** ή **AC** είναι το συνολικό κόστος που αντιστοιχεί σε κάθε μονάδα προϊόντος. Ουσιαστικά δείχνει πόσο στοιχίζει το κάθε προϊόν. Μπορεί να βρεθεί και από το άθροισμα του μέσου σταθερού και μέσου μεταβλητού κόστους.

$$\text{ΜΕΣΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ} = \frac{\text{ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ}}{\text{ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ}}$$

$$\text{AC} = \frac{\text{TC}}{\text{Q}}$$

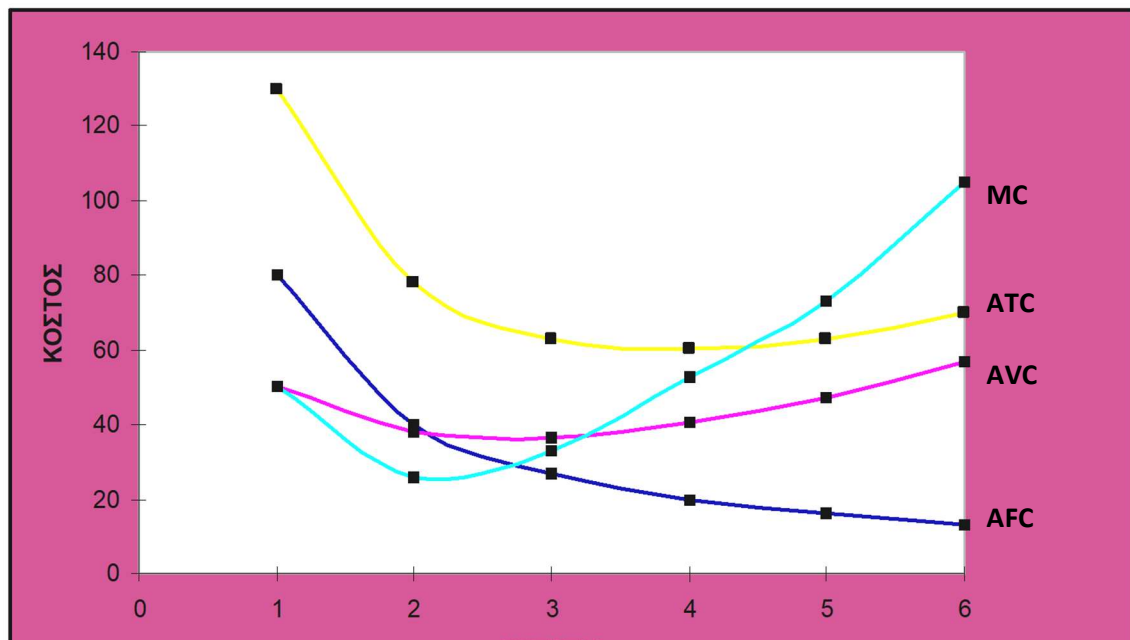
$$\text{ΜΕΣΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ} = \text{ΜΕΣΟ ΣΤΑΘΕΡΟ ΚΟΣΤΟΣ} + \text{ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟ}$$
$$\text{ATC} = \text{AFC} + \text{AVC}$$

- **Οριακό κόστος:** Marginal Cost – **MC** – είναι το κόστος κάθε επιπρόσθετης μονάδας προϊόντος που παράγεται

$$\text{ΟΡΙΑΚΟ ΚΟΣΤΟΣ} = \frac{\text{ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ}}{\text{ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ}}$$

$$\text{MC} = \frac{\Delta \text{TC}}{\Delta \text{Q}}$$

ΜΟΝΑΔΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	ΣΤΑΘΕΡΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΜΕΣΟ ΣΤΑΘΕΡΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΜΕΣΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΟΡΙΑΚΟ ΚΟΣΤΟΣ
0	80	0	80	-	-	-	-
1	80	50	130	80	50	130	50
2	80	76	156	40	38	78	26
3	80	109	189	26.66	36.33	63	33
4	80	162	242	20	40.5	60.5	53
5	80	235	315	16	47	63	73
6	80	340	420	13.33	56.66	70	105

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΜΠΥΛΩΝ ΜΕΣΟΥ ΣΤΑΘΕΡΟΥ-ΜΕΣΟΥ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟΥ-ΜΕΣΟΥ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΚΑΙ ΟΡΙΑΚΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ

- **Καμπύλη Μέσου Σταθερού Κόστους:** Το μέσο σταθερό κόστος συνεχώς μειώνεται γιατί τα σταθερά έξοδα μοιράζονται συνεχώς σε μεγαλύτερη ποσότητα παραγωγής
- **Καμπύλη Μέσου Μεταβλητού Κόστους:** Το μέσο μεταβλητό κόστος αρχικά μειώνεται γιατί επικρατούν τα φθίνοντα και αναλογικά έξοδα, αλλά στη συνέχεια αυξάνεται αφού κάνει την εμφάνιση του ο νόμος της φθίνουσας απόδοσης και η επικράτηση των αυξόντων εξόδων
- **Καμπύλη Μέσου Συνολικού Κόστους (Μέσου Κόστους):** Το μέσο κόστος είναι το άθροισμα των δύο καμπυλών και γι' αυτό βρίσκεται πιο ψηλά από αυτές. Η πορεία που ακολουθεί αρχικά, είναι προς τα κάτω γιατί μειώνονται και τα στοιχεία που το αποτελούν, δηλαδή το μέσο σταθερό και το μέσο μεταβλητό. Όταν η επίδραση του μέσου σταθερού κόστους αρχίζει να μειώνεται γιατί αυτό έχει μειωθεί πάρα πολύ, τότε το μέσο κόστος αυξάνεται γιατί δέχεται επίδραση μόνο από το μέσο μεταβλητό κόστος και τις επιπτώσεις του νόμου της φθίνουσας απόδοσης
- **Καμπύλη Οριακού Κόστους:** Όπως όλα τα οριακά μεγέθη, έτσι και το οριακό κόστος παίζει καθοριστικό ρόλο στη λήψη αποφάσεων από την επιχείρηση. Το **οριακό κόστος συγκρινόμενο με το οριακό έξοδο** θα δείξει αν συμφέρει στην επιχείρηση να προχωρήσει στην επιπρόσθετη μονάδα παραγωγής.
Η καμπύλη του οριακού κόστους, αρχικά μειώνεται γιατί επικρατούν τα φθίνοντα και αναλογικά έξοδα και στη συνέχεια ανέρχεται γιατί επικρατούν τα αύξοντα έξοδα λόγω του νόμου της φθίνουσας απόδοσης. Εξετάζοντας την καμπύλη οριακού κόστους παρατηρούμε τα ακόλουθα:

ΣΧΕΣΗ ΟΡΙΑΚΟΥ ΚΑΙ ΜΕΣΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ

1. Όταν το οριακό κόστος είναι μικρότερο από το μέσο κόστος, το μέσο κόστος συνεχώς μειώνεται
2. Όταν το οριακό κόστος γίνεται μεγαλύτερο από το μέσο κόστος, τότε το μέσο κόστος αρχίζει να αυξάνεται
3. Καθώς ανέρχεται το οριακό κόστος τέμνει την καμπύλη του μέσου κόστους στο κατώτατο της σημείο. Το σημείο αυτό δείχνει το **ελάχιστο μέσο κόστος** και ονομάζεται **αποτελεσματική κλίμακα παραγωγής**, δηλαδή στο επίπεδο που στοιχίζει λιγότερο το κάθε προϊόν (ανά μονάδα δηλαδή) ή που αποδίδει το περισσότερο κέρδος.

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΒΡΑΧΥΧΡΟΝΙΟ ΚΟΣΤΟΣ
ΜΕΤΑΒΛΗΤΟΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΜΟΝΟ Η ΕΡΓΑΣΙΑ

Όλοι οι εργάτες αμείβονται με τον ίδιο εβδομαδιαίο μισθό ο οποίος είναι €200. Στην περίπτωση αυτή το εβδομαδιαίο μεταβλητό κόστος ισούται με:

$$VC = L \times W$$

L = αριθμός εργατών (Labour)

W = μισθός (Wages)

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΓΑΤΩΝ L	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΠΡΟΙΟΝ TP	ΟΡΙΑΚΟ ΠΡΟΙΟΝ MP	ΣΤΑΘΕΡΟ ΚΟΣΤΟΣ FC	ΜΕΤΑΒΛΗΤΟ ΚΟΣΤΟΣ VC	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ TC	ΟΡΙΑΚΟ ΚΟΣΤΟΣ MC
0	0	-	1.000	0	1.000	-
1	32	32	1.000	1x200=200	1.200	6.25
2	80	48	1.000	2x200=400	1.400	4.17
3	120	40	1.000	3x200=600	1.600	5
4	152	32	1.000	4x200=800	1.800	6.25
5	172	20	1.000	5x200=1.000	2.000	10
6	180	8	1.000	6x200=1.200	2.200	25

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΒΡΑΧΥΧΡΟΝΙΟ ΚΟΣΤΟΣ
ΜΕΤΑΒΛΗΤΟΙ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΩΤΕΣ ΥΛΕΣ

Όλοι οι εργάτες αμείβονται με τον ίδιο εβδομαδιαίο μισθό ο οποίος είναι €200. Στην περίπτωση αυτή το εβδομαδιαίο μεταβλητό κόστος ισούται με:

$$VC = (L \times W) + (RM \times Q)$$

L = αριθμός εργατών (Labour)

W = μισθός (Wages)

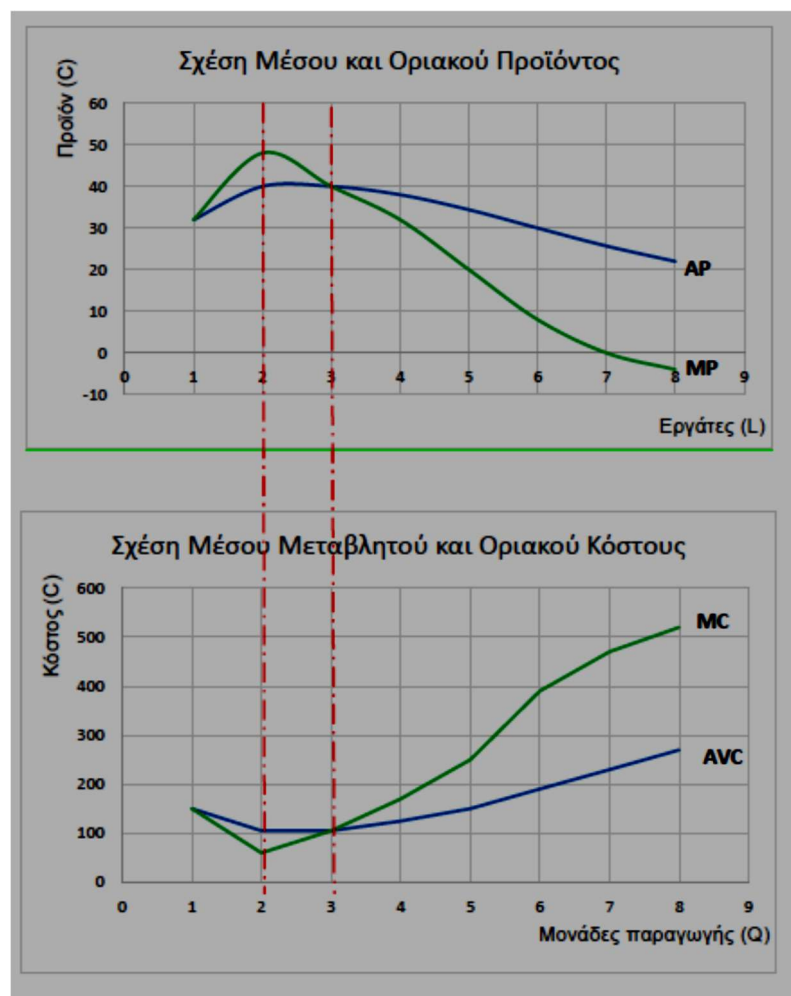
RM = το κόστος της πρώτης ύλης για κάθε μονάδα παραγωγής (Raw Materials)

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΓΑΤΩΝ L	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΠΡΟΙΟΝ TP	ΟΡΙΑΚΟ ΠΡΟΙΟΝ MP	ΣΤΑΘΕΡΟ ΚΟΣΤΟΣ FC	ΜΕΤΑΒΛΗΤΟ ΚΟΣΤΟΣ VC	ΣΥΝΟΛΙ ΚΟ ΚΟΣΤΟΣ TC	ΟΡΙΑΚΟ ΚΟΣΤΟΣ MC
0	0	-	1.000	0	1.000	-
1	32	32	1.000	$(1 \times 200) + (32 \times 50) = 1.800$	1.200	6,25
2	80	48	1.000	$(2 \times 200) + (80 \times 50) = 4.400$	1.400	4,17
3	120	40	1.000	$(3 \times 200) + (120 \times 50) = 6.600$	1.600	5
4	152	32	1.000	$(4 \times 200) + (152 \times 50) = 8.400$	1.800	6.25
	172	20	1.000	$(5 \times 200) + (172 \times 50) = 9.600$	2.000	10
6	180	8	1.000	$(6 \times 200) + (180 \times 50) = 10.200$	2.200	25

ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΚΑΜΠΥΛΩΝ Μέσου Προϊόντος – Μέσου Μεταβλητού Κόστους και Οριακού Προϊόντος – Οριακού Κόστους

Το οριακό προϊόν συνδέεται αντίστροφα με το οριακό κόστος

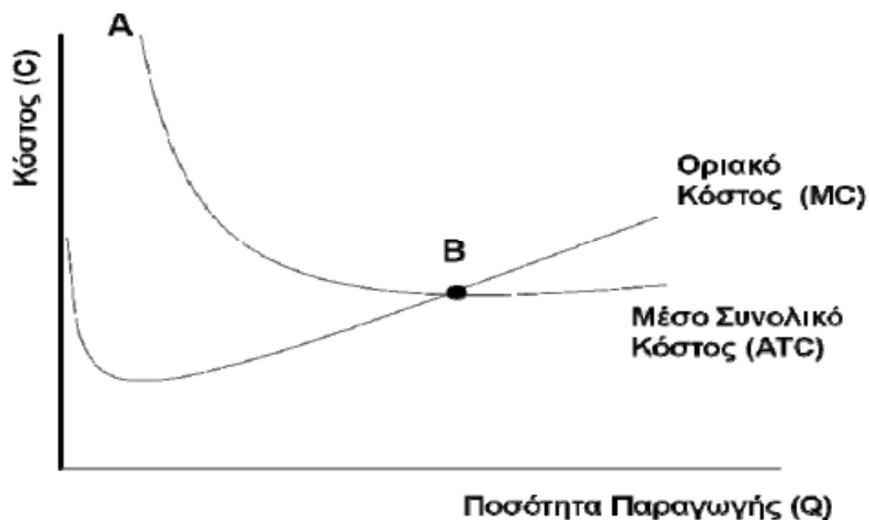
- Όταν το οριακό προϊόν μεγιστοποιείται το οριακό κόστος ελαχιστοποιείται
- Όταν ο οριακό προϊόν τέμνει το μέσο προϊόν στο μέγιστο του σημείο, το οριακό κόστος τέμνει το μέσο μεταβλητό κόστος στο ελάχιστο του σημείο
- Όταν η καμπύλη του Οριακού προϊόντος κατέρχεται η καμπύλη του οριακού κόστους ανέρχεται και αντίστροφα.

- ✓ Ανάλογη σχέση υπάρχει ανάμεσα στο μέσο μεταβλητό κόστος και το μέσο προϊόν.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 3

1.

Με βάση το πιο πάνω διάγραμμα:

- I. Να περιγράψετε και να αιτιολογήσετε την πορεία της καμπύλης του Μέσου Συνολικού Κόστους από το σημείο A μέχρι το σημείο B
- II. Να περιγράψετε και να αιτιολογήσετε την πορεία της καμπύλης του Οριακού Κόστους
- III. Να ονομάσετε το σημείο τομής B
- IV. Να εξηγήσετε γιατί είναι σημαντικό το σημείο B για μια επιχείρηση
- V. Τι περιλαμβάνει το Αφανές Κόστος και γιατί πρέπει να συμπεριληφθεί στον υπολογισμό του κόστους παραγωγής;

ΠΑΓΚΥΠΡΙΕΣ 2009

2. Δίνεται ο πιο κάτω πίνακας:

Μονάδες Παραγωγής (Κιλά)	Σταθερό Κόστος €	Μεταβλητό Κόστος €	Συνολικό Κόστος €	Μέσο Συνολικό Κόστος €	Οριακό Κόστος €
0			100		
1			120		
2			132		
3			150		
4			184		
5			230		
6			300		
7			420		

Ζητείται:

- I. Να αντιγράψετε στο τετράδιο σας και να συμπληρώσετε τον πιο πάνω πίνακα. Να δείξετε τον υπολογισμό μόνο για ένα στοιχείο της κάθε στήλης
- II. Στο τετραγωνισμένο χαρτί του τετραδίου σας να κατασκευάσετε τις καμπύλες του Μέσου Συνολικού και του Οριακού Κόστους στο ίδιο διάγραμμα
- III. Να αιτιολογήσετε την πορεία της καμπύλης του Οριακού Κόστους
- IV. Να εξηγήσετε την πορεία της καμπύλης του Μέσου Συνολικού Κόστους και τη σχέση της με την καμπύλη του Οριακού Κόστους
- V. Να καθορίσετε το τεχνικά άριστο επίπεδο παραγωγής, στο διάγραμμα και να εξηγήσετε τη σημασία του για την επιχείρηση

ΠΑΓΚΥΠΡΙΕΣ 2008

3. Κάποιος εργαζόταν ως υπάλληλος σε μια επιχείρηση και έπαιρνε μισθό €9,600 το χρόνο. Είχε επίσης καταθέσεις προθεσμίας €30,000 με επιτόκιο 4% και ένα ιδιόκτητο ακίνητο, το οποίο ενοικίαζε προς €250 το μήνα. Πριν από ένα χρόνο σταμάτησε από την εργασία του και αποφάσισε να διαθέσει το ποσό των καταθέσεων του για να κάνει δική του επιχείρηση, προσφέροντας τις υπηρεσίες του και το ακίνητο του για τις ανάγκες της επιχείρησης. Στο τέλος του χρόνου οι πωλήσεις του έφθασαν στις €66,800 και τα έξοδα που πλήρωσε σε τρίτους στις €45,000. Ο επιχειρηματίας θέλει να πραγματοποιήσει φυσιολογικό κέρδος €8,000.

Ζητείται:

- I. Να υπολογίσετε το Αφανές Κόστος
- II. Να υπολογίσετε το Οικονομικό Κόστος
- III. Να υπολογίσετε το Οικονομικό κέρδος ή ζημιά και να σχολιάσετε το αποτέλεσμα από οικονομική άποψη

4. Να συμπληρωθούν οι πιο κάτω πίνακες:

ΜΟΝΑΔΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	ΣΤΑΘΕΡΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΜΕΣΟ ΣΤΑΘΕΡΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΜΕΣΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΟΡΙΑΚΟ ΚΟΣΤΟΣ
0	----	----	----	----	----	----	----
1	----	50	----	----	----	160	----
2	----	----	184	----	----	----	----
3	----	----	200	----	----	----	----
4	----	110	----	----	----	----	----
5	----	160	----	----	----	----	----
6	----	----	----	----	----	----	68
7	----	----	----	----	----	----	88

ΜΟΝΑΔΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	ΣΤΑΘΕΡΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΜΕΣΟ ΣΤΑΘΕΡΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΜΕΣΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΟΡΙΑΚΟ ΚΟΣΤΟΣ
0							
1						110	40
2						66	
3						50	
4						46	
5						46	
6						50	
7						60	

ΜΟΝΑΔΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	ΣΤΑΘΕΡΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΜΕΣΟ ΣΤΑΘΕΡΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΜΕΣΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΟΡΙΑΚΟ ΚΟΣΤΟΣ
0			100				
1			150				
2			180				
3			240				
4		220	320				
5		325	425				
6			600				

ΜΟΝΑΔΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	ΣΤΑΘΕΡΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΜΕΣΟ ΣΤΑΘΕΡΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΜΕΣΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΟΡΙΑΚΟ ΚΟΣΤΟΣ
0							
1			40				10
2		18					
3							6
4							18
5			105				

5. Ο Ανδρέας εργαζόταν ως υπάλληλος σε εταιρεία με αμοιβή €25 800. Αποφάσισε να ιδρύσει δική του επιχείρηση την οποία χρηματοδότησε με τις καταθέσεις προθεσμίας που είχε στην Τράπεζα ύψους €80 000 με επιτόκιο 4% και με ένα επιπρόσθετο δάνειο ύψους €70 000 το οποίο σύναψε με επιτόκιο 8.5%. χρησιμοποίησε ιδιόκτητο κτίριο που ενοικίαζε προς €400 το μήνα και ενοικίασε και το διπλανό του με τα ίδια χρήματα. Προσέλαβε δύο πωλήτριες με αμοιβή €800 μηνιαίως και πραγματοποίησε διάφορα έξοδα λειτουργίας €12 000. Αγόρασε εξοπλισμό αξίας €15 000 και ένα αυτοκίνητο αξίας €10 000 το οποίο είχε απώλεια αξίας κατά τη διάρκεια του χρόνου 10%. Για το δάνειο συμφώνησε να καταβάλλει €500 το μήνα δόση και υπόγραψε και ασφαλιστικό συμβόλαιο με μηνιαία δόση €50. Στόχος του ήταν να πραγματοποιήσει κέρδος €12 000 και οι πωλήσεις του ανήλθαν στις €147 500.

Ζητείται:

- I. Να υπολογίσετε το Αφανές Κόστος
- II. Να υπολογίσετε το Οικονομικό Κόστος
- III. Να υπολογίσετε το Οικονομικό κέρδος ή ζημιά και να σχολιάσετε το αποτέλεσμα από οικονομική άποψη

6. Δίνονται τα πιο κάτω στοιχεία σε μια υποθετική επιχείρηση:

ΜΟΝΑΔΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ Q	ΜΕΤΑΒΛΗΤΟ ΚΟΣΤΟΣ VC	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ TC	ΜΕΣΟ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟ ΚΟΣΤΟΣ AVC	ΜΕΣΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ ATC	ΟΡΙΑΚΟ ΚΟΣΤΟΣ MC
0					80
10					
20			75		
30				105	
40					57
50					93
60			80		135
70					184

Ζητείται:

- I. Να συμπληρώσετε τον πιο πάνω πίνακα
- II. Να κατασκευάσετε τις καμπύλες του Μέσου Μεταβλητού, Μέσου Συνολικού και Οριακού Κόστους
- III. Να καθορίσετε στο διάγραμμα το τεχνικά άριστο επίπεδο παραγωγής και να εξηγήσετε τι σημαίνει το σημείο αυτό για την επιχείρηση

7. Ένα εργοστάσιο για την παραγωγή 500 ηλεκτρονικών υπολογιστών, πρέπει να πραγματοποιήσει τα ακόλουθα σταθερά, αναλογικά και αύξοντα έξοδα:

	€000
Κάυσιμα	150
Αποσβέσεις Μηχανημάτων	80
Μισθοί μονίμων υπαλλήλων	100
Έξοδα συντήρησης και επισκευών	50
Πρώτες ύλες	180
Ενοίκιο Εργοστασίου	120
Υπερωρίες	60
Ημερομίσθια Εργατών	70
Τόκοι Δανείων	40

Εάν το εργοστάσιο αποφασίσει να αυξήσει την παραγωγή του κατά 80% , τα αύξοντα έξοδα θα διπλασιαστούν. Για την αύξηση της παραγωγής το εργοστάσιο θα χρησιμοποιήσει μόνο τους υφιστάμενους υπαλλήλους και τα ίδια μηχανήματα.

Ζητείται: Να υπολογίσετε το μέσο κόστος πριν και μετά την αύξηση της παραγωγής και να το σχολιάσετε.

8. Τα πιο κάτω στοιχεία αφορούν την επιχείρηση ποδηλάτων του Κ. Μηνά για το έτος 2016:

	€
Πωλήσεις	400.000
Ηλεκτρισμός	5.000
Πρώτες ύλες	150.000
Εργατικά	50.000
Αποσβέσεις	20.000
Μισθός επιχειρηματία (τεκμαρτός)	30.000
<u>Ενοίκια Αποθηκών</u> (το εργοστάσιο χρησιμοποιεί πέντε αποθήκες εκ των οποίων οι τρεις είναι ιδιόκτητες και το ενοίκιο κάθε αποθήκης είναι € 2.000 το χρόνο).	
<u>Κεφάλαιο</u> (οι € 100.000 προέρχονται από δάνεια και το επιτόκιο της αγοράς είναι 5% τόσο για τα ίδια κεφάλαια, όσο και για τα δάνεια από τρίτους).	500.000
Έξοδα πωλήσεων (2% πάνω στις πωλήσεις)	;
Μεταφορικά (€ 2 κατά μονάδα)	;
Τιμή πώλησης	50

Αν η επιχείρηση αυτή μειώσει την παραγωγή της το έτος 2017 κατά 20%, χωρίς να μεταβάλει την τεχνολογία της, τα πιο πάνω έξοδα μεταβάλλονται κατά

30% Ηλεκτρισμός

10% Εργατικά

Σημείωση : Οι πωλήσεις του 2017 ακολουθούν το ρυθμό μεταβολής της παραγωγής

Ζητείται:

(α) Για το έτος 2016

- I. Το αφανές κόστος
- II. Το φανερό κόστος
- III. Το οικονομικό κέρδος
- IV. Το λογιστικό κέρδος

(β) Να συγκριθεί το μέσο κόστος (κόστος κατά μονάδα) του έτους 2016 με εκείνο του έτους 2017.

9. Μια επιχείρηση παράγει 400 ηλεκτρικές συσκευές το μήνα. Για να πραγματοποιήσει αυτή τη παραγωγή έγιναν τα ακόλουθα σταθερά και μεταβλητά έξοδα:

	€	
Αποσβέσεις Μηχανημάτων	3.000	
Ασφάλιστρα εργοστασίου	1.000	
Διοικητικά	8.000	
Ενοίκιο Εργοστασίου	12.000	
Έξοδα συντήρησης και επισκευών	1.500	
Ημερομίσθια Εργατών	9.000	
Κάυσιμα – Ηλεκτρική ενέργεια	4.000	
Μεταφορικά	5.000	
Μισθοί μονίμων υπαλλήλων	16.000	
Πρώτες ύλες	15.000	
Τόκοι Δανείων	3.000	
Υπερωρίες	2.000	

Εάν η επιχείρηση αποφασίσει να αυξήσει την παραγωγή του κατά 50%, κάποια από τα έξοδα θα αυξηθούν κατά 10%, κάποια άλλα κατά 60%, κάποια κατά 50%, ενώ κάποια δεν μεταβλήθηκαν.

Για την αύξηση της παραγωγής η επιχείρηση θα χρησιμοποιήσει μόνο τους υφιστάμενους υπαλλήλους και τα ίδια μηχανήματα.

Ζητείται να υπολογίσετε:

- I. Τη μεταβολή του Μέσου Συνολικού Κόστους.
- II. Τη μεταβολή του Μέσου Μεταβλητού Κόστους.

10. Μια βιοτεχνία παπουτσιών κατασκευάζει το προϊόν της με τους παρακάτω ρυθμούς παραγωγής την εβδομάδα:

Εργάτριες	Προϊόν (ζεύγη παπουτσιών)
0	0
1	25
2	60
3	85
4	100
5	110
6	116
7	117

Η βιοτεχνία έχει €200 σταθερά έξοδα την εβδομάδα. Για κάθε ζεύγος που παράγει πληρώνει σε πρώτες ύλες (δέρμα, μπούκλες, κορδόνια, σόλες κτλ) €5.

Αν κάθε εργάτρια αμείβεται €10 την ημέρα και η εργάσιμη εβδομάδα είναι πενθήμερη, ζητούνται να υπολογιστούν:

- I. Το μέσο σταθερό κόστος για την παραγωγή 60 ζευγαριών.
- II. Το μέσο συνολικό κόστος για την παραγωγή 100 ζευγαριών.
- III. Το μέσο μεταβλητό κόστος για την παραγωγή 110 ζευγαριών.
- IV. Το οριακό κόστος για την παραγωγή του 117 ζεύγους παπουτσιών

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΜΟΡΦΕΣ ΑΓΟΡΑΣ

Αγορά είναι ο μηχανισμός μέσω του οποίου επικοινωνούν οι αγοραστές και οι πωλητές για να ανταλλάξουν πληροφορίες και να συνάψουν συναλλαγές

ΜΟΡΦΕΣ ΑΓΟΡΑΣ

Οι κλάδοι παραγωγής διαχωρίζονται σε τέσσερις μορφές αγοράς ανάλογα με τον αριθμό των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο και το βαθμό ομοιογένειας μεταξύ των προϊόντων που παράγουν οι επιχειρήσεις αυτές. Με βάση τα κριτήρια αυτά, οι διάφοροι κλάδοι παραγωγής κατατάσσονται σε τέσσερις κατηγορίες:

A. Μονοπώλιο

- B. Ατελής Ανταγωνισμός
- α) Ολιγοπώλιο
 - β) Μονοπωλιακός Ανταγωνισμός

Γ. Πλήρης Ανταγωνισμός

A. ΜΟΝΟΠΩΛΙΟ

Ολόκληρος ο κλάδος παραγωγής αποτελείται από μια επιχείρηση που παράγει και προσφέρει ένα προϊόν χωρίς στενά υποκατάστατα, σε πολλούς αγοραστές

Χαρακτηριστικά

- I. Μια μόνο επιχείρηση στον κλάδο: πλήρης έλεγχος στην τιμή- διαμορφωτής τιμής
- II. Παραγωγή ενός μόνο προϊόντος χωρίς στενά υποκατάστατα (μοναδικού προϊόντος)- ανελαστική ζήτηση- περιττή η διαφήμιση
- III. Αδυναμία εισόδου νέων επιχειρήσεων στον κλάδο παραγωγής

Λόγοι δημιουργίας μονοπωλίων

- I. Αποκλειστική κατοχή πόρων (συντελεστών παραγωγής) π.χ. κοιτάσματα πετρελαίου
- II. Νομικά αίτια: Όταν το κράτος αναλαμβάνει το ίδιο ή παραχωρεί σε άλλα πρόσωπα το αποκλειστικό δικαίωμα παραγωγής και εμπορίας ορισμένων αγαθών ή υπηρεσιών ή παραχωρεί διπλώματα ευρεσιτεχνίας (patents) σε εφευρέτες ή κατοχυρώνει δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας
- III. Οικονομικά ή φυσικά αίτια: Η περίπτωση όπου μια επιχείρηση μπορεί να προσφέρει ένα αγαθό ή μια υπηρεσία σε ολόκληρη την αγορά με μικρότερο κόστος από ότι μπορούν περισσότερες επιχειρήσεις (φυσικό μονοπώλιο) π.χ. μια επιχείρηση για να προμηθεύσει νερό σε μια πόλη πρέπει να κατασκευάσει ένα δίκτυο αγωγών σε όλη την πόλη. Αν δύο ή περισσότερες επιχειρήσεις αναλάβουν την ύδρευση μιας πόλης θα πρέπει η κάθε επιχείρηση να κατασκευάσει δικό της δίκτυο αγωγών με αποτέλεσμα να πληρώσουν όλες το σταθερό κόστος κατασκευής του δικτύου. Επομένως, το μέσο συνολικό κόστος της παροχής νερού είναι χαμηλότερο αν μια επιχείρηση προσφέρει αυτή την υπηρεσία σε ολόκληρη τη πόλη. Μια επιχείρηση, δηλαδή, μπορεί να εξυπηρετήσει ολόκληρη την αγορά με χαμηλότερο κόστος από ότι δύο ή περισσότερες επιχειρήσεις.

ΑΤΕΛΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ (Ολιγοπώλιο και Μονοπωλιακός Ανταγωνισμός)

Β. ΟΛΙΓΟΠΩΛΙΟ

Όταν ένας κλάδος παραγωγής αποτελείται από ένα μικρό αριθμό επιχειρήσεων που παράγουν και προσφέρουν ομοιογενή ή διαφοροποιημένα προϊόντα σε πολλούς αγοραστές

Χαρακτηριστικά

- I. Μικρός αριθμός επιχειρήσεων στον κλάδο: Λίγες αλλά συνήθως μεγάλες επιχειρήσεις που παράγουν και προσφέρουν μια σημαντική ποσότητα προϊόντος η καθεμιά, ικανή να επηρεάσει την κατάσταση της αγοράς
- II. Ομοιογένεια ή διαφοροποίηση του προϊόντος: Το προϊόν που παράγουν οι επιχειρήσεις του κλάδου μπορεί να είναι είτε ομοιογενές (αμιγές ολιγοπώλιο), είτε διαφοροποιημένο (διαφοροποιημένο ολιγοπώλιο)
- III. Δυσκολία εισόδου νέων επιχειρήσεων στον κλάδο: Υπάρχουν σοβαρά εμπόδια, όπως τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας, ο έλεγχος βασικών πηγών πρώτων υλών και οι μεγάλες δαπάνες για διαφήμιση

Γ. ΜΟΝΟΠΩΛΙΑΚΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

Όταν σε ένα κλάδο παραγωγής, πολλές επιχειρήσεις παράγουν και προσφέρουν ελαφρώς διαφοροποιημένα προϊόντα, σε πολλούς αγοραστές

Χαρακτηριστικά

- I. Μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων: ανταγωνισμός μεγάλος-κάθε επιχείρηση δεν έχει αρκετή δύναμη στην αγορά ώστε να επηρεάσει την τιμή του προϊόντος. Η τιμή της κάθε επιχείρησης μπορεί να είναι διαφορετική από τη μέση τιμή της αγοράς, λόγω της διαφοροποίησης του προϊόντος
- II. Διαφοροποίηση των προϊόντων: παρόμοια αλλά όχι απόλυτα ομοιογενή προϊόντα. Οι διαφορές ανάμεσα στα προϊόντα αφορούν συνήθως στην ποιότητα, τη συσκευασία, το σχήμα, το χρώμα κ.λπ., και μπορεί να είναι πραγματικές ή φανταστικές, δηλαδή να υπάρχουν μόνο στα μάτια των αγοραστών. Η κάθε επιχείρηση καθορίζει διαφορετική τιμή για το προϊόν της, χωρίς να κινδυνεύει να χάσει όλη την πελατεία της, δηλαδή έχει σε μεγάλο βαθμό ελαστική ζήτηση-έντονη διαφήμιση
- III. Ελευθερία εισόδου και εξόδου επιχειρήσεων στον κλάδο: μακροπρόθεσμα είναι αδύνατον για μια επιχείρηση να είναι κερδοφόρα αφού εισέρχονται και άλλες στον κλάδο, έτσι μειώνεται το οικονομικό κέρδος και κάποια στιγμή μηδενίζεται.

Δ. ΠΛΗΡΗΣ Ή ΤΕΛΕΙΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

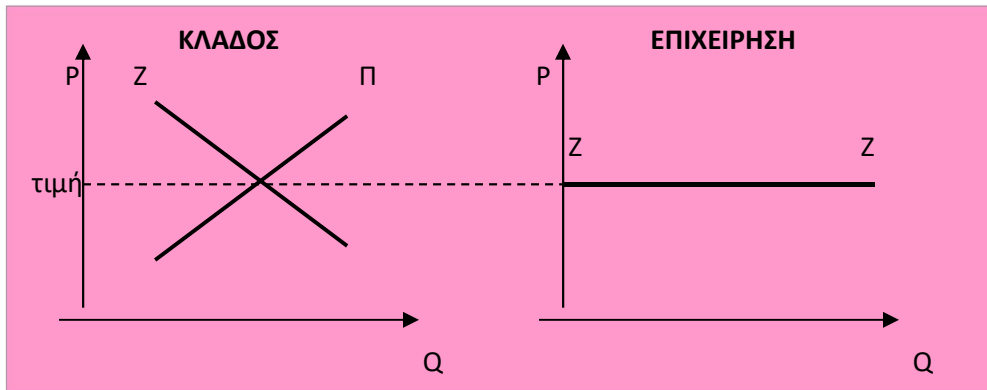
Πάρα πολλές επιχειρήσεις παράγουν και πουλούν απόλυτα ομοιογενές προϊόν σε πολλούς αγοραστές π.χ. τα γεωργικά προϊόντα και οι μετοχές της ίδιας επιχείρησης στο χρηματιστήριο

Χαρακτηριστικά

- I. Μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων στον κλάδο: η ποσότητα που παράγει η κάθε επιχείρηση είναι πολύ μικρή, έτσι δεν μπορεί να επηρεάσει τη συνολική προσφορά, ούτε φυσικά και την τιμή του προϊόντος
- II. Πλήρης ομοιογένεια του προϊόντος: για τον καταναλωτή είναι αδιάφορο από πού θα αγοράσει το προϊόν, συνεπώς δεν μπορεί κανένας να κερδοσκοπήσει αυξάνοντας τις τιμές του γιατί οι καταναλωτές θα προτιμήσουν άλλη επιχείρηση που πουλά σε χαμηλότερες τιμές. Άρα όλοι είναι υποχρεωμένοι να πουλούν στην ίδια τιμή
- III. Η απόλυτη ελευθερία εισόδου και εξόδου των επιχειρήσεων στον κλάδο: δεν υπάρχουν περιορισμοί στην είσοδο ή έξοδο μιας επιχείρησης στον κλάδο

ΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

Στον πλήρη ανταγωνισμό η τιμή του προϊόντος διαμορφώνεται από τη συνολική προσφορά και τη συνολική ζήτηση και θεωρείται δεδομένη και σταθερή. Η μεμονωμένη επιχείρηση είναι υποχρεωμένη να πουλήσει στη τιμή αυτή και το μόνο που μπορεί να κάνει είναι να επιδιώξει να πουλήσει όσο το δυνατό μεγαλύτερη ποσότητα για να πετύχει αύξηση στα κέρδη της. Για τη μεμονωμένη επιχείρηση η ζήτηση είναι πλήρως ελαστική, δηλαδή μια αύξηση στη τιμή θα μειώσει τις πωλήσεις της αφού οι καταναλωτές μπορούν να αγοράσουν το ίδιο προϊόν από άλλη επιχείρηση. Η καμπύλη ζήτησης για τη μεμονωμένη επιχείρηση απεικονίζεται πιο κάτω:

ΕΣΟΔΑ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

- **ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΕΣΟΔΟ (TR)** = είναι οι συνολικές εισπράξεις της επιχείρησης (τιμή επί πωλήσεις). Επειδή όμως η τιμή για τη μεμονωμένη επιχείρηση είναι δεδομένη και σταθερή (P) το συνολικό έσοδο εξαρτάται από τις πωλήσεις μόνο. Η καμπύλη του Συνολικού Εσόδου ξεκινά από την αρχή των αξόνων και ανέρχεται προς τα πάνω.

$$TR = P \cdot Q$$

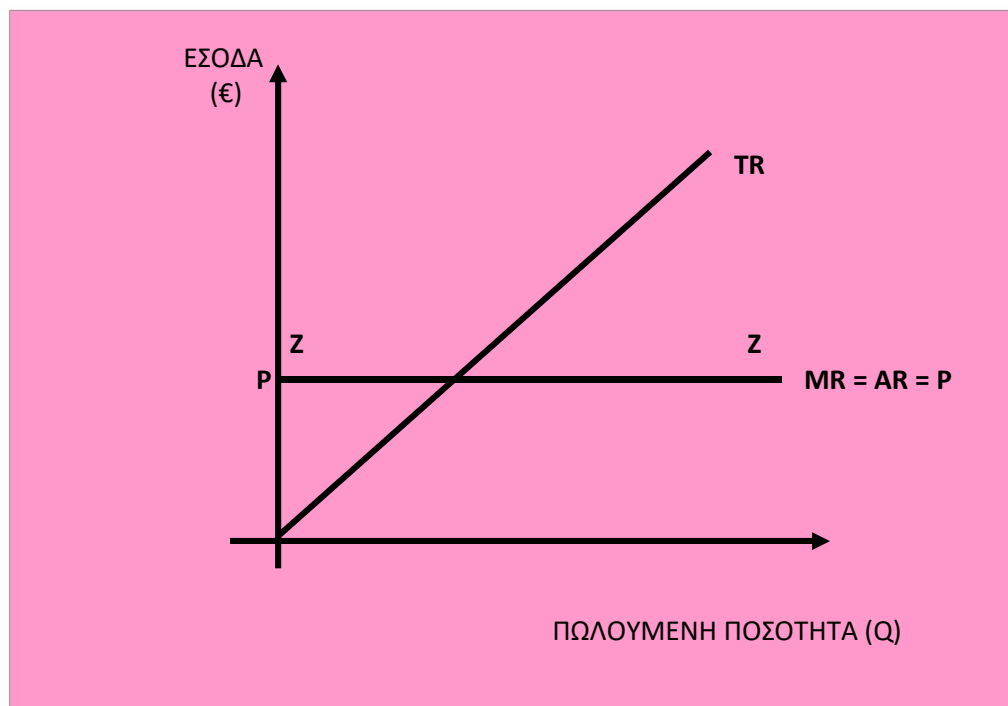
- **ΜΕΣΟ ΕΣΟΔΟ (AR)** = είναι το έσοδο ανά μονάδα πωλούμενου προϊόντος. Ισούται πάντα με την τιμή και απεικονίζεται με μια παράλληλη καμπύλη προς τον άξονα των ποσοτήτων.

$$AR = \frac{P \cdot Q}{Q} \rightarrow AR = P$$

- **ΟΡΙΑΚΟ ΕΣΟΔΟ (MR)** = είναι το έσοδο από κάθε πρόσθετη μονάδα προϊόντος που πωλείται. Και το οριακό έσοδο ισούται με την τιμή και η καμπύλη του συμπίπτει με την καμπύλη του μέσου εσόδου και της τιμής.

$$MR = \frac{\Delta(P \cdot Q)}{\Delta Q} = \frac{P(\Delta Q)}{\Delta Q} \rightarrow MR = P$$

Οι καμπύλες μέσου και οριακού εσόδου συμπίπτουν και με την καμπύλη ζήτησης της επιχείρησης

$$MR = AR = P$$

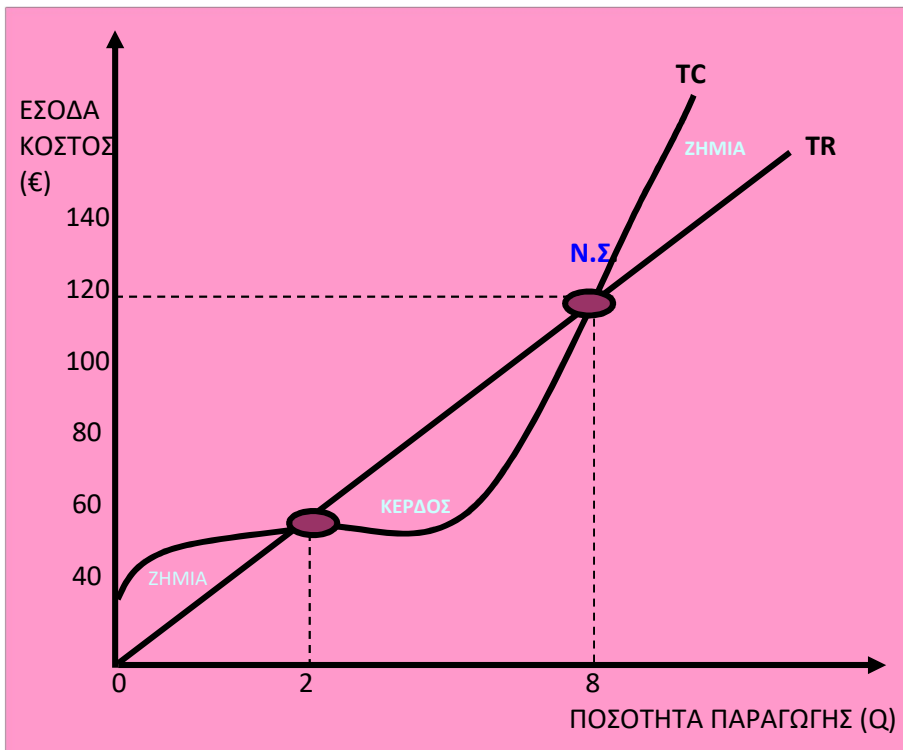
ΒΡΑΧΥΧΡΟΝΙΑ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

Σύγκριση συνολικού εσόδου και συνολικού κόστους

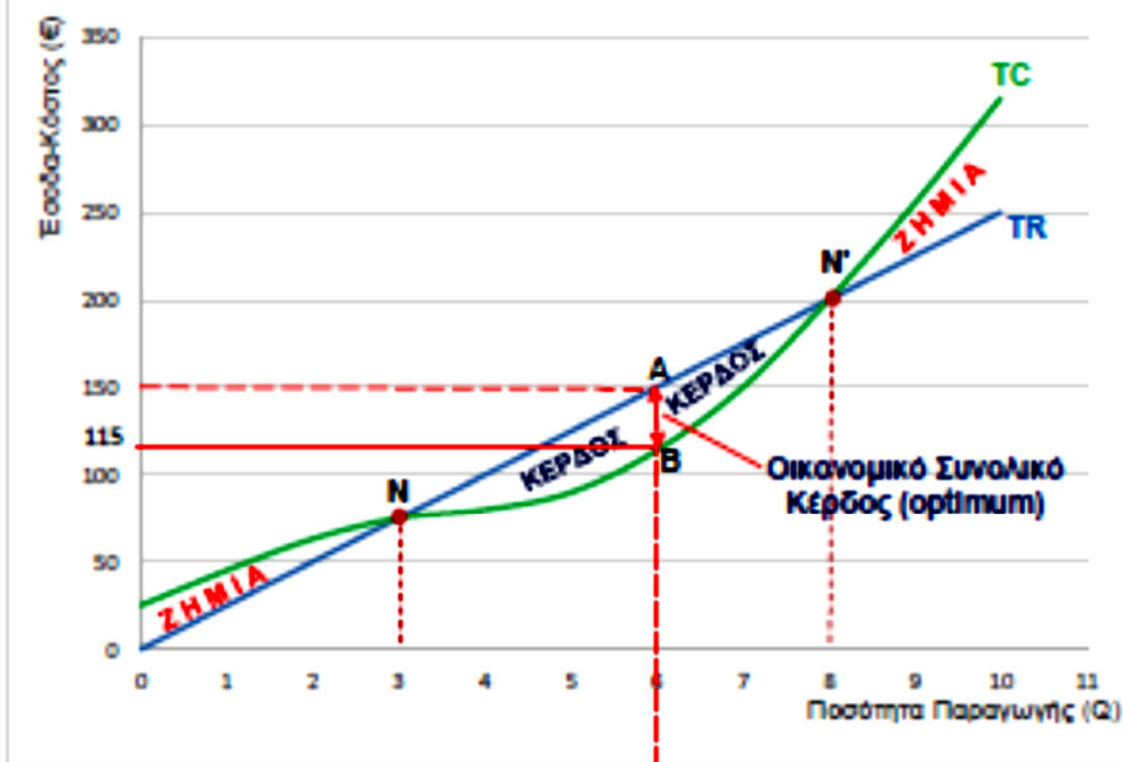
Όλες οι επιχειρήσεις επιδιώκουν να μεγιστοποιήσουν το κέρδος τους ή αν πραγματοποιούν ζημιά να ελαχιστοποιήσουν τη ζημιά τους. Όταν το πετύχουν αυτό τότε λέμε ότι βρίσκονται σε κατάσταση ισορροπίας.

Για να διαπιστωθεί ποιο είναι εκείνο το επίπεδο παραγωγής όπου επιτυγχάνεται η ισορροπία, θα πρέπει να γίνει σύγκριση **εσόδων** και **κόστους** για να εντοπιστεί η μεγαλύτερη θετική ή η μικρότερη αρνητική διαφορά τους. Η σύγκριση γίνεται αποτελεσματική όταν παρουσιαστούν μαζί σε πίνακα και σχεδιάγραμμα τα έσοδα και το κόστος της επιχείρησης:

ΜΟΝΑΔΕΣ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ	ΤΙΜΗ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΕΣΟΔΟ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΚΕΡΔΟΣ ή ΖΗΜΙΑ
Q	P	$TR = P \cdot Q$	$TC = FC + AC$	$TR - TC$
0	15	0	10	-10
1	15	15	18	-3
2	15	30	30	0
3	15	45	43	2
4	15	60	55	5
5	15	75	70	5
6	15	90	87	3
7	15	105	103	2
8	15	120	120	0
9	15	135	140	-5
10	15	150	160	-10

Διάγραμμα Νεκρού Σημείου του Κύκλου Εργασιών (Μεγιστοποίηση Κέρδους)

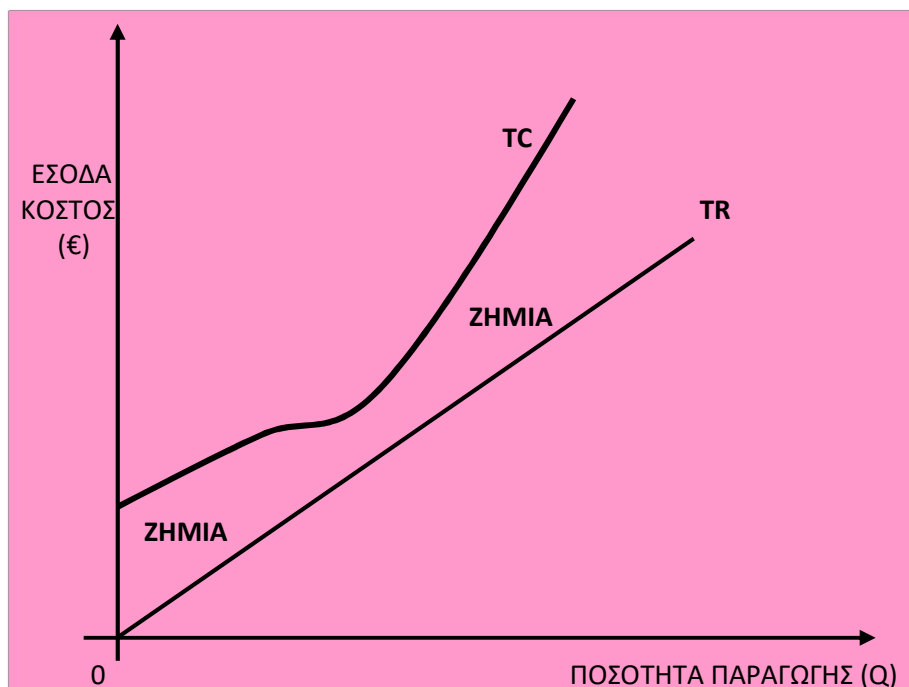
Οικονομικό κέρδος και ζημιά

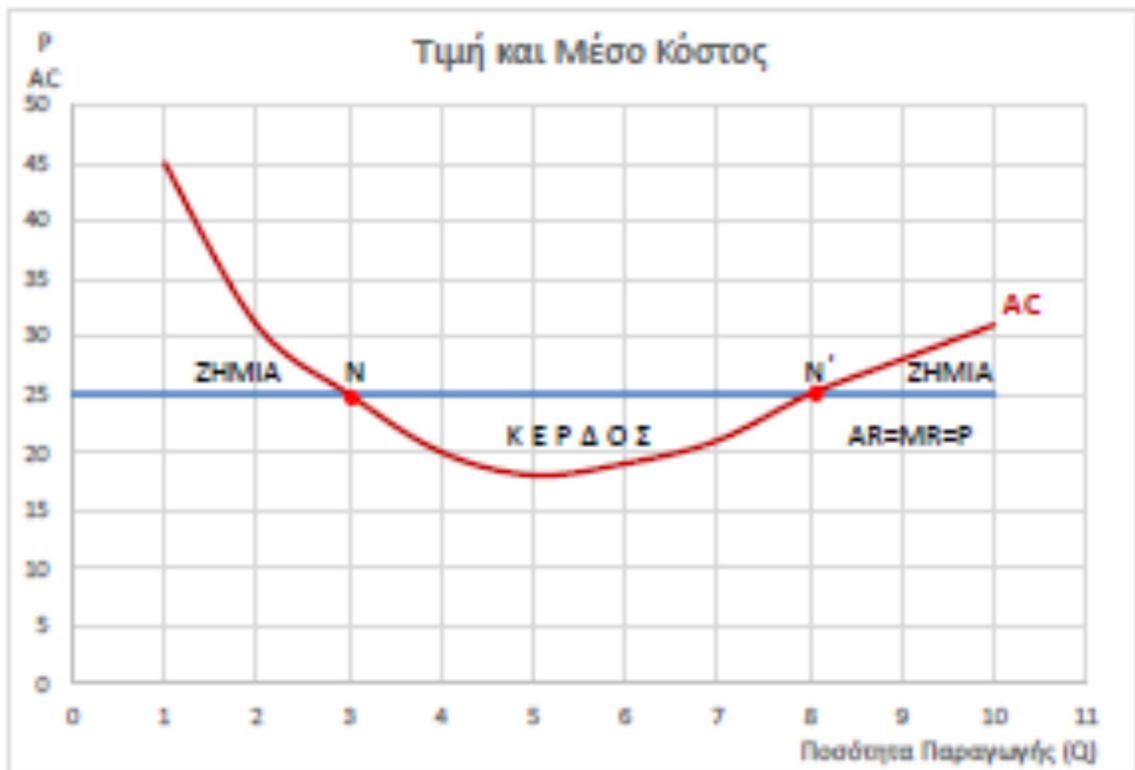

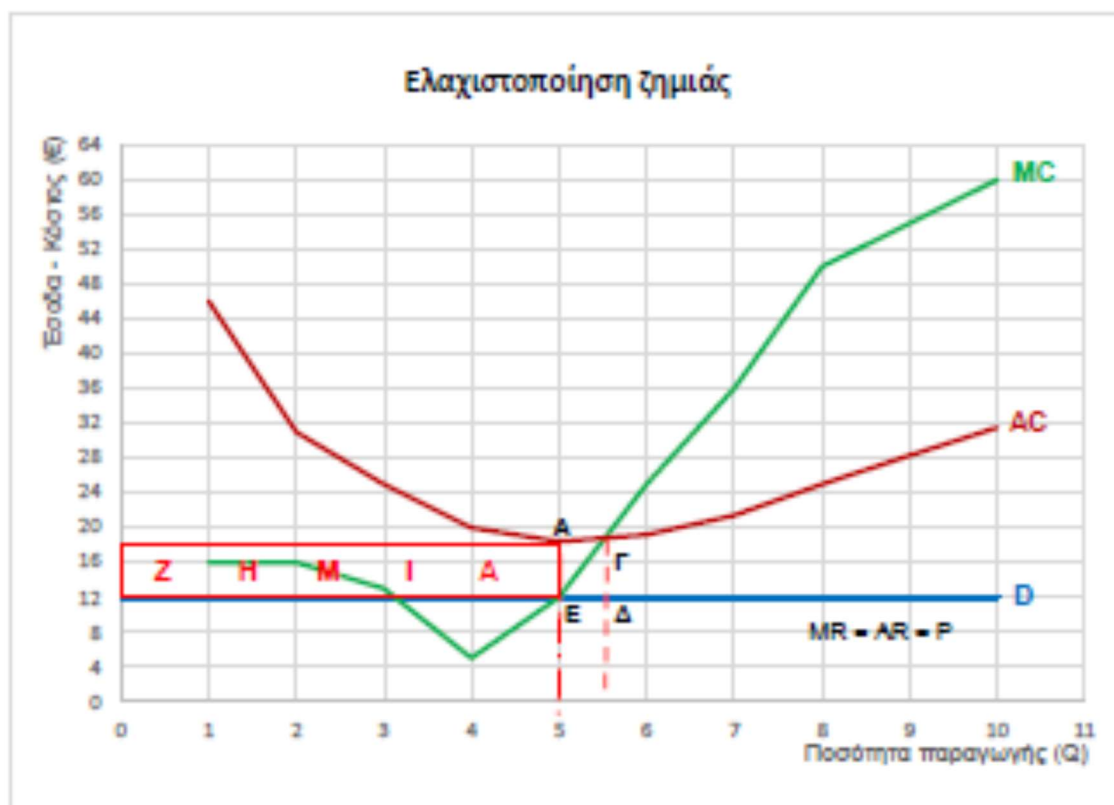
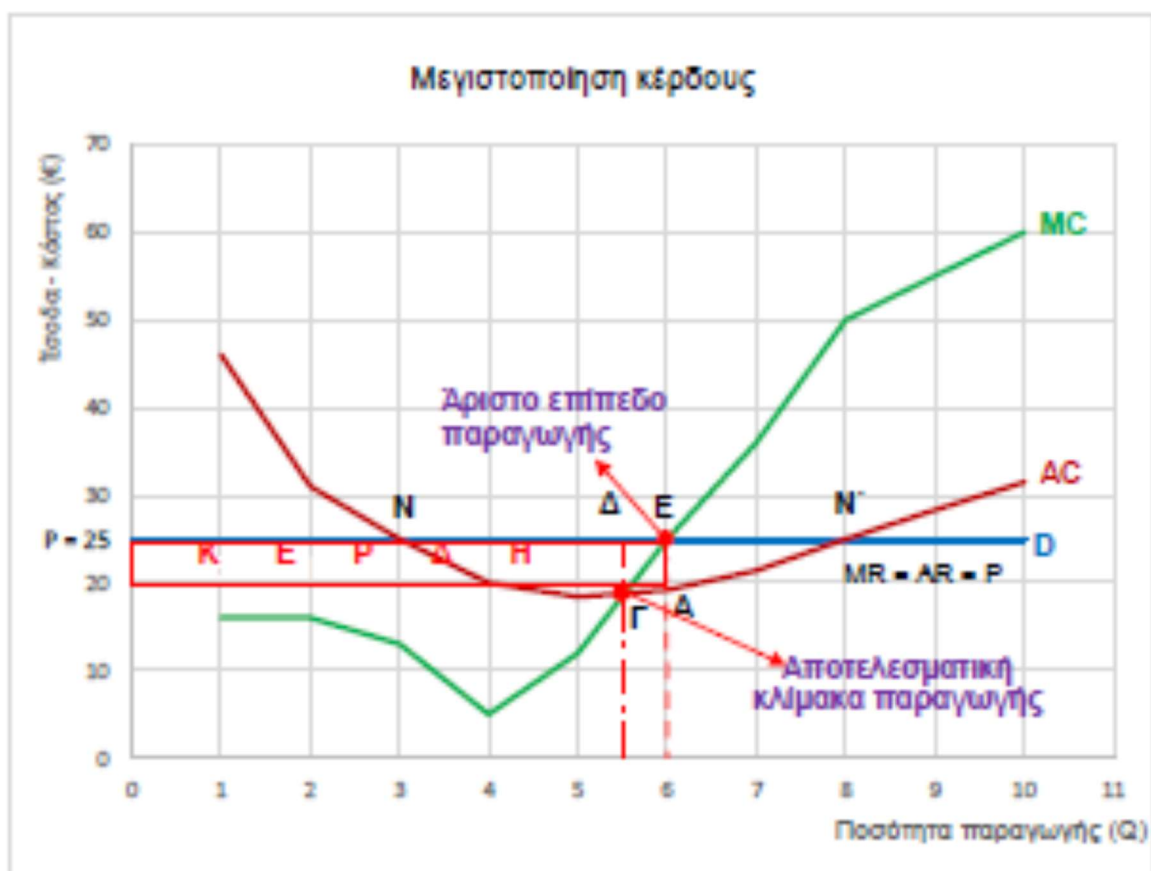
Σύγκριση καμπυλών συνολικού εσόδου – συνολικού κόστους

- Σε παραγωγή μηδέν η επιχείρηση παρουσιάζει ζημιά γιατί ενώ υπάρχουν έξοδα, (**σταθερό κόστος**) δεν υπάρχουν έσοδα.
- Όταν αρχίζει η παραγωγή, η ζημιά μειώνεται γιατί το συνολικό έσοδο αρχίζει να αυξάνεται με σταθερό ρυθμό, ενώ το συνολικό κόστος μειώνεται αφού επικρατούν τα φθίνοντα έξοδα.
- Καθώς αυξάνεται η παραγωγή το συνολικό έσοδο εξισώνεται με το συνολικό κόστος και η ζημιά μηδενίζεται. Εκεί δηλαδή που οι δύο καμπύλες τέμνονται – 2 μονάδες παραγωγής
- Το σημείο τομής των δύο καμπυλών (N.Σ.), ονομάζεται **ΝΕΚΡΟ ΣΗΜΕΙΟ** (ή αδρανές σημείο). Ονομάζεται έτσι γιατί σ' αυτό το επίπεδο παραγωγής η επιχείρηση δεν πραγματοποιεί κέρδος ή ζημιά, εκτός από το φυσιολογικό κέρδος που είναι στοιχείο του αφανούς κόστους και περιλαμβάνεται στο συνολικό κόστος.
- Μετά το σημείο τομής των δύο καμπυλών (2 μονάδες παραγωγής), η επιχείρηση αρχίζει να πραγματοποιεί κέρδη, αφού το συνολικό έσοδο γίνεται μεγαλύτερο από το συνολικό κόστος. Τα κέρδη συνεχίζουν να πραγματοποιούνται μέχρι το επόμενο σημείο τομής των δύο καμπυλών (8 μονάδες παραγωγής).
- Στο επίπεδο παραγωγής όπου υπάρχει η μεγαλύτερη διαφορά μεταξύ συνολικού εσόδου και συνολικού κόστους, πραγματοποιείται το **άριστο επίπεδο παραγωγής** – 5 μονάδες παραγωγής και η επιχείρηση δεν έχει κανένα λόγο να μετακινηθεί από αυτό το επίπεδο αφού θεωρείται ότι ισορροπεί.
- Μετά τις 8 μονάδες παραγωγής η επιχείρηση πραγματοποιεί ζημιά γιατί το κόστος είναι μεγαλύτερο από τα έσοδα, αφού επικρατούν τα αύξοντα έξοδα

Όταν πραγματοποιείται ζημιά, το άριστο επίπεδο παραγωγής προσδιορίζεται στο σημείο όπου η απόσταση μεταξύ των δύο καμπυλών είναι η μικρότερη, δηλαδή οι ζημιές ελαχιστοποιούνται.

Μορφές αγοράς	Τέλειος Ανταγωνισμός	Μονοπώλιο	Μονοπωλιακός ανταγωνισμός	Ολιγοπώλιο
Αριθμός επιχειρήσεων	Πάρα πολύ μεγάλος	Μια	Πολύ μεγάλος	Λίγες
Τύπος προϊόντος	Απόλυτα ομοιογενή (Ίδια)	Μοναδικό	Διαφοροποιημένα	Ομοιογενή ή Διαφοροποιημένα
Συνθήκες εισόδου	Εύκολη	Δύσκολη ή Αδύνατη	Σχετικά εύκολη	Σχετικά δύσκολη
Μονοπωλιακή Δύναμη	Καθόλου	Μεγάλη	Μικρή	Αρκετή
Καμπύλη ζήτησης της επιχείρησης	Ευθεία, παράλληλη με τον οριζόντιο άξονα. Η επιχείρηση δεν επηρεάζει την τιμή	Με αρνητική κλίση, αλλά σχετικά ελαστική. Η επιχείρηση έχει κάποιο έλεγχο στην τιμή	Με αρνητική κλίση, πιο ανελαστική από του ολιγοπωλίου, αλλά εξαρτάται από τις αντιδράσεις των ανταγωνιστών στις μεταβολές της τιμής	Με αρνητική κλίση, σχετικά ανελαστική. Η επιχείρηση έχει σημαντικές δυνατότητες ελέγχου της τιμής
Παράδειγμα	Σιτάρι, Γάλα	Νερό της βρύσης	Μυθιστορήματα, Κινηματογραφικές ταινίες	Αυτοκίνητα, Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 4

1. Στον πιο κάτω πίνακα φαίνονται στοιχεία για μια επιχείρηση:

ΜΟΝΑΔΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	ΣΤΑΘΕΡΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΟΡΙΑΚΟ ΚΟΣΤΟΣ
0	----	----	0	5,000	-
1	----	----	----	----	2,600
2	----	----	----	10,000	----
3	----	----	7,000	----	----
4	----	----	----	----	1,800
5	----	----	----	16,500	----
6	----	----	----	19,900	----
7	----	----	19,300	----	----
8	----	----	----	----	5,700
9	----	----	31,000	----	----
10	----	----	----	43,500	----

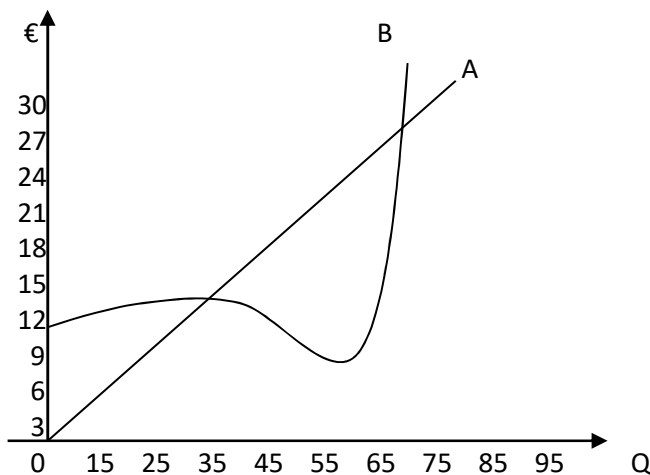
Η τιμή πώλησης του προϊόντος είναι €4,000 το κομμάτι

Ζητείται:

- (α) Να συμπληρωθεί ο πίνακας
- (β) Να κατασκευάσετε το διάγραμμα του νεκρού σημείου του κύκλου εργασιών
- (γ) Να σχολιάσετε την πορεία των καμπυλών
- (δ) Αν υποθεθεί ότι το κατά μονάδα μεταβλητό κόστος ήταν €3,000 μέχρι την παραγωγή 100 μονάδων, ενώ η τιμή πώλησης παρέμενε €4,000 κατά μονάδα, πόσες μονάδες πρέπει να παράξει η επιχείρηση για να κερδίσει €40,000; Οι υπολογισμοί να γίνουν με εξίσωση

A.A.E.I.1998

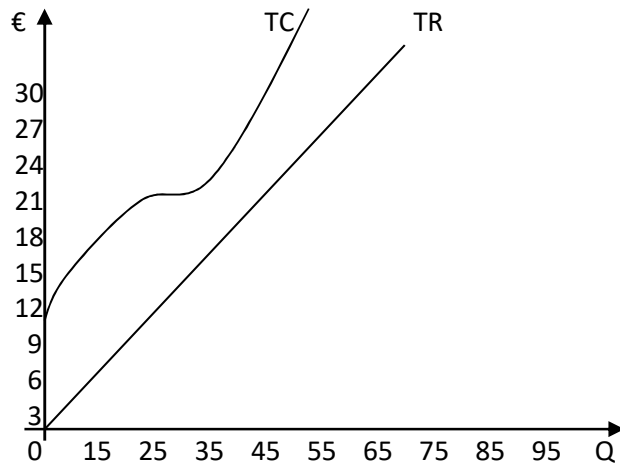
2. Δίδεται το πιο κάτω διάγραμμα

- (α) Τι παριστάνει η καμπύλη A και γιατί είναι ευθεία γραμμή; Τι παριστάνει η καμπύλη B;
- (γ) Τι εννοούμε με τον όρο Νεκρό Σημείο; Να αναφέρετε σε ποιο ή ποια σημεία στο διάγραμμα βρίσκεται το νεκρό σημείο (κατά προσέγγιση).
- (δ) Σύμφωνα με το διάγραμμα να αναφέρετε κατά προσέγγιση σε ποιο επίπεδο παραγωγής ισορροπεί η επιχείρηση και γιατί;

ΕΝΙΑΙΕΣ 2003

3. Δίδεται το πιο κάτω διάγραμμα Νεκρού Σημείου του κύκλου εργασιών μιας επιχείρησης.

- (α) Σε ποια ποσότητα παραγωγής η πιο πάνω επιχείρηση ισορροπεί και γιατί; (κατά προσέγγιση)
 (β) Πότε μια ανταγωνιστική επιχείρηση παρουσιάζει την πιο πάνω εικόνα;
 (γ) Αν η πιο πάνω επιχείρηση πραγματοποιούσε και κέρδη σε ποιο σημείο θεωρητικά θα ισορροπούσε;

ΕΝΙΑΙΕΣ 2003(Β' Σειρά)

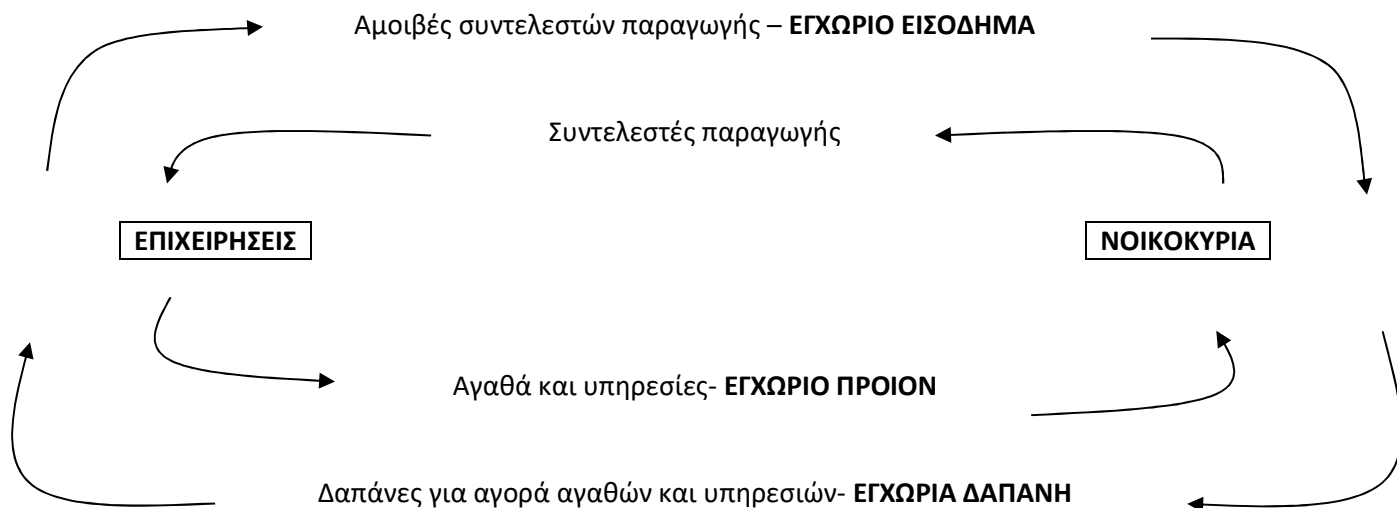
4. Στον πιο κάτω πίνακα φαίνονται στοιχεία από τα έσοδα και το κόστος μιας επιχείρησης:

ΜΟΝΑΔΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	ΚΕΡΔΟΣ ή ΖΗΜΙΑ
0	500	0	
1	1,500	1,000	
2	2,000	2,000	
3	2,400	3,000	
4	2,800	4,000	
5	3,500	5,000	
6	4,500	6,000	
7	5,600	7,000	
8	7,200	8,000	
9	9,000	9,000	
10	11,000	10,000	

- (α) Να συμπληρώσετε τον πίνακα
 (β) Ποια είναι η τιμή πώλησης της μονάδας του προϊόντος; Να δείξετε τον τρόπο υπολογισμού
 (γ) Να προσδιορίσετε τα επίπεδα παραγωγής στα οποία εμφανίζονται τα νεκρά σημεία και να εξηγήσετε τι σημαίνουν;
 (δ) Να δείξετε τα σημεία στα οποία πραγματοποιείται ζημιά
 (ε) Σε ποιο επίπεδο παραγωγής εμφανίζεται ο νόμος της φθίνουσας απόδοσης; Να εξηγήσετε γιατί.
 (στ) Ποιο είναι το τεχνικά άριστο επίπεδο παραγωγής και τι σημαίνει
 (ζ) Σε ποια μορφή αγοράς ανήκει η επιχείρηση που εξετάζουμε;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΕΓΧΩΡΙΑ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ

Η λειτουργία της οικονομίας παρουσιάζεται σε απλοποιημένη μορφή στο οικονομικό κύκλωμα, όπου οι συντελεστές παραγωγής διοχετεύονται από τα νοικοκυριά στις επιχειρήσεις και εκεί μετατρέπονται σε αγαθά και υπηρεσίες -πραγματική ροή. Οι συντελεστές αμείβονται από τις επιχειρήσεις (εισοδήματα) για την προσφορά τους στην παραγωγή, ενώ στη συνέχεια τα εισοδήματα αυτά επιστρέφουν πίσω στις επιχειρήσεις για την απόκτηση των αγαθών και υπηρεσιών (δαπάνες)-χρηματική ροή.

$$\text{ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΙΟΝ} = \text{ΕΓΧΩΡΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ} = \text{ΕΓΧΩΡΙΑ ΔΑΠΑΝΗ}$$

$$\text{ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΙΟΝ} = \text{ΕΘΝΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ} = \text{ΕΘΝΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ}$$

Τα τρία ισότιμα μεγέθη αξιολογούνται με τρία κριτήρια:

A. ΕΘΝΙΚΑ ΚΑΙ ΕΓΧΩΡΙΑ ΜΕΓΕΘΗ

- **Εθνικό Προϊόν:** είναι η αξία των προϊόντων που έχουν παραχθεί από όλους τους **υπηκόους** μιας χώρας, ανεξάρτητα που κατοικούν (εντός της χώρας ή στο εξωτερικό).
- **Εγχώριο Προϊόν:** είναι η αξία των προϊόντων που έχουν παραχθεί σε μια χώρα από τους **κατοίκους** αυτής της χώρας, **ντόπιους και ξένους**.

Τα κριτήρια με τα οποία διαχωρίζουμε το Εθνικό από το Εγχώριο εισόδημα είναι:

→ Εισόδημα προς το εξωτερικό που αντιπροσωπεύει το εισόδημα των ξένων υπηκόων που εργάζονται στη χώρα και φεύγει στο εξωτερικό και

→ Εισόδημα από το εξωτερικό που αντιπροσωπεύει το εισόδημα των υπηκόων της χώρας που εργάζονται στο εξωτερικό και το στέλνουν στη χώρα.

Η σχέση που συνδέει τα δύο μεγέθη είναι:

ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΙΟΝ = Εγχώριο Προϊόν + Εισόδημα από το εξωτερικό – Εισόδημα προς το εξωτερικό

ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΙΟΝ = Εθνικό Προϊόν - Εισόδημα από το εξωτερικό + Εισόδημα προς το εξωτερικό

Επειδή

Εισόδημα από το εξωτερικό - Εισόδημα προς το εξωτερικό = Καθαρό Εισόδημα από το εξωτερικό

Η εξίσωση γίνεται και ως εξής

ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΙΟΝ = Εγχώριο Προϊόν ± Καθαρό Εισόδημα από το εξωτερικό

ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΙΟΝ = Εθνικό Προϊόν ± Καθαρό Εισόδημα από το εξωτερικό

Τα ανάλογα ισχύουν για το Εθνικό και Εγχώριο Εισόδημα και την Εθνική και Εγχώρια Δαπάνη:

ΕΘΝΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ = Εγχώριο Εισόδημα + Εισόδημα από το εξωτερικό - Εισόδημα προς το εξωτερικό
ή

ΕΘΝΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ = Εγχώριο Εισόδημα ± Καθαρό Εισόδημα από το εξωτερικό

ΕΓΧΩΡΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ = Εθνικό Εισόδημα - Εισόδημα από το εξωτερικό + Εισόδημα προς το εξωτερικό
ή

ΕΓΧΩΡΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ = Εθνικό Εισόδημα ± Καθαρό Εισόδημα από το εξωτερικό

ΕΘΝΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ = Εγχώρια Δαπάνη + Εισόδημα από το εξωτερικό – Εισόδημα προς το εξωτερικό
ή

ΕΘΝΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ = Εγχώρια Δαπάνη ± Καθαρό Εισόδημα από το εξωτερικό

ΕΓΧΩΡΙΑ ΔΑΠΑΝΗ = Εθνική Δαπάνη - Εισόδημα από το εξωτερικό + Εισόδημα προς το εξωτερικό
ή

ΕΓΧΩΡΙΑ ΔΑΠΑΝΗ = Εθνική Δαπάνη ± Καθαρό Εισόδημα από το εξωτερικό

B. ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΑ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΑ ΜΕΓΕΘΗ

Η φθορά που υφίσταται ο πάγιος εξοπλισμός ονομάζεται απόσβεση και πρέπει να αντικαθίσταται για να διατηρεί η οικονομία την παραγωγικότητά της. Όταν γίνεται καταμέτρηση των εθνικών και εγχώριων μεγεθών η απόσβεση πρέπει να λαμβάνεται υπόψη για να γίνονται σωστά οι υπολογισμοί. Η σχέση που συνδέει τα μεγέθη είναι:

ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΙΟΝ = Καθαρό εγχώριο Προϊόν + Αποσβέσεις
ΚΑΘΑΡΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΙΟΝ = Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν – Αποσβέσεις

ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΙΟΝ = Καθαρό εθνικό Προϊόν + Αποσβέσεις
ΚΑΘΑΡΟ ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΙΟΝ = Ακαθάριστο εθνικό προϊόν – Αποσβέσεις

ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ = Καθαρό εγχώριο Προϊόν + Αποσβέσεις
ΚΑΘΑΡΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ = Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν – Αποσβέσεις

ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ = Καθαρό εθνικό εισόδημα + Αποσβέσεις
ΚΑΘΑΡΟ ΕΘΝΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ = Ακαθάριστο εθνικό εισόδημα – Αποσβέσεις

ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΕΓΧΩΡΙΑ ΔΑΠΑΝΗ= Καθαρή εγχώρια δαπάνη+ Αποσβέσεις
ΚΑΘΑΡΗ ΕΓΧΩΡΙΑ ΔΑΠΑΝΗ= Ακαθάριστη εγχώρια δαπάνη – Αποσβέσεις

ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΕΘΝΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ= Καθαρή εθνική δαπάνη+ Αποσβέσεις
ΚΑΘΑΡΗ ΕΘΝΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ= Ακαθάριστη εθνική δαπάνη – Αποσβέσεις

Γ. ΤΙΜΕΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

Τα διάφορα μεγέθη υπολογίζονται σε τιμές κόστους ή σε τιμές αγοράς:

Τιμές κόστους ή τιμές συντελεστών: είναι οι αμοιβές των συντελεστών παραγωγής(μισθοί, ενοίκια, τόκοι, φυσιολογικό κέρδος), δηλαδή το κόστος παραγωγής

Τιμές αγοράς ή αγοραίες τιμές: οι τιμές με τις οποίες πωλούνται τα προϊόντα στην αγορά και περιλαμβάνουν το κόστος παραγωγής και τους έμμεσους φόρους (Φ.Π.Α., φόροι κατανάλωσης) μείον τις επιδοτήσεις που λαμβάνουν οι επιχειρήσεις από το Κράτος.

$$\text{Τιμές αγοράς} = \text{Τιμές συντελεστών} + \text{έμμεσοι φόροι} - \text{επιδοτήσεις}$$

$$\text{Τιμές συντελεστών} = \text{Τιμές αγοράς} - \text{έμμεσοι φόροι} + \text{επιδοτήσεις}$$

1. ΜΕΘΟΔΟΙ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΓΧΩΡΙΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ (ΜΕΘΟΔΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ)

- **Μέθοδος της τελικής αξίας:**

Με βάση τη μέθοδο αυτή, υπολογίζεται μόνο η αξία των τελικών αγαθών και υπηρεσιών, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τα ενδιάμεσα αγαθά.

Τελικά είναι τα αγαθά και υπηρεσίες που αγοράζονται από τους καταναλωτές και δεν θα πωληθούν.

Ενδιάμεσα είναι τα αγαθά που πρόκειται να ξαναπουληθούν ή να μετατραπούν σε κάτι άλλο.

Κατά τον υπολογισμό του εθνικού και εγχώριου προϊόντος πρέπει να ληφθούν υπόψη και τα αποθέματα πρώτων υλών, ημικατεργασμένων και έτοιμων προϊόντων, γιατί είναι αγαθά που έχουν παραχθεί κατά τη διάρκεια του έτους και έχουν παραμείνει απούλητα.

- **Μέθοδος της προστιθέμενης αξίας:**

Επειδή είναι δύσκολο να διακριθούν τα ενδιάμεσα από τα τελικά αγαθά και υπάρχει κίνδυνος για διπλούς υπολογισμούς, στην πράξη ακολουθείται η μέθοδος της προστιθέμενης αξίας κατά τον υπολογισμό του εθνικού εισοδήματος.

Σύμφωνα με τη μέθοδο αυτή αθροίζονται οι προστιθέμενες αξίες όλων των παραγωγικών κλάδων μέχρι την αξία του τελικού προϊόντος.

$$\text{Προστιθέμενη αξία} = \text{Πωλήσεις} - (\text{Αρχικό απόθεμα} + \text{Αγορές} - \text{Τελικό Απόθεμα})$$

π.χ. ένας γεωργός παράγει και πωλεί σε αλευρόμυλο σιτάρι προς €500, ο αλευρόμυλος το μετατρέπει σε αλεύρι και το πωλεί σε φούρνο προς €800. Ο φούρνος μετατρέπει το αλεύρι σε ψωμιά και τα πωλεί σε υπεραγορά προς €1,200. Η υπεραγορά πωλεί τα ψωμιά στα νοικοκυριά προς €1,300 και έμειναν απούλητα ψωμιά αξίας €600 (τελικό απόθεμα). Η υπεραγορά είχε στην αρχή του χρόνου ψωμιά €200 (αρχικό απόθεμα).

<u>Μέθοδος τελικής αξίας</u>	€	<u>Μέθοδος προστιθέμενης αξίας</u>	€
Αξία ψωμιών	1,300	Αξία σιταριού	500
<u>Συν</u> τελικό απόθεμα	600	Αξία αλευριού (800-500)	300
<u>Μείον</u> αρχικό απόθεμα	<u>200</u>	Αξία ψωμιών φούρνου (1,200-800)	400
Τελικό προϊόν	<u>1,700</u>	Αξία ψωμιών υπεραγοράς	
		1,300-(200+1,200-600)	<u>500</u>
		Τελικό προϊόν	<u>1,700</u>

Πρωτογενής παραγωγή (Γεωργία, Κτηνοτροφία, Αλιεία κλπ) Δευτερογενής παραγωγή (Βιομηχανία, Κατασκευές, Ενέργεια κλπ) Τριτογενής παραγωγή (Εμπόριο, Τουρισμός, Υπηρεσίες κλπ) =ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΙΟΝ ΣΕ ΤΙΜΕΣ ΑΓΟΡΑΣ <u>Συν</u> Εισόδημα από το εξωτερικό <u>Μείον</u> Εισόδημα προς το εξωτερικό =ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΙΟΝ ΣΕ ΤΙΜΕΣ ΑΓΟΡΑΣ <u>Μείον</u> Αποσβέσεις =ΚΑΘΑΡΟ ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΙΟΝ ΣΕ ΤΙΜΕΣ ΑΓΟΡΑΣ	• Στην Κύπρο όταν καταγράφονται οικονομικά μεγέθη, είναι συνήθως <u>Εγχώρια</u> και <u>Ακαθάριστα</u> • Τα προϊόντα καταγράφονται σύμφωνα με τις <u>Τιμές Αγοράς</u> Γι' αυτό η καταμέτρηση των νεοπαραχθέντων τελικών αγαθών ονομάζεται ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΙΟΝ ΣΕ ΤΙΜΕΣ ΑΓΟΡΑΣ
---	---

2. ΜΕΘΟΔΟΣ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΓΧΩΡΙΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ (ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ)

Σύμφωνα με τη μέθοδο αυτή, καταγράφονται οι αμοιβές των συντελεστών παραγωγής που χρησιμοποιήθηκαν στην παραγωγή του εθνικού και εγχώριου προϊόντος.

Στο σύνολο των εισοδημάτων δεν περιλαμβάνονται οι αποσβέσεις γιατί η αξία τους δεν βρίσκεται στο εισόδημα των ιδιωτών, αλλά στο εισόδημα των επιχειρήσεων. Επίσης, δεν περιλαμβάνονται οι έμμεσοι φόροι, γιατί δεν αποτελούν εισόδημα των ιδιωτών.

Γι' αυτό όταν προστεθούν όλες οι αμοιβές των συντελεστών, το αποτέλεσμα θα είναι **ΚΑΘΑΡΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΣΕ ΤΙΜΕΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΩΝ**.

Μισθοί και ημερομίσθια εργοδοτούμενων
Μισθοί και κέρδη αυτοεργοδοτούμενων
Ενοίκια
Τόκοι
Κέρδη ΟΛΩΝ των Εταιρειών και Δημοσίων Οργανισμών

ΑΜΟΙΒΕΣ
ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΩΝ
ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

=ΚΑΘΑΡΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΣΕ ΤΙΜΕΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΩΝ

Συν Εισόδημα από το εξωτερικό

Μείον Εισόδημα προς το εξωτερικό

=*ΚΑΘΑΡΟ ΕΘΝΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΣΕ ΤΙΜΕΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΩΝ

.....

=ΕΘΝΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ (ή *Καθαρό Εθνικό Εισόδημα σε τιμές συντελεστών)

Μείον Αδιανέμητα κέρδη εταιρειών

Συν Μεταβιβαστικές πληρωμές (επιδόματα κλπ.)

=ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ (σε τιμές συντελεστών)

Μείον Έμμεσοι Φόροι (φόρος εισοδήματος, κληρονομιάς κλπ.) και
Εισφορές στο Τ.Κ.Α. (Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων)

=ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ (σε τιμές συντελεστών)

=ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ + ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗ

- **ΕΘΝΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ:** Είναι οι αμοιβές των συντελεστών παραγωγής για τη συμμετοχή τους στην τρέχουσα παραγωγή και ταυτίζεται με το Καθαρό Εθνικό Εισόδημα σε τιμές συντελεστών
- **ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ:** Είναι το εισόδημα των ατόμων ανεξάρτητα από τη συμμετοχή τους στη παραγωγική διαδικασία ή όχι. Υπολογίζεται, αν από το Εθνικό Εισόδημα αφαιρεθούν τα αδιανέμητα κέρδη (τα κέρδη των μετοχικών εταιρειών που δεν διανέμονται στους μετόχους ως μέρισμα, αλλά παρακρατούνται για να χρησιμοποιηθούν για άλλους σκοπούς) και προστεθούν οι μεταβιβαστικές πληρωμές (συντάξεις, επιδόματα, επιχορηγήσεις, αποζημιώσεις κλπ. που δίνονται από το Κράτος και δεν αποτελούν αμοιβή)
- **ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ:** Το εισόδημα που έχουν στη διάθεση τους τα άτομα για να καταναλώσουν ή αποταμιεύσουν. Υπολογίζεται αν αφαιρέσουμε από το Προσωπικό Εισόδημα τους άμεσους φόρους (φόρος εισοδήματος, φόρος κληρονομιάς, φόρος περιουσίας) και τις εισφορές στα ταμεία κοινωνικών ασφαλίσεων και συντάξεων (Τ.Κ.Α., Ταμείο Προνοίας, Ταμεία ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης)

3. ΜΕΤΡΗΣΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΓΧΩΡΙΑΣ ΔΑΠΑΝΗΣ (ΜΕΘΟΔΟΣ ΔΑΠΑΝΗΣ)

Ιδιωτική Κατανάλωση
Δημόσια Κατανάλωση
Ακαθάριστες Πάγιες Επενδύσεις
Μεταβολή Αποθεμάτων
Καθαρές Εξαγωγές
Μεταβολή Αποθεμάτων

=ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΕΓΧΩΡΙΑ ΔΑΠΑΝΗ σε τιμές αγοράς

- **Ιδιωτική Κατανάλωση:** Οι δαπάνες των νοικοκυριών για αγορά καταναλωτικών προϊόντων και υπηρεσιών
- **Δημόσια Κατανάλωση:** Οι δαπάνες του Κράτους για αγορά καταναλωτικών αγαθών (προϊόντα και υπηρεσίες) και πληρωμή διάφορων εξόδων λειτουργίας. Δεν περιλαμβάνονται οι μεταβιβαστικές πληρωμές γιατί δεν αποτελούν αμοιβή για συμμετοχή στην παραγωγική διαδικασία
- **Ακαθάριστες Πάγιες Επενδύσεις:** Οι δαπάνες Κράτους, επιχειρήσεων, νοικοκυριών για την απόκτηση κεφαλαιουχικών αγαθών. Δεν περιλαμβάνονται οι μεταβιβάσεις τίτλων ιδιοκτησίας για οικόπεδα, μετοχές, παλιά σπίτια, μεταχειρισμένα αυτοκίνητα κλπ
- **Επενδύσεις σε Αποθέματα:** Οι δαπάνες για αύξηση στα αποθέματα πρώτων υλών και ημικατεργασμένων προϊόντων που βρίσκονται στις αποθήκες των επιχειρήσεων (ΤΕΛΙΚΟ ΑΠΟΘΕΜΑ-ΑΡΧΙΚΟ ΑΠΟΘΕΜΑ)
- **Καθαρές εξαγωγές:** ΕΞΑΓΩΓΕΣ-ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ

Δυσκολίες στη μέτρηση των Οικονομικών Μεγεθών

- I. Πολλά αγαθά παράγονται και καταναλώνονται από τα νοικοκυριά χωρίς να περνούν μέσα από τις αγορές, επομένως είναι δύσκολος ο υπολογισμός της αξίας της ιδιοκατανάλωσης
- II. Ορισμένες υπηρεσίες δεν εμφανίζονται στην αγορά επομένως είναι δύσκολος ο υπολογισμός της αξίας τους. Τέτοιες υπηρεσίες θεωρούνται η αξία των υπηρεσιών των κτηρίων που χρησιμοποιούνται από τους ίδιους τους ιδιοκτήτες (τεκμαρτά ενοίκια)
- III. Η αξία των υπηρεσιών που προσφέρονται στα νοικοκυριά από τα μέλη του (οικιακή παραγωγή), όπως βιάψιμο σπιτιού από τον ιδιοκτήτη
- IV. Ένα άλλο μέρος της αξίας του προϊόντος δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη στον υπολογισμό του ΑΕΠ γιατί αποκρύπτεται, αποτελεί δηλαδή προϊόν της παραοικονομίας.

ΑΠΟΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ

Κάθε χρόνο, παρατηρείται μια αύξηση στο γενικό επίπεδο των τιμών των αγαθών και υπηρεσιών (τρέχουσες τιμές) για διάφορους λόγους. Όταν συμβαίνει αυτό, τότε λέμε ότι υπάρχει **πληθωρισμός**. Γι' αυτό όταν υπολογίζονται τα διάφορα οικονομικά μεγέθη, είτε σε αγοραίες τιμές, είτε σε τιμές συντελεστών, το δεδομένο αυτό πρέπει να λαμβάνεται υπόψη για να είναι ορθές οι μετρήσεις.

Για να διαπιστωθούν οι **πραγματικές μεταβολές** που συμβαίνουν στα οικονομικά μεγέθη κάθε χρόνο, θα πρέπει να απαλειφθεί η επίδραση των τιμών. Αυτό γίνεται με τον **αποπληθωρισμό** των οικονομικών μεγεθών, δηλαδή με την έκφραση των οικονομικών μεγεθών σε σταθερές τιμές κάποιου έτους βάσης (δηλαδή θεωρούμε ότι οι τιμές δεν μεταβάλλονται).

Για να γίνει αυτό κατορθωτό πρέπει να είναι γνωστός ο **δείκτης τιμών ή τιμάρithμος** ο οποίος είναι ένας κατάλογος που καταγράφει τις τιμές όλων των προϊόντων διαχρονικά και συγκρίνει τις μεταβολές τους με ένα έτος βάσης το οποίο αντιστοιχεί με 100 μονάδες. Π.χ. αν θεωρήσουμε το έτος 2000 ως έτος βάσης και καταγράψουμε αύξηση στο γενικό επίπεδο των τιμών κατά 2% το 2001, τότε ο τιμάρithμος το 2001 θα είναι 102 μονάδες κλπ.

ΑΠΟΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ:

$$\text{Αξία Οικονομικού Μεγέθους σε σταθερές τιμές} = \text{Αξία Οικονομικού Μεγέθους σε τρέχουσες τιμές} \times \frac{100}{\text{Δείκτης Τιμών}}$$

$$\text{Πραγματικό ΑΕΠ} = \text{Ονομαστικό ΑΕΠ} \times \frac{100}{\text{Δείκτης Τιμών}}$$

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 5

1. Κατά τη διάρκεια του 2007 μια κτηνοτροφική μονάδα παρήγαγε μαλλί αξίας €80 000 και το πούλησε σε ένα νηματοουργείο. Το νηματοουργείο παρήγαγε νήμα μετά από την επεξεργασία του μαλλιού και το πούλησε σε μια πλεκτοβιομηχανία προς €120 000. Η πλεκτοβιομηχανία με τη χρησιμοποίηση του νήματος παρήγαγε πλεκτά συνολικής αξίας €180 000 και τα διέθεσε στα καταστήματα πλεκτών. Τα καταστήματα πλεκτών πούλησαν σε καταναλωτές τα πλεκτά και εισέπραξαν €210 000.

Η αξία του αρχικού αποθέματος νήματος στα νηματοουργεία ήταν €4 000 ενώ η αξία του τελικού αποθέματος νήματος ήταν €8 000. Η αξία του αρχικού αποθέματος πλεκτών στα καταστήματα €5 000 ενώ η αξία του τελικού αποθέματος πλεκτών ήταν €9 000.

Ζητείται:

(α) Να υπολογίσετε την αξία του τελικού προϊόντος που θα συμπεριληφθεί στο Εθνικό ή Εγχώριο Προϊόν με:

- I. Τη μέθοδο της τελικής αξίας
- II. Τη μέθοδο της προστιθέμενης αξίας

(Να δείξετε τους υπολογισμούς σας και στις δύο περιπτώσεις)

(β) Να εξηγήσετε γιατί προτιμάται η μέθοδος της προστιθέμενης αξίας αντί της μεθόδου της τελικής αξίας για τον υπολογισμό του Εθνικού ή Εγχώριου Προϊόντος.

ΠΑΓΚΥΠΡΙΕΣ 2008

2. Δίνονται τα πιο κάτω οικονομικά στοιχεία της χώρας Χ για το έτος 2007

	€
Εμπόριο	780
Γεωργία	300
Υπηρεσίες	240
Εισόδημα από το εξωτερικό	100
Αποσβέσεις	160
Βιομηχανία	440
Εισφορές στο Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων	40
Κρατικές Επιδοτήσεις	30
Εισόδημα προς το εξωτερικό	40
Έμμεσοι Φόροι	170
Άμεσοι Φόροι	100

Να υπολογίσετε:

- (α) Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε τιμές αγοράς
(β) Το Καθαρό Εθνικό Προϊόν σε τιμές συντελεστών
(γ) Το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν σε τιμές αγοράς

ΠΑΓΚΥΠΡΙΕΣ 2008

3. Δίνονται τα πιο κάτω στοιχεία:

	€ εκ.
Γεωργία	82
Βιομηχανία	118
Υπηρεσίες	226
Εμπόριο	154
Αποσβέσεις	20
Εισόδημα από το εξωτερικό	28
Εισόδημα προς το εξωτερικό	64
Επιδότησεις	22
Έμμεσοι φόροι	58

Να υπολογίσετε:

- (α) Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε τιμές αγοράς
 (β) Το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν σε τιμές αγοράς
 (γ) Το Καθαρό Εθνικό Προϊόν σε τιμές αγοράς
 (δ) Το Καθαρό Εθνικό Προϊόν σε τιμές συντελεστών

ΕΝΙΑΙΕΣ 2005

4. Δίνονται τα πιο κάτω στοιχεία της χώρας Χ για το έτος 2002:

	€ εκ.
Εμπόριο	120
Γεωργία	180
Βιομηχανία	320
Υπηρεσίες	230
Εισόδημα προς το εξωτερικό	60
Έμμεσοι φόροι	45
Αποσβέσεις	35
Επιδότησεις	55
Άμεσοι φόροι	86
Εισόδημα από το εξωτερικό	50

Να υπολογίσετε:

- (α) Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε τιμές αγοράς
 (β) Το Καθαρό Εθνικό Προϊόν σε τιμές συντελεστών
 (γ) Το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν σε τιμές αγοράς

ΕΝΙΑΙΕΣ 2003

5. Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) μιας οικονομίας σε τρέχουσες τιμές του έτους 1999 ήταν €1,200 εκ. και το έτος 2001 αυξήθηκε κατά 40%. Ο δείκτης τιμών το έτος 1999 ήταν 120 μονάδες και το έτος 2001 αυξήθηκε σε 150 μονάδες. Με βάση τα πιο πάνω υποθετικά δεδομένα να βρεθεί:

- (α) Η πραγματική μεταβολή του ΑΕΠ μεταξύ των ετών 1999 και 2001 σε τιμές του έτους 1998
 (β) Η πραγματική ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕΠ μεταξύ των ετών 1999 και 2001, σε σταθερές τιμές του 1998
 (γ) Τα διάφορα οικονομικά μεγέθη, εθνικά και εγχώρια, υπολογίζονται είτε σε αγοραίες τιμές, είτε σε τιμές συντελεστών παραγωγής. Τι είναι οι αγοραίες τιμές και τι οι τιμές συντελεστών;

ΕΝΙΑΙΕΣ 2004

6. Ένα αρτοποιείο πούλησε σε υπεραγορές κατά τη διάρκεια του έτους 2004 ψωμιά αξίας €50,000. Το αρτοποιείο την 1.1.2004 είχε στην αποθήκη του ψωμιά αξίας €600, ενώ κατά την 31.12.2004 είχε απόθεμα αξίας €800. Το ίδιο έτος οι υπεραγορές πούλησαν στους καταναλωτές ψωμιά αξίας €60,000 και τους έμειναν απούλητα αξίας €500 στο τέλος του χρόνου.

(α) Να υπολογίσετε την αξία της παραγωγής του αρτοποιείου που θα συμπεριληφθεί στον υπολογισμό του ΑΕΠ του 2004

(β) Ποιο πρόβλημα μπορεί να παρουσιαστεί κατά τη μέτρηση του ΑΕΠ με την πιο πάνω μέθοδο και πώς μπορεί ν' αποφευχθεί;

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ 2005

Δίνονται τα πιο κάτω στοιχεία μιας υποθετικής οικονομίας:

Εισόδημα από το εξωτερικό	200
Εισόδημα προς το εξωτερικό	320
Εμπόριο	1 600
Γεωργία	300
Φόρος Εισοδήματος	260
Μεταβιβαστικές Πληρωμές	340
Βιομηχανία	500
Ενοίκια	600
Κατασκευές	1 400
Μισθοί	900
Κέρδη Μετοχικών Εταιρειών	1 200
Μερίσματα	700
Αποσβέσεις	160
Έμμεσοι Φόροι	400
Τόκοι	360
Προσωπικές Υπηρεσίες	800
Κέρδη Αυτοεργοδοτούμενων	1 000
Εισφορές στο ΤΚΑ	240
Επιδότησεις	20

Να υπολογίσετε:

(α) Καθαρό Εθνικό Προϊόν σε τιμές συντελεστών

(β) Εθνικό Εισόδημα

(γ) Προσωπικό Εισόδημα

(δ) Διαθέσιμο Εισόδημα

ΠΑΓΚΥΠΡΙΕΣ 2009

7. Πιο κάτω δίνεται η διαδικασία παραγωγής και διάθεσης πλεκτών κατά στάδιο παραγωγικής διαδικασίας, το έτος 2019:

ΣΤΑΔΙΟ	ΠΩΛΗΣΕΙΣ €	ΑΡΧΙΚΟ ΑΠΟΘΕΜΑ €	ΤΕΛΙΚΟ ΑΠΟΘΕΜΑ €
Κτηνοτροφική Επιχείρηση (μαλλί)	50.000		10.000
Νηματοουργείο (νήμα)	70.000	8.000	
Πλεκτοβιομηχανία(πλεκτά)	90.000	6.000	8.000
Πωλήσεις Καταστημάτων	120.000	12.000	14.000

Ζητείται:

Να υπολογίσετε την αξία των πλεκτών που θα συμπεριληφθούν στον υπολογισμό του εγχώριου προϊόντος:

- I. Με τη μέθοδο της τελικής αξίας
- II. Με τη μέθοδο της προστιθέμενης αξίας

8. Δίνονται τα πιο κάτω στοιχεία για το ΑΕΠ μιας οικονομίας για μια πενταετία:

ΕΤΟΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ ΤΙΜΩΝ	ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές	ΑΕΠ σε σταθερές τιμές	Πραγματική Μεταβολή ΑΕΠ	Πραγματική Ποσοστιαία Μεταβολή ΑΕΠ
2010		500			
2011	110	520			
2012	115	590			
2013	125		560		
2014	120	780			

Ζητείται:

Να συμπληρώσετε τον πιο πάνω πίνακα και να δείξετε τους υπολογισμούς σας. Το 2010 να θεωρηθεί ως το έτος βάσης.

9. Με βάση τα πιο κάτω στοιχεία να υπολογίσετε το ποσό των τόκων που θα περιληφθεί στο καθαρό εγχώριο εισόδημα:

	€
Μισθοί και Ημερομίσθια	εκατ.
Μερίσματα	380
Ενοίκια	273
Καθαρό εισόδημα από το	80
εξωτερικό	60
Κρατικές επιδοτήσεις	5
Φ.Π.Α.	40
Αποσβέσεις	25
Συντάξεις	50
Αδιανέμητα Κέρδη Εταιρειών	145
Φόρος εισοδήματος	75
Επιδόματα	15
Δωρεές	2
Εισφορές στο Τ.Κ.Α.	45
Δαπάνες Κατανάλωσης	650
Αποταμίευση	210

10. Σε τι διαφέρει το προσωπικό από το εθνικό εισόδημα;
11. Γιατί η αγορά γης δεν περιλαμβάνεται στις πάγιες επενδύσεις;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΚΥΚΛΟΙ

- **Οικονομικά ενεργός πληθυσμός:** (Εργατικό δυναμικό ή Συντελεστής Εργασία): Είναι όλοι όσοι μπορούν και θέλουν να εργαστούν, είτε εργάζονται είτε όχι. Δηλαδή, περιλαμβάνει τους εργαζόμενους και τους άνεργους (15-65 ετών)

Οικονομικά ενεργός πληθυσμός= Εργαζόμενοι (Απασχολούμενοι)+ Άνεργοι

- **Μη οικονομικά ενεργός πληθυσμός:** Είναι όλοι όσοι δεν μπορούν και δεν θέλουν να εργαστούν. Σε αυτούς που δεν μπορούν, περιλαμβάνονται οι ανήλικοι, οι συνταξιούχοι, οι στρατιώτες και οι ανάπηροι. Αυτοί που δεν θέλουν να εργαστούν ονομάζονται άεργοι και δεν πρέπει να συγχύζονται με τους άνεργους

Συνολικός πληθυσμός = Οικονομικά ενεργός πληθυσμός + Μη οικονομικά ενεργός πληθυσμός

Τα στοιχεία για τους άνεργους συγκεντρώνονται κυρίως από το γραφείο εξευρέσεως εργασίας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, αλλά και από την κυπριακή στατιστική υπηρεσία. Όταν όμως κάποιοι άνεργοι δεν το δηλώσουν, τότε είναι αδύνατο να καταγραφούν μέσα στα ποσοστά της ανεργίας (κρυμμένη ανεργία). Η κυπριακή στατιστική υπηρεσία χρησιμοποιεί τρεις δείκτες:

- Το ποσοστό του εργατικού δυναμικού που δεν απασχολείται

$$\text{Ποσοστό Ανεργίας} = \frac{\text{Αριθμός Ανέργων}}{\text{Εργατικό Δυναμικό}} \times 100$$

- Το ποσοστό του πληθυσμού που βρίσκεται σε ηλικία απασχόλησης και απασχολείται

$$\text{Ποσοστό Απασχόλησης} = \frac{\text{Αριθμός Ανέργων}}{\text{Πληθυσμός σε ηλικία απασχόλησης}} \times 100$$

- Το ποσοστό του πληθυσμού που βρίσκεται σε ηλικία απασχόλησης και ανήκει στο εργατικό δυναμικό

$$\text{Ποσοστό συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό} = \frac{\text{Εργατικό δυναμικό}}{\text{Πληθυσμός σε ηλικία απασχόλησης}} \times 100$$

Είδη ανεργίας

1. **Ανεργία από ανεπαρκή ζήτηση ή Κυκλική ανεργία:** Δημιουργείται όταν επικρατεί οικονομική ύφεση. Η ζήτηση μειώνεται σε βαθμό που δεν απορροφά το παραχθέν προϊόν, με αποτέλεσμα να μειώνεται η παραγωγή, να γίνονται απολύσεις και να αυξάνεται η ανεργία. Θεωρείται η σοβαρότερη μορφή ανεργίας.
2. **Φυσική ανεργία:** όπου και να οφείλεται είναι μικρής διάρκειας
 - **Ανεργία τριβής:** οφείλεται σε μετακίνηση των εργαζομένων από μια εργασία σε άλλη, λόγω απόλυσης τους, γιατί ψάχνουν καλύτερη εργασία, λόγω ίδρυσης νέων επιχειρήσεων ή κλείσιμο κάποιων άλλων
 - **Διαρθρωτική ανεργία (τεχνολογική):** οφείλεται στην εφαρμογή σύγχρονης τεχνολογίας η οποία αντικαθιστά μέρος των εργαζομένων. Αφορά κυρίως άτομα μεγαλύτερης ηλικίας

$$\text{Ποσοστό Φυσικής Ανεργίας} = \frac{\text{Αριθμός Ανέργων}}{\text{Εργατικό Δυναμικό}} \times 100$$

Όταν το ποσοστό ανεργίας είναι ίσο με το φυσικό ποσοστό ανεργίας, τότε υπάρχει **πλήρης απασχόληση**

3. **Εποχική ανεργία:** παρατηρείται στα εποχιακά επαγγέλματα, όπως είναι τα τουριστικά.

Συνέπειες της ανεργίας

- **Απώλεια εισοδημάτων:** Μειώνονται τα εισοδήματα, μειώνεται η ζήτηση (κατανάλωση), η παραγωγή, το βιοτικό επίπεδο, περιορίζεται η μελλοντική οικονομική ανάπτυξη
- **Επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού:** επιδόματα ανεργίας-αύξηση δαπανών και μείωση φόρων και εισφορών στο ΤΚΑ -μείωση εσόδων
- **Κοινωνικά προβλήματα:** Η μείωση του εισοδήματος και του βιοτικού επιπέδου οδηγούν σε αύξηση της εγκληματικότητας, του αλκοολισμού, της περιθωριοποίησης, της δυστυχίας ή ακόμα και σε κοινωνικές και πολιτικές αναταραχές
- **Απώλεια ανθρώπινου δυναμικού:** άτομα νεαρής ηλικίας αναγκάζονται να μεταναστεύουν με αποτέλεσμα η χώρα να χάνει άτομα με ψηλή μόρφωση και ικανότητες. Ταυτόχρονα, μεσήλικες που χάνουν τη δουλειά τους αναγκάζονται να εργαστούν με χαμηλότερους μισθούς και να καταστρέφεται το επαγγελματικό τους μέλλον.

Μέτρα καταπολέμησης της ανεργίας

1. Καταπολέμηση της κυκλικής ανεργίας μέσω αύξησης της ζήτησης:

- **Δημοσιονομικά μέτρα:** Αύξηση δημοσίων δαπανών, μείωση φόρων, ώστε να αυξηθεί το διαθέσιμο εισόδημα, η ζήτηση και η παραγωγή. Με τον τρόπο αυτό οι επιχειρήσεις χρειάζονται περισσότερο προσωπικό και μειώνεται η ανεργία
- **Νομισματικά μέτρα:** Αύξηση της προσφοράς του χρήματος, μείωση των επιτοκίων ώστε να διευκολύνεται η λήψη δανείων και κατ' επέκταση οι επενδύσεις, η ζήτηση, η παραγωγή και η ζήτηση για εργασία.

2. Καταπολέμηση διαρθρωτικής ανεργίας:

- Διενέργεια προγραμμάτων επιμόρφωσης και επαγγελματικής κατάρτισης, ώστε να επιμορφωθούν οι άνεργοι και να μπορέσουν να βρουν εργασία σε άλλους τομείς.

Οικονομικές Διακυμάνσεις ή Οικονομικοί Κύκλοι

Εξετάζοντας τη δραστηριότητα μιας οικονομίας για μια σειρά ετών, θα παρατηρήσουμε ότι τα μακροοικονομικά μεγέθη (παραγωγή - εθνικό προϊόν, πληθωρισμός, ανεργία, οικονομική ανάπτυξη κλπ) παρουσιάζουν διακυμάνσεις (σκαμπανεβάσματα), οι οποίες διαφέρουν σε συχνότητα, διάρκεια και ένταση. Τις διακυμάνσεις αυτές τις ονομάζουμε **οικονομικές διακυμάνσεις ή οικονομικούς κύκλους**.

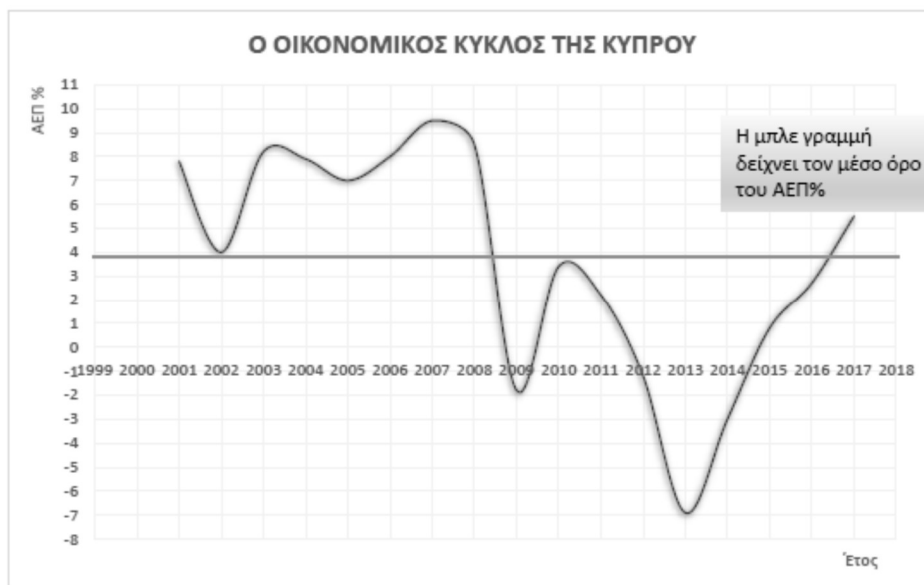
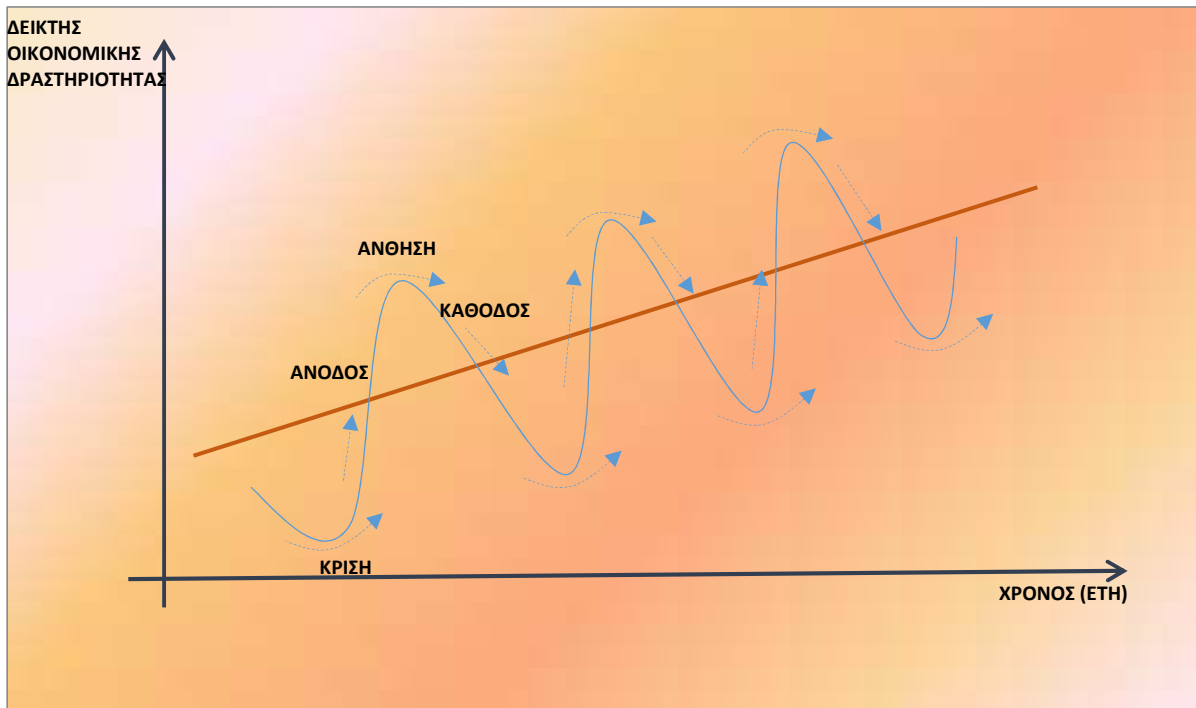
Φάσεις οικονομικών διακυμάνσεων

Άνοδος (Ανάκαμψη): Αρχίζει να παρατηρείται αργή άνοδος της οικονομίας. Η παραγωγή αρχίζει να αυξάνεται. Η αύξηση της είναι εύκολη γιατί υπάρχουν υποαπασχολούμενοι παραγωγικοί συντελεστές. Οι επιχειρήσεις αρχίζουν τις προσλήψεις, μειώνεται η ανεργία, αυξάνονται τα εισοδήματα και η κατανάλωση. Οι επιχειρήσεις έχουν αυξημένα κέρδη λόγω των αυξημένων πωλήσεων, αυξάνουν τις τιμές, ενώ προχωρούν και σε νέες επενδύσεις

Άνθηση (Ευημερία): Η οικονομία βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα παραγωγής. Εξαιτίας της υπερβολικής αισιοδοξίας που επικρατεί στην οικονομία οι επιχειρηματίες προβαίνουν σε αλόγιστες επενδύσεις για να μεγαλώσουν περισσότερο τα κέρδη τους, έτσι η οικονομία πλησιάζει το επίπεδο πλήρους απασχόλησης, οπότε αρχίζει να παρατηρείται έλλειψη εργατικού δυναμικού, να είναι δύσκολη η αύξηση της παραγωγής, το κόστος να αυξάνεται, να αυξάνονται οι τιμές και να εμφανίζονται πληθωριστικές τάσεις που οδηγούν στη φάση της ύφεσης. Η οικονομία βρίσκεται στην κορυφή του κύκλου, δηλαδή στο τελευταίο στάδιο της ανοδικής της πορείας - ΚΟΡΥΦΗ

Κάθοδος (Υφεση): Οι επιχειρήσεις, δεν μπορούν να πουλήσουν όλα τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους, μειώνουν την παραγωγή τους και απολύουν υπαλλήλους με αποτέλεσμα να αυξάνεται η ανεργία και να μειώνεται το εθνικό εισόδημα. Η φάση της ύφεσης, χαρακτηρίζεται από ψηλή ανεργία, μείωση επενδύσεων και ανεπαρκή ζήτηση καταναλωτικών και κεφαλαιουχικών αγαθών. Η παραγωγή, τα εισοδήματα και τα κέρδη των επιχειρήσεων μειώνονται

Κρίση ή κάμψη: Τα οικονομικά μεγέθη ακολουθούν την ίδια πορεία που ακολουθούν και στην ύφεση αλλά πιο έντονα και ξεσπά οικονομική κρίση. Η παραγωγή, η απασχόληση, το εθνικό εισόδημα και η κατανάλωση βρίσκονται στο ελάχιστο επίπεδο και το ποσοστό ανεργίας στο ανώτατο όριο. Το επιχειρηματικό κλίμα δεν είναι ευνοϊκό και επικρατεί απαισιοδοξία για το μέλλον. Η οικονομική κρίση θα μπορούσε να λεχθεί ότι είναι μια παρατεταμένη ύφεση – ΠΥΘΜΕΝΑΣ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ (ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ) ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΕΩΝ

1. **Επαναλαμβανόμενοι αλλά όχι Προβλέψιμοι:** Ο οικονομικός κύκλος δεν παρατηρείται σε τακτά ούτε προβλέψιμα χρονικά διαστήματα, και δεν διαρκεί ένα προκαθορισμένο χρονικό διάστημα, είναι όμως **επαναλαμβανόμενος** δηλαδή, οι φάσεις άνοδος, άνθηση, κάθοδος και κάμψη, επαναλαμβάνονται συνεχώς στις βιομηχανικές χώρες
2. **Συγχρονισμένοι με παράλληλη κίνηση των μακροοικονομικών μεγεθών:** Κατά τη διάρκεια των οικονομικών ανόδων και καθόδων, πολλά οικονομικά μεγέθη κινούνται **μαζί** προς την ίδια κατεύθυνση. Οι οικονομολόγοι χαρακτηρίζουν το φαινόμενο αυτό ως **συγχρονισμένη ή παράλληλη κίνηση**. Κατά τις περιόδους ανόδων, το ΑΕΠ, η απασχόληση, η κατανάλωση και η επένδυση, κινούνται προς την ίδια κατεύθυνση, δηλαδή αυξάνονται, ενώ σε περιόδους καθόδων, το ΑΕΠ, η απασχόληση, η κατανάλωση και η επένδυση μειώνονται
3. **Συγχρονισμένοι με αντίθετη κίνηση της ανεργίας:** Οι μεταβολές στην παραγωγή αγαθών σχετίζονται στενά με την απασχόληση του εργατικού δυναμικού. Όταν οι επιχειρήσεις αποφασίζουν να μειώσουν την παραγωγή τους, απολύουν υπαλλήλους με αποτέλεσμα να αυξάνεται ο αριθμός των ανέργων και κατ' επέκταση το ποσοστό ανεργίας. Κατά τις περιόδους ανόδου, όταν όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη αυξάνονται, δηλαδή κινούνται προς την ίδια κατεύθυνση, η ανεργία κινείται προς την αντίθετη κατεύθυνση, δηλαδή μειώνεται. Αντίθετα, σε περιόδους καθόδου η ανεργία αυξάνεται ενώ όλα τα άλλα μακροοικονομικά μεγέθη μειώνονται.

ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΕΩΝ ΚΑΙ ΛΗΨΗ ΜΕΤΡΩΝ

1. **Μέτρα επεκτατικής πολιτικής:** όταν υπάρχει κρίση και ανεργία στην οικονομία, το Κράτος λαμβάνει μέτρα ώστε να τονώσει την οικονομία και να την επαναδραστηριοποιήσει. Τέτοια μέτρα από νομισματικής πλευράς είναι η μείωση των επιτοκίων και η ενθάρρυνση σύναψης δανείων και από δημοσιονομικής πλευράς είναι η μείωση των φορολογιών, η αύξηση των δημόσιων δαπανών και γενικά όλα εκείνα τα μέτρα ενίσχυσης των ιδιωτικών και δημόσιων επενδύσεων και αύξησης της παραγωγής ώστε να αυξηθεί η απασχόληση και να μειωθεί η ανεργία
2. **Μέτρα περιοριστικής πολιτικής:** όταν επικρατεί άνθηση και πληθωρισμός στην οικονομία τότε πρέπει να ασκηθεί πολιτική λιτότητας για να συγκρατηθεί η ζήτηση. Από νομισματικής πλευράς είναι η αύξηση των επιτοκίων και ο περιορισμός των δανείων και από δημοσιονομικής πλευράς η αύξηση των φόρων, η αποθάρρυνση των επενδύσεων, ιδιωτικών και δημόσιων, έτσι μειώνεται η ζήτηση και οι τιμές των προϊόντων

Η αποτελεσματικότητα των μέτρων εξαρτάται από την έγκαιρη πρόβλεψη στις μεταβολές της οικονομικής δραστηριότητας. Παρόλο που δεν είναι δυνατό να γίνονται πάντοτε προβλέψεις, όσο πιο έγκαιρα διαπιστώνονται κάποιες τάσεις, τόσο ευκολότερα αντιμετωπίζονται στη συνέχεια

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 6

1. - Η μορφή ανεργίας που επικρατεί σήμερα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) είναι κυρίως η κυκλική ανεργία. Να αναφέρετε πού οφείλεται αυτή η μορφή ανεργίας και πότε συνήθως εμφανίζεται.
- Να εξηγήσετε τα Νομισματικά και Δημοσιονομικά μέτρα που λαμβάνει το κράτος για την αντιμετώπιση της κυκλικής ανεργίας.
- Δίνονται τα πιο κάτω στοιχεία:
Οικονομικά ενεργός πληθυσμός	2 000 000
Απασχολούμενοι	1 900 000
Μη οικονομικά ενεργός πληθυσμός	400 000

Ζητείται να υπολογίσετε:

- Το συνολικό πληθυσμό της χώρας
- Τον αριθμό των ανέργων
- Το ποσοστό ανεργίας

ΠΑΓΚΥΠΡΙΕΣ 2009

2. Τα πιο κάτω δημογραφικά στοιχεία αναφέρονται σε μια υποθετική οικονομία:

Σύνολο πληθυσμού	2 000 000
Πληθυσμός κάτω των 15	150 000
Μη ενεργός πληθυσμός	800 000
Απασχολούμενοι μείον 20 000 απουσιάζοντες προσωρινά για διάφορους λόγους	980 000
Κρυμμένη ανεργία	100 000

Ζητείται να υπολογιστούν:

- Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός
- Το ποσοστό ανεργίας
- Το ποσοστό του εργατικού δυναμικού που απασχολείται
- Ο μη οικονομικά ενεργός πληθυσμός που είναι άνω των 15
- Να ονομάσετε τις κυριότερες κατηγορίες ανεργίας με βάση τις αιτίες που την προκαλούν
- Να εξηγήσετε πως η ανεργία οδηγεί στη μείωση του βιοτικού επιπέδου και της μελλοντικής παραγωγικής ικανότητας της οικονομίας

ΕΝΙΑΙΕΣ 2000

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

Το κράτος διαδραματίζει ένα πολύ σημαντικό και πολύπλευρο ρόλο στην οργάνωση της καθημερινής ζωής. Καλείται να χειριστεί ζητήματα όπως η αύξηση των δημοσίων δαπανών για την άμυνα, η κατάσταση του εκπαιδευτικού μας συστήματος, τα αιτήματα των αγροτών για αύξηση των επιδοτήσεων στα προϊόντα τους, οι διαμαρτυρίες για αύξηση στις συντάξεις, η ανάγκη για αύξηση στις δαπάνες για αντιμετώπιση της ανεργίας, η μείωση της μόλυνσης του περιβάλλοντος κλπ.

ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

Πολλές φορές ο μηχανισμός της αγοράς (προσφορά και ζήτηση), με τις δραστηριότητες των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων παρουσιάζει αδυναμίες στην επίλυση διαφόρων οικονομικών προβλημάτων, τα οποία καλείται να επιλύσει το κράτος με την οικονομική του πολιτική.

Οι διάφορες οικονομικές λειτουργίες του κράτους που παρατίθενται πιο κάτω θα μπορούσαν να επεξηγήσουν τον παρεμβατικό του ρόλο.

1. Θεσμικό πλαίσιο της οικονομίας

Η οικονομική δραστηριότητα των μελών μιας κοινωνίας ρυθμίζεται από ένα θεσμικό πλαίσιο, δηλαδή από ορισμένους κανόνες και νόμους, τους οποίους επιβάλλει το κράτος. Η παραβίαση των κανόνων αυτών από τα μέλη της οικονομίας συνεπάγεται κυρώσεις

2. Αναδιανομή του Εισοδήματος

Ο στόχος του κράτους είναι να αμβλύνει την εισοδηματική ανισότητα μεταξύ των ομάδων του πληθυσμού, παίρνοντας μέτρα με τα οποία μεταφέρει εισόδημα από τις πλούσιες στις φτωχότερες οικονομικές τάξεις π.χ. παροχή επιδομάτων ανεργίας, πολυτέκνων, δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, η απαλλαγή των χαμηλών εισοδημάτων από τη φορολογία κ.λ.π.

3. Τα Δημόσια Αγαθά (public goods)

Το κράτος εξασφαλίζει ορισμένες υπηρεσίες στους πολίτες του που μόνο αυτό θα μπορούσε να προσφέρει. Οι υπηρεσίες αυτές ονομάζονται δημόσια αγαθά π.χ. εθνική άμυνα, προστασία της ζωής και της περιουσίας, η δημόσια ασφάλεια, δημόσια υγιεινή, συντήρηση δρόμων και λιμανιών, δημόσια παιδεία κ.λπ. Αποτελούν δηλαδή, αγαθά που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ταυτόχρονα από πολλά άτομα χωρίς να μπορεί να αποκλεισθεί κανένας, έστω και αν δεν πληρώνει

Χαρακτηριστικά των δημόσιων αγαθών

- I. Αδιαιρετότητα στη χρήση: Η κατανάλωση ενός αγαθού από ένα άτομο, δεν μειώνει την ποσότητα του αγαθού που είναι διαθέσιμη για τα υπόλοιπα άτομα
- II. Μη δυνατότητα αποκλεισμού: Τα οφέλη που προσφέρει ένα αγαθό μπορούν να τα απολαύσουν όλοι, δηλαδή είναι αδύνατο να εξαιρεθεί κάποιο άτομο από την κατανάλωση του αγαθού, ακόμα και τα άτομα που δεν πληρώνουν φόρους π.χ. ο καθαρός αέρας, η άμυνα, τα εθνικά πάρκα. Το γεγονός ότι κάποια αγαθά παρέχονται από το κράτος δεν σημαίνει ότι τα αγαθά αυτά είναι δημόσια. Τα αγαθά τα οποία δεν ικανοποιούν κανένα από τα χαρακτηριστικά για τα δημόσια αγαθά λέγονται «ιδιωτικά αγαθά που παρέχονται από το κράτος», όπως για παράδειγμα, η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη

4. Καλύτερη κατανομή των πόρων

Αν το κράτος επιθυμεί για διάφορους λόγους μεγαλύτερες ποσότητες από ένα αγροτικό προϊόν, επιδοτεί το προϊόν αυτό και έτσι οι αγρότες αυξάνουν την παραγωγή του. Αντίθετα, αν το κράτος θέλει να προκαλέσει μείωση στη ζήτηση ενός αγαθού, επιβάλλει ψηλότερη φορολογία

5. Εξασφάλιση Οικονομικής Σταθερότητας

Η οικονομία περνά από εναλλασσόμενες φάσεις ανόδου (ανάκαμψης) και καθόδου (κάμψης). Στις φάσεις αυτές προκαλούνται οικονομικά προβλήματα. Το κράτος παρεμβαίνει με διάφορα μέτρα, με σκοπό τη σταθεροποίηση της οικονομίας όπως τα μέτρα για καταπολέμηση της ανεργίας και του πληθωρισμού

6. Μέριμνα για το μέλλον/Εξασφάλιση Οικονομικής Ανάπτυξης

Εκτός από τον ρόλο του κράτους για την οικονομική σταθερότητα, το κράτος προβλέπει τις μελλοντικές ανάγκες και τα πιθανά μελλοντικά προβλήματα και επεξεργάζεται λύσεις έτσι ώστε να ενισχύσει τους ρυθμούς ανάπτυξης π.χ. κατασκευή έργων υποδομής, δρόμων, λιμανιών, υδατοφρακτών, αυξάνεται η παραγωγικότητα της οικονομίας και επομένως ο ρυθμός ανάπτυξης

ΜΕΤΡΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η επίτευξη των οικονομικών στόχων του κράτους επιτελείται με την άσκηση της οικονομικής πολιτικής, η οποία ανάλογα με τα μέτρα που λαμβάνονται διακρίνεται σε αγροτική, νομισματική, εκπαιδευτική, δημοσιονομική κ.λπ. Τα μέτρα που σχετίζονται με τις δαπάνες και τα έσοδα του κράτους ονομάζονται **δημοσιονομική πολιτική** (fiscal policy).

Με τη μεταβολή των δημοσίων εσόδων και των δημοσίων δαπανών το κράτος προσπαθεί να πετύχει τους κοινωνικούς και οικονομικούς του στόχους όπως, να σταθεροποιήσει την οικονομία σε επίπεδα πλήρους απασχόλησης χωρίς πληθωρισμό, να μειώσει τις κοινωνικές ανισότητες μεταξύ των πολιτών, να προωθήσει την οικονομική ανάπτυξη.

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ

Δημόσιες Δαπάνες είναι τα χρηματικά ποσά που δαπανά το κράτος για να καλύψει τις ανάγκες λειτουργίας του κρατικού μηχανισμού και μπορούν να ταξινομηθούν στις ακόλουθες κατηγορίες:

- I. Απολαβές προσωπικού: Περιλαμβάνουν τους μισθούς και τα ημερομίσθια όλων των υπαλλήλων του δημόσιου τομέα
- II. Τόκοι δημοσίου χρέους: Είναι οι τόκοι που το κράτος πρέπει να καταβάλει όταν αναγκάζεται να δανειστεί για να χρηματοδοτήσει τις κρατικές δαπάνες
- III. Κοινωνικές παροχές: Είναι τα χρηματικά ποσά που καταβάλλει το κράτος προς τα νοικοκυριά για σκοπούς βοήθειας όπως, οικονομική ενίσχυση για απόκτηση στέγης, ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα (ΕΕΕ), επιδόματα ανεργίας, επιδόματα απόρων οικογενειών, δωρεές, υποτροφίες, συντάξεις κ.λπ.
- IV. Επιδοτήσεις: Είναι τα χρηματικά ποσά που καταβάλλει το κράτος προς τις επιχειρήσεις για σκοπούς βοήθειας όπως, επιδότηση προϊόντων, πρώτων υλών, ή επιδότηση για την αγορά μηχανικού εξοπλισμού
- V. Αγορά αγαθών και υπηρεσιών: Περιλαμβάνει τις δαπάνες του κράτους όπως, γραφική ύλη και διάφορα άλλα τρέχοντα έξοδα των υπουργείων, ή αγορά υπηρεσιών από τον ιδιωτικό τομέα για κάλυψη αναγκών στις οποίες δεν μπορεί να ανταποκριθεί σε ικανοποιητικό βαθμό ο δημόσιος τομέας (π.χ. αποστολή ενός ασθενή για ιατρική εξέταση ή επέμβαση στον ιδιωτικό τομέα)
- VI. Άλλες δαπάνες: Στις δαπάνες αυτές θα μπορούσαν να καταταχθούν διάφορες επενδυτικές δαπάνες από το κράτος, όπως, ανέγερση σχολείων, αγορά εξοπλισμού για την εθνική άμυνα κ.λπ.

Λόγοι αύξησης των δημοσίων δαπανών

- I. Αύξηση πληθυσμού: αύξηση στις δημόσιες δαπάνες για να καλυφθούν οι ανάγκες μεγαλύτερου αριθμού ατόμων π.χ. νέοι δρόμοι, νέα σχολεία, νέα νοσοκομεία κ.λπ
- II. Αύξηση εθνικού εισοδήματος: η αύξηση του εθνικού εισοδήματος και η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου προκαλούν αύξηση και στις δημόσιες δαπάνες γιατί αυξάνονται οι απαιτήσεις των πολιτών για περισσότερες και καλύτερες υπηρεσίες υγείας, παιδείας, διοίκησης κ.λπ
- III. Βελτίωση τεχνολογίας: αναγκάζεται το κράτος να δαπανά μεγαλύτερα ποσά για επενδύσεις
- IV. Αντιλήψεις της κοινωνίας για τον κοινωνικό ρόλο του κράτους; Η κοινωνία απαιτεί συνεχώς βελτίωση του κοινωνικού ρόλου του κράτους, γεγονός που προκαλεί αύξηση στις δημόσιες δαπάνες

ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΣΟΔΑ

- I. **Φόροι**
- II. **Τέλη και πρόστιμα:** Τα τέλη είναι τα χρηματικά ποσά που επιβάλλει το κράτος στα φυσικά και νομικά πρόσωπα για συγκεκριμένες υπηρεσίες που προσφέρει. Για παράδειγμα, για να έχει δικαίωμα κάποιος να κυκλοφορεί με το αυτοκίνητό του στους δημόσιους δρόμους πρέπει να πληρώνει τέλη κυκλοφορίας. Τα πρόστιμα είναι οι χρηματικές ποινές που επιβάλλει το κράτος για διάφορες παραβάσεις των νόμων και των κανονισμών.
- III. Άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας
- IV. Εισφορές στο Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΤΚΑ)

ΦΟΡΟΙ

Φόροι είναι τα χρηματικά ποσά που υποχρεώνονται να πληρώνουν τα φυσικά και νομικά πρόσωπα στο κράτος χωρίς να παρέχεται ειδική αντιπαροχή που να συνδέεται άμεσα με τον φόρο, όπως για παράδειγμα, φόρος εισοδήματος, Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.), δασμοί κ.λπ.

Την έννοια του φόρου συνθέτουν τρία **στοιχεία**:

- I. Ο φόρος αποτελεί αναγκαστική εισφορά δηλαδή, επιβάλλεται σε όλους και επομένως όλοι οι πολίτες είναι υποχρεωμένοι να εκπληρώνουν τις φορολογικές τους υποχρεώσεις
- II. Ο φόρος είναι εισφορά χωρίς ειδική αντιπαροχή, δηλαδή για τον φόρο που πληρώνει κάποιος δεν παρέχεται συγκεκριμένη αντιπαροχή (αντάλλαγμα), αλλά γενική αντιπαροχή, όπως υπηρεσίες υγείας, παιδείας, δικαιοσύνης κ.λπ
- III. Τα έσοδα από τους φόρους χρησιμοποιούνται για την πραγματοποίηση κρατικών σκοπών δηλαδή, για την εξυπηρέτηση των αναγκών του κοινωνικού συνόλου.

Το κράτος με την επιβολή των φόρων επιτελεί κάποιες **λειτουργίες**:

- I. Ταμειευτική λειτουργία: Στόχος είναι η αύξηση στα έσοδά του έτσι ώστε να μπορεί να χρηματοδοτεί τις δαπάνες του
- II. Οικονομική λειτουργία: Στόχος είναι η προώθηση των οικονομικών του σκοπών π.χ. καταπολέμηση πληθωρισμού
- III. Κοινωνική λειτουργία. Στόχος είναι η μείωση της κοινωνικής ανισότητας, για παράδειγμα ψηλότερος φορολογικός συντελεστής στα ψηλότερα εισοδήματα

Συστήματα φορολόγησης του εισοδήματος

- I. Σύστημα αναλογικής φορολογίας, σύμφωνα με το οποίο ο φορολογικός συντελεστής είναι ο ίδιος, ανεξάρτητα από το μέγεθος του εισοδήματος π.χ. ΦΠΑ, δασμοί
- II. Σύστημα προοδευτικής φορολογίας, σύμφωνα με το οποίο όσο μεγαλύτερο είναι το εισόδημα, τόσο μεγαλύτερος είναι και ο φορολογικός συντελεστής π.χ. φόρος εισοδήματος, κερδών, ακίνητης ιδιοκτησίας
- III. Σύστημα της αντίστροφα προοδευτικής φορολογίας, σύμφωνα με το οποίο ο φόρος επιβαρύνει περισσότερο τα χαμηλά εισοδήματα π.χ. ΦΠΑ

- I. **Άμεσοι Φόροι:** Επιβάλλονται απευθείας στους φορολογούμενους με βάση το εισόδημα ή την περιουσία τους και πληρώνονται απευθείας στο κράτος. Οι άμεσοι φόροι διακρίνονται σε φόρους εισοδήματος των φυσικών και νομικών προσώπων και σε φόρους περιουσίας, όπως φόρος μεταβίβασης ακίνητης περιουσίας. Η άμεση φορολογία είναι κυρίως **προοδευτική φορολογία**. Αυτό σημαίνει ότι, ο φορολογικός συντελεστής αυξάνεται όταν αυξάνεται το εισόδημα ή η περιουσία. Στην Κύπρο, ισχύουν από το 2008 οι πιο κάτω φορολογικοί συντελεστές για τα εισοδήματα των φυσικών προσώπων:

Φορολογητέο Εισόδημα	Φορολογικός Συντελεστής
€	%
0 - 19.500	0
19.501 - 28.000	20
28.001 - 36.300	25
36301 - 60.000	30
60.001 και άνω	35

Το κυριότερο πλεονέκτημα των άμεσων φόρων είναι ότι επιβαρύνουν περισσότερο τις ψηλές εισοδηματικές τάξεις και λιγότερο τις χαμηλές. Το κυριότερο μειονέκτημά τους είναι ότι σε περίπτωση που οι φορολογικοί συντελεστές είναι αρκετά ψηλοί αποθαρρύνουν την απασχόληση. Στην Κύπρο, από το 2013 οι εταιρείες πληρώνουν φόρο εισοδήματος (κερδών) με συντελεστή 12,5%.

- II. **Έμμεσοι Φόροι:** Επιβάλλονται πάνω στα προϊόντα δηλαδή, επιβαρύνουν έμμεσα τους καταναλωτές και πληρώνονται στο κράτος μέσω τρίτων, δηλαδή των πωλητών. Έμμεσοι φόροι είναι οι δασμοί (φόροι που επιβάλλονται στα εισαγόμενα προϊόντα), ο φόρος κατανάλωσης, ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ) κ.ά. Οι έμμεσοι φόροι ονομάζονται και φόροι δαπάνης, αφού επιβάλλονται ανάλογα με το ποσό που δαπανά ο φορολογούμενος. Η έμμεση φορολογία είναι **αναλογική φορολογία** δηλαδή ο φορολογικός συντελεστής παραμένει σταθερός σε οποιοδήποτε ύψος δαπάνης, άρα τόσο τα άτομα με ψηλά, όσο και τα άτομα με χαμηλά εισοδήματα επιβαρύνονται με τον ίδιο φορολογικό συντελεστή. Οι έμμεσοι φόροι επομένως μειονεκτούν, γιατί επιβαρύνουν περισσότερο τις χαμηλές εισοδηματικές τάξεις. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι χαμηλά αμειβόμενοι δαπανούν μεγαλύτερο ποσοστό του εισοδήματός τους- **αντίστροφα προοδευτική φορολογία ως προς το εισόδημα**. Πλεονέκτημα των έμμεσων φόρων θα μπορούσε να θεωρηθούν τα μικρότερα έξοδα είσπραξης.

Αρχές που πρέπει να διέπουν μια δίκαιη και αποδοτική φορολογία

- I. Να είναι ανάλογη με τη φοροδοτική ικανότητα του κάθε πολίτη
- II. Να είναι καθολική και αμερόληπτη
- III. Να μην είναι δαπανηρή η είσπραξη της
- IV. Να μην εμποδίζει την οικονομική ανάπτυξη

Πολλές φορές οι φορολογούμενοι για να αποφύγουν την πληρωμή ψηλότερων φόρων καταφεύγουν συνήθως σε δύο τρόπους, τη φοροαποφυγή και τη φοροδιαφυγή.

Φοροδιαφυγή: Είναι η διαφυγή από το φόρο με **παράνομες** ενέργειες π.χ. δήλωση χαμηλότερου εισοδήματος από το πραγματικό, λαθρεμπόριο κλπ. Αποτελεί ποινικό αδίκημα.

Φοροαποφυγή: Είναι η αποφυγή του φόρου, που επιτυγχάνεται **νόμιμα**, λαμβανομένων υπόψη των αδυναμιών ή δυνατοτήτων που παρέχει η φορολογική νομοθεσία π.χ. δικαιώματα έκπτωσης για ασφάλιστρα ζωής, η μεταβίβαση περιουσίας εν ζωή των γονέων στα παιδιά τους, γιατί ο φόρος κληρονομιάς είναι μεγαλύτερος, συνδρομές σε συντεχνίες, δωρεές σε φιλανθρωπικά ιδρύματα, μερίσματα, τόκοι κλπ.

ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ

Μετά τους φόρους, η σπουδαιότερη πηγή χρηματοδότησης δημοσίων δαπανών είναι ο Δημόσιος Δανεισμός. Το σύνολο των δανείων που συνάπτει το κράτος και δεν έχουν εξοφληθεί ακόμα αποτελεί το Δημόσιο Χρέος.

Κατηγορίες Δημοσίου Χρέους

- I. Εσωτερικό Δημόσιο Χρέος: Δάνεια που προέρχονται από πηγές του εσωτερικού, όπως νοικοκυριά, επιχειρήσεις, εμπορικές τράπεζες με τη μορφή χρεογράφων, γραμματίων δημοσίου ή κρατικών ομολόγων, βραχυπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα
- II. Εξωτερικό Δημόσιο Χρέος: Δάνεια που προέρχονται από πηγές του εξωτερικού όπως, μεγάλες τράπεζες άλλων κρατών, την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων ή την Τράπεζα Αναπτύξεως του Συμβουλίου της Ευρώπης. Τα δάνεια αυτά είναι μακροπρόθεσμα και η χορήγηση καθώς και η εξόφλησή τους πραγματοποιείται σε ξένο νόμισμα

Αναγκαιότητα δημοσίου δανεισμού

Ο δημόσιος δανεισμός ενδείκνυται:

- I. Όταν υπάρχει σημαντική αύξηση στις δημόσιες δαπάνες λόγω έκτακτων γεγονότων όπως, θεομηνία
- II. Όταν υπάρχει μείωση στα φορολογικά έσοδα, λόγω μείωσης της οικονομικής δραστηριότητας
- III. Όταν υπάρχει ψηλή φορολογία και οποιαδήποτε επιπλέον αύξηση θα έχει αρνητικές συνέπειες στην οικονομία
- IV. Όταν υπάρχει ανάγκη για έργα υποδομής και για παραγωγικές επενδύσεις, ώστε να υπάρξει ανάπτυξη

Μειονεκτήματα του δημοσίου δανεισμού

Ο δημόσιος δανεισμός αυξάνει το δημόσιο χρέος για αυτό πρέπει να γίνεται με φειδώ, γιατί παρουσιάζει μειονεκτήματα:

- I. Επιβαρύνει τους μελλοντικούς προϋπολογισμούς. Το κράτος κάθε χρόνο είναι υποχρεωμένο να προβαίνει στην εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους δηλαδή, να καταβάλλει ένα μέρος του δανείου μαζί με τους ανάλογους τόκους για τη σταδιακή εξόφληση του δανείου. Το ποσό αυτό καλύπτεται από τα δημόσια έσοδα και επομένως το κράτος αναγκάζεται να περιορίσει τις δαπάνες του. Αν το χρέος αυτό είναι πολύ ψηλό απορροφά ένα μεγάλο μέρος των εσόδων, με αποτέλεσμα να μειώνονται οι δαπάνες για κοινωνικούς σκοπούς όπως, υγείας, παιδείας κ.λπ. ή για αναπτυξιακά έργα.
- II. Επιβαρύνει τις μελλοντικές γενιές. Η γενιά που δανείζεται έχει όφελος αφού βελτιώνεται το βιοτικό της επίπεδο. Αντίθετα, το βιοτικό επίπεδο της επόμενης γενιάς επηρεάζεται αρνητικά, αφού καλείται να πληρώσει τα δάνεια της προηγούμενης γενιάς.
- III. Μπορεί να οδηγήσει στη χρεοκοπία του κράτους. Ο υπέρμετρος δανεισμός οδηγεί σε πολύ ψηλό Δημόσιο Χρέος. Η εμπιστοσύνη του κοινού και των επενδυτών για την ικανότητα του κράτους να εξυπηρετήσει το χρέος του κλονίζεται. Στην περίπτωση που η κυβέρνηση της χώρας δηλώνει αδυναμία να πληρώσει τη δόση και τους τόκους του δημοσίου χρέους και οι επενδυτές αρνούνται να προχωρήσουν σε περαιτέρω δανεισμό της χώρας, τότε επέρχεται η κρατική χρεοκοπία, δηλαδή η χώρα κηρύσσει πτώχευση

Σύμφωνα με τα κριτήρια της Συνθήκης του Μάαστριχτ το δημόσιο χρέος δεν πρέπει να υπερβαίνει το 60% του ΑΕΠ

ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Κρατικός Προϋπολογισμός είναι ο νόμος που περιλαμβάνει τα προβλεπόμενα έσοδα και τις προβλεπόμενες δαπάνες του κράτους για ένα έτος

Ο Κρατικός Προϋπολογισμός περιλαμβάνει αναλυτικά και ταξινομημένα κατά φορέα όλα τα έσοδα που αναμένει να έχει το κράτος από διάφορες πηγές και όλες τις δαπάνες που προγραμματίζει να κάνει για το επόμενο έτος. Καταρτίζεται από το Υπουργείο Οικονομικών από το προηγούμενο έτος, μετά από την κατάθεση του προϋπολογισμού των άλλων υπουργείων. Στη συνέχεια, ο Υπουργός Οικονομικών με Εισηγητική Έκθεση και σχετική ομιλία, αναλύει την οικονομική και δημοσιονομική πολιτική της κυβέρνησης και καταθέτει τον προϋπολογισμό στη Βουλή για έγκριση. Η Βουλή μετά από συζήτηση έχει το δικαίωμα να τον εγκρίνει ως έχει, ή να κάνει τροπολογίες οι οποίες συνήθως αφορούν τη δέσμευση ορισμένων κονδυλίων. Ο Προϋπολογισμός πρέπει να εγκριθεί πριν από το τέλος του χρόνου, έτσι ώστε να αρχίσει η υλοποίησή του με το νέο έτος. Σε περίπτωση που δεν ψηφιστεί έγκαιρα, εφαρμόζεται η μέθοδος των προσωρινών δωδεκατημορίων. Η Βουλή παρέχει προσωρινή εξουσιοδότηση στην κυβέρνηση, για κάθε μήνα μέχρι να ψηφιστεί ο προϋπολογισμός, να προβαίνει σε είσπραξη εσόδων και πληρωμή δαπανών, που δεν θα υπερβαίνουν όμως το ένα δωδέκατο του ύψους των αντίστοιχων εσόδων και δαπανών του προηγούμενου προϋπολογισμού.

Ο Κρατικός Προϋπολογισμός μπορεί να είναι:

- I. **Πλεονασματικός (Έσοδα > Δαπάνες):** Όταν τα προβλεπόμενα έσοδα του κράτους είναι μεγαλύτερα από τις προβλεπόμενες δαπάνες, τότε δημιουργείται δημοσιονομικό πλεόνασμα. Το πλεόνασμα αυτό διατίθεται για εξόφληση των κρατικών δανείων με αποτέλεσμα να μειώνεται το δημόσιο χρέος. Συνήθως καταρτίζεται πλεονασματικός προϋπολογισμός όταν υπάρχει πλήρης απασχόληση και πληθωρισμός, αυξάνοντας τους φόρους και μειώνοντας τις δημόσιες δαπάνες για να μειωθεί το διαθέσιμο εισόδημα, να περιορίσει τη ζήτηση με αποτέλεσμα να συγκρατήσει τον πληθωρισμό.
- II. **Ελλειμματικός (Δαπάνες > Έσοδα):** Όταν οι προβλεπόμενες δαπάνες του κράτους είναι μεγαλύτερες από τα προβλεπόμενα έσοδα, τότε δημιουργείται δημοσιονομικό έλλειμμα. Το έλλειμμα καλύπτεται με δημόσιο δανεισμό με αποτέλεσμα να αυξάνεται το δημόσιο χρέος. Η κυβέρνηση συνήθως καταρτίζει ελλειμματικό προϋπολογισμό όταν υπάρχει ύφεση και ανεργία. Αυξάνει δηλαδή τις δημόσιες δαπάνες και μειώνει τους φόρους για να αυξήσει το διαθέσιμο εισόδημα και να ενισχύσει τη ζήτηση, η οποία στη συνέχεια θα προκαλέσει αύξηση στην παραγωγή και στη ζήτηση εργασίας επομένως, μείωση της ανεργίας. Για σκοπούς σύγκρισης του δημοσιονομικού ελλείμματος μεταξύ των χωρών, το δημοσιονομικό έλλειμμα εκφράζεται σαν ποσοστό του ΑΕΠ. Σύμφωνα με τα κριτήρια της Συνθήκης του Μάαστριχτ το ποσοστό αυτό δεν πρέπει να υπερβαίνει το **3% του ΑΕΠ**
- III. **Ισοσκελισμένος (Έσοδα = Δαπάνες):** Όταν τα προβλεπόμενα έσοδα ισούνται με τις προβλεπόμενες δαπάνες του κράτους, τότε ο προϋπολογισμός χαρακτηρίζεται ως ισοσκελισμένος. Η κυβέρνηση καταρτίζει ισοσκελισμένο προϋπολογισμό όταν υπάρχει πλήρης απασχόληση χωρίς πληθωρισμό.

Υπάρχει μια διαφορά μεταξύ Δημοσιονομικού αποτελέσματος και Πρωτογενούς αποτελέσματος. Ο ορισμός του πρωτογενούς αποτελέσματος παγκοσμίως προβλέπει ότι αυτό προκύπτει όταν από το δημοσιονομικό αποτέλεσμα αφαιρεθούν οι δαπάνες για τόκους του δημοσίου χρέους. Γίνεται, επομένως, αντιληπτό ότι, μια χώρα μπορεί να παρουσιάζει πρωτογενές δημοσιονομικό πλεόνασμα στον Κρατικό της Προϋπολογισμό και μετά την πρόσθεση των τόκων στις δημόσιες δαπάνες να έχει δημοσιονομικό έλλειμμα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 7

1. Δίνεται ο πιο κάτω συνοπτικός προϋπολογισμός μιας χώρας για το έτος 2011:

	€ (εκ.)
Δημόσια Έσοδα	120
Δημόσιες Δαπάνες	150
Δημοσιονομικό Έλλειμμα	30

ΖΗΤΕΙΤΑΙ:

- (α) Αν το ΑΕΠ της χώρας για το 2011 είναι €909 εκ., να σχολιάσετε κατά πόσο το δημοσιονομικό έλλειμμα πληροί τους δείκτες της Συνθήκης του Μάαστριχτ.
(β) Πότε ένα κράτος καταρτίζει ελλειμματικό προϋπολογισμό και τι επιδιώκει με την πολιτική αυτή;

ΠΑΓΚΥΠΡΙΕΣ 2012

2. Πρόσφατα η Κυπριακή Δημοκρατία προχώρησε στην έκδοση Ομολόγου διάρκειας 6 χρόνων με επιτόκιο 5,75%, σε μια προσπάθεια δανεισμού της, πέραν των δανείων που έχει λάβει από Διεθνείς Οργανισμούς και την Τρόικα.

- (α) Γιατί το Κράτος καταφεύγει σε δανεισμό;
(β) Να αναφέρετε ποιες μορφές δημόσιου χρέους υπάρχουν.
(γ) Τι προβλέπει η συνθήκη του Μάαστριχτ για το δημόσιο χρέος και γιατί πρέπει μια χώρα να διατηρεί το ύψος του δημόσιου χρέους της σε λογικά επίπεδα;

ΠΑΓΚΥΠΡΙΕΣ 2014

3. Ο Νικηφόρος Χριστοδούλου είναι διευθυντής πωλήσεων της εταιρείας κατασκευής αρτοποιημάτων «ΑΡΤΟΣ» Λτδ με μηνιαίο μισθό €4.500. Ο Σωκράτης Περικλέους είναι λογιστής στην ίδια εταιρεία με μηνιαίο μισθό €2.000. Και οι δύο υπάλληλοι αμείβονται επιπλέον και με 13^{ον} μισθό. Οι συντελεστές υπολογισμού του Φόρου Εισοδήματος είναι οι ακόλουθοι:

Φορολογητέο Εισόδημα	Φορολογικός Συντελεστής
€	%
0 - 19.500	0
19.501 - 28.000	20
28.001 - 36.300	25
36301 - 60.000	30
60.001 και άνω	35

Ζητείται:

- (α) Να υπολογίσετε το Φόρο Εισοδήματος του Νικηφόρου Χριστοδούλου και του Σωκράτη Περικλέους για το 2013.
(β) Τον Δεκέμβριο 2013, ο Νικηφόρος Χριστοδούλου και ο Σωκράτης Περικλέους αγόρασαν οικιακό εξοπλισμό συνολικής αξίας €23.600 που περιλαμβάνει Φ.Π.Α. 18%. Να υπολογίσετε το ποσό του Φ.Π.Α. που πλήρωσε ο καθένας.
β) Να εξηγήσετε, με αριθμητικούς υπολογισμούς, για ποιον από τους δύο αγοραστές ο Φ.Π.Α. είναι κοινωνικά πιο άδικος και να το σχολιάσετε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ-ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ

Η κάθε χώρα αναγκάζεται να έχει οικονομικές συναλλαγές με άλλες χώρες μια και δεν είναι αυτάρκης σε αγαθά και υπηρεσίες, λόγω της ανεπάρκειας των συντελεστών παραγωγής. Οι χώρες αναγκάζονται να συνεργάζονται μεταξύ τους, όχι μόνο λόγω της άνισης κατανομής πόρων, αλλά και λόγω της ανάπτυξης κάποιων κρατών, της εξέλιξης των μεταφορών και τηλεπικοινωνιών, της μίμησης και πολλών άλλων λόγων.

- **Διεθνείς συναλλαγές** είναι οι συναλλαγές που έχει μια χώρα με το εξωτερικό
- **Διεθνές εμπόριο** είναι οι συναλλαγές που συνάπτονται με τις χώρες του εξωτερικού και αφορούν τη διακίνηση εμπορευμάτων

Διεθνές εμπόριο είναι το σύνολο των ενεργειών, με τις οποίες επιτυγχάνεται η διακίνηση και η κυκλοφορία αγαθών και υπηρεσιών μεταξύ προσώπων που βρίσκονται σε διαφορετικές χώρες

Απόλυτο και Συγκριτικό Πλεονέκτημα

Έχει αποδειχθεί ότι ο καταμερισμός των έργων και ειδικότερα η εξειδίκευση στην παραγωγή, αυξάνει τη παραγωγή, βελτιώνει την ποιότητα, μειώνει το κόστος παραγωγής, μειώνει τις τιμές και βελτιώνει το βιοτικό επίπεδο. Αυτό επισημάνθηκε αρχικά από τους κλασικούς οικονομολόγους. Συγκεκριμένα, από τον Adam Smith που διατύπωσε τη θεωρία του απόλυτου πλεονεκτήματος και τον David Ricardo που διατύπωσε τη θεωρία του συγκριτικού πλεονεκτήματος.

- **Θεωρία του Απόλυτου Πλεονεκτήματος:** Η κάθε χώρα πρέπει να ειδικεύεται στην παραγωγή των αγαθών που έχει το απόλυτο πλεονέκτημα. Αυτό σημαίνει ότι με τους ίδιους συντελεστές παραγωγής μπορεί να παράγει μεγαλύτερη ποσότητα από τις υπόλοιπες χώρες, έτσι θα πρέπει να ειδικεύεται στη παραγωγή του συγκεκριμένου προϊόντος. Π.χ. υπάρχουν δύο χώρες που διαθέτουν τους ίδιους συντελεστές παραγωγής και παράγουν δύο ίδια προϊόντα (καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων)

	ΚΡΑΣΙ	ΛΑΔΙ
ΧΩΡΑ Α	50	30
ΧΩΡΑ Β	20	60

Σύμφωνα με τη θεωρία του απόλυτου πλεονεκτήματος, η χώρα Α πρέπει να παράγει μόνο κρασί και η χώρα Β πρέπει να παράγει μόνο λάδι. Έτσι θα αυξηθεί η παραγωγή και για τα δύο αγαθά.

- **Θεωρία του Συγκριτικού Πλεονεκτήματος:** Σε αρκετές περιπτώσεις κάποια χώρα είναι δυνατό να πλεονεκτεί στην παραγωγή και των δύο προϊόντων που παράγει σε σύγκριση με κάποια άλλη χώρα που παράγει τα ίδια προϊόντα με τους ίδιους συντελεστές. Σύμφωνα με τη θεωρία του συγκριτικού πλεονεκτήματος δεν θα πρέπει να συνεχίσει την παραγωγή και των δύο αγαθών, αλλά μόνο του προϊόντος που έχει το φθηνότερο **κόστος ευκαιρίας**. π. χ.

	ΚΡΑΣΙ	ΛΑΔΙ	ΚΟΣΤΟΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ	
			ΚΡΑΣΙΟΥ	ΛΑΔΙΟΥ
ΧΩΡΑ Α	80	60	$60/80=0.75$	$80/60=1.33$
ΧΩΡΑ Β	20	50	$50/20=2.5$	$20/50=0.40$

Όπως φαίνεται από το παράδειγμα η χώρα Α είναι φθηνότερη στην παραγωγή κρασιού και η χώρα Β φθηνότερη στην παραγωγή λαδιού. Αυτό συμπεραίνεται από το χαμηλότερο κόστος ευκαιρίας που έχει σ' αυτή την κατηγορία παραγωγής η κάθε χώρα σε σύγκριση με την άλλη. Το γεγονός αυτό χαρακτηρίζεται ως το **συγκριτικό πλεονέκτημα** της μιας χώρας έναντι της άλλης στην παραγωγή κάποιου προϊόντος και η σχετική θεωρία συστήνει την εξειδίκευση της κάθε χώρας στην παραγωγή όπου είναι **συγκριτικά φθηνότερη** από την άλλη. Με τον τρόπο αυτό η συνολική παραγωγή των δύο προϊόντων θα αυξηθεί με όλες τις θετικές συνέπειες που εξυπακούονται από αυτό.

Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου

Ασχολείται με τους κανόνες που διέπουν το εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών και τα δικαιώματα ιδιοκτησίας μεταξύ των μελών του. Η Έδρα του βρίσκεται στη Γενεύη της Ελβετίας και ιδρύθηκε την 1^η Ιανουαρίου 1995. Οι περισσότερες χώρες του κόσμου είναι μέλη του. Περιλαμβάνει διάφορες συμφωνίες που προέκυψαν μετά από διαπραγματεύσεις της πλειοψηφίας των χωρών παγκοσμίως και οι οποίες έχουν επικυρωθεί από τα εθνικά κοινοβούλια.

Σκοπός του είναι η διευκόλυνση τόσο των παραγωγών αγαθών και υπηρεσιών, όσο και των εξαγωγέων και των εισαγωγέων στη διεκπεραίωση των δραστηριοτήτων τους.

Συναλλάγμα

Συναλλάγμα είναι γενικά τα ξένα νομίσματα, αλλά και όλα τα έγγραφα που δίνουν το δικαίωμα στον κομιστή τους να εισπράξει κάποιο ποσό σε ξένο νόμισμα.

Οι διεθνείς συναλλαγές δημιουργούν την ανάγκη για ανταλλαγές νομισμάτων, οι οποίες πραγματοποιούνται στην αγορά συναλλάγματος. Οι περισσότερες συναλλαγές γίνονται μέσω της διεθνούς διατραπεζικής αγοράς όπου οι μεγαλύτερες τράπεζες διαπραγματεύονται μεταξύ τους. Η αγορά συναλλάγματος είναι μια παγκόσμια χρηματοοικονομική αγορά στην οποία συμμετέχουν όλα τα χρηματοοικονομικά κέντρα του κόσμου και στην οποία γίνεται αγοραπωλησία όλων των εθνικών νομισμάτων. Οι συναλλαγές που γίνονται στα πλαίσια της αγοράς συναλλάγματος γίνονται στο Διαδίκτυο όλο το εικοσιτετράωρο, εκτός των Σαββατοκύριακων που δεν πραγματοποιούνται συναλλαγές, διαμέσου ενός δικτύου τραπεζών, εταιρειών, πωλητών νομισμάτων και κεντρικών εθνικών τραπεζών.

Συναλλαγματικές ισοτιμίες

Συναλλαγματική ισοτιμία ή Τιμή συναλλάγματος είναι η τιμή δύο νομισμάτων στην οποία ανταλλάσσονται δύο εθνικά νομίσματα στην διεθνή αγορά.

Οι τιμές των διαφόρων νομισμάτων δεν είναι σταθερές, αλλά μεταβάλλονται συνεχώς, ανάλογα με την προσφορά και τη ζήτηση κάθε νομίσματος στην αγορά συναλλάγματος.

Η προσφορά ξένου νομίσματος προέρχεται κυρίως από:

- κατοίκους άλλων χωρών που αγοράζουν εγχώρια προϊόντα και υπηρεσίες (εξαγωγές)
- ξένους επενδυτές που επενδύουν στη χώρα
- ξένους τουρίστες που ταξιδεύουν στη χώρα

Η ζήτηση για ξένο νόμισμα προέρχεται κυρίως από:

- κατοίκους που αγοράζουν ξένα αγαθά και υπηρεσίες (εισαγωγές)
- εγχώριους επενδυτές που επενδύουν στο εξωτερικό
- «εγχώριους τουρίστες» που ταξιδεύουν στο εξωτερικό

Ψηφιακό νόμισμα Bitcoin

Εκτός από το συνάλλαγμα ένας άλλος τρόπος εξόφλησης διεθνών συναλλαγών, είναι το ψηφιακό νόμισμα Bitcoin. Το Bitcoin δεν υπάρχει επισήμως σε καμία φυσική μορφή, κερμάτων ή χαρτονομισμάτων, δεν παράγεται από καμία συγκεκριμένη χώρα και δεν ελέγχεται από καμία συγκεκριμένη τράπεζα ή κυβέρνηση. Η παραγωγή του, η αποθήκευσή του, η διακίνησή του και όλες οι συναλλαγές με αυτό γίνονται αποκλειστικά σε ηλεκτρονική μορφή. Για να αποθηκεύσουμε τα bitcoin και να κάνουμε αγορές με αυτά χρησιμοποιούμε ένα ψηφιακό «πορτοφόλι» (bitcoin wallet), το οποίο έχει μία μοναδική διεύθυνση, η οποία χρησιμοποιείται για να γίνονται οι μεταφορές bitcoin ανώνυμα. Όταν γίνεται μία συναλλαγή με bitcoin, το σύστημα επιβεβαιώνει τις διευθύνσεις των δύο διαφορετικών wallets, του αγοραστή και του πωλητή και στη συνέχεια κάθε έγκυρη συναλλαγή καταγράφεται. Τα δεδομένα της καταγραφής της συναλλαγής προστίθενται σε ένα δημόσιο αρχείο καταγραφών που ονομάζεται Blockchain. Όλο αυτό το σύστημα συνεχούς επιβεβαίωσης των συναλλαγών ουσιαστικά κάνει το ψηφιακό νόμισμα απρόσβλητο όσον αφορά τους χάκερς.

ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Είναι ένας πίνακας που περιλαμβάνει όλες τις οικονομικές συναλλαγές μιας χώρας με τις υπόλοιπες χώρες του κόσμου

Το Ισοζύγιο Πληρωμών έχει δύο πλευρές:

- **Των εισπράξεων – εισροών σε συνάλλαγμα – πίστωση** στην οποία καταχωρούνται οι απαιτήσεις εισπράξεων από το εξωτερικό λόγω εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών, οι μονομερείς μεταβιβάσεις από το εξωτερικό (ξένοι φοιτητές, εμβάσματα εργαζομένων από το εξωτερικό κλπ.) και εισαγωγές κεφαλαίων για σκοπούς επενδύσεων ή για πληρωμές δανείων.
- **Των πληρωμών – εκροών σε συνάλλαγμα – χρέωση** στην οποία καταχωρούνται οι υποχρεώσεις πληρωμών προς το εξωτερικό λόγω εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών, οι μονομερείς μεταβιβάσεις προς το εξωτερικό και οι εξαγωγές κεφαλαίων για σκοπούς επενδύσεων στο εξωτερικό ή για πληρωμές δανείων

Το Ισοζύγιο Πληρωμών υποδιαιρείται σε τρεις επιμέρους λογαριασμούς:

- Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών
- Ισοζύγιο κίνησης κεφαλαίων
- Ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών

ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών αναλύεται στα πιο κάτω ισοζύγια:

- **Εμπορικό ισοζύγιο:** καταγράφει τις εισπράξεις από τις εξαγωγές (πίστωση) και τις πληρωμές από τις εισαγωγές των αγαθών (χρέωση)
- **Ισοζύγιο υπηρεσιών:** καταγράφει τις εισπράξεις για υπηρεσίες που παρείχαν κάτοικοι σε μη κατοίκους και τις πληρωμές για υπηρεσίες που αποκτήθηκαν από το εξωτερικό, όπως τουρισμός, μεταφορές, ναυτιλία, ασφάλειες, νοσηλεία, σπουδές, τηλεπικοινωνίες, πληροφορική και χρηματοοικονομικές
- **Ισοζύγιο πρωτογενούς εισοδήματος:** καταγράφει τις εισροές εισοδημάτων από το εξωτερικό και τις εκροές εισοδημάτων προς το εξωτερικό, όπως μισθοί, τόκοι, μη διανεμηθέντα κέρδη, μερίσματα
- **Ισοζύγιο δευτερογενούς εισοδήματος:** καταγράφει τις τρέχουσες μεταβιβάσεις από και προς το εξωτερικό, όπως εισπράξεις από τον προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πληρωμές της χώρας προς τον κοινοτικό προϋπολογισμό, δωρεές, κληρονομίες και εμβάσματα κατοίκων μιας χώρας που στέλνουν σε συγγενείς τους σε άλλη χώρα, κοινωνικές παροχές (π.χ. συντάξεις)

ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΙΝΗΣΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Καλύπτει τις αποκτήσεις/μεταβιβάσεις μη παραχθέντων μη χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων (π.χ. φυσικούς πόρους, φήμη και πελατεία) και τις κεφαλαιουχικές μεταβιβάσεις π.χ. πληρωμές από την Ευρωπαϊκή Ένωση στο κράτος για έργα υποδομής.

ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

Καταγράφει τις συναλλαγές που αφορούν χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία οποίες πραγματοποιούνται μεταξύ κατοίκων και μη κατοίκων π.χ. συναλλαγές που αφορούν μετοχικούς τίτλους, χρεόγραφα, δάνεια, καταθέσεις και εμπορικές πιστώσεις.

Η ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΤΟΥ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Μεταξύ του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, του ισοζυγίου κεφαλαίων και του ισοζυγίου χρηματοοικονομικών συναλλαγών υπάρχει μια στενή σχέση. Συγκεκριμένα:

Αν

CA = Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών

KA = Ισοζύγιο κεφαλαίων

FA = Ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών

τότε

$$CA + KA + FA = 0$$

Όταν μία χώρα έχει έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, θα πρέπει να βρει τον τρόπο να χρηματοδοτήσει την επιπλέον δαπάνη. Στην περίπτωση αυτή ή θα πωλήσει περιουσιακά στοιχεία σε μη κατοίκους ή θα αυξήσει τις υποχρεώσεις της προς αυτούς (π.χ. θα δανειστεί). Έτσι, τα ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και στο ισοζύγιο κεφαλαίων πρέπει να αντισταθμίζονται με τις μεταβολές στο ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών.

Συνεπώς, το ισοζύγιο πληρωμών θεωρητικά είναι πάντοτε ισοσκελισμένο. Στην πραγματικότητα όμως αυτό δεν ισχύει, οπότε και επιτυγχάνεται η εξίσωση των μεγεθών αυτών με τον λογαριασμό, σφάλματα και παραλείψεις.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 8

1. Δίνονται τα πιο κάτω υποθετικά στοιχεία για την οικονομία της Κύπρου!

	€
Εξαγωγές αγαθών	1 000
Εισαγωγές αγαθών	3 600
Δάνεια από το εξωτερικό	200
Τόκοι και μερίσματα από επενδύσεις στο εξωτερικό	160
Επενδύσεις κυπρίων στο εξωτερικό	240
Έσοδα από τον τουρισμό	2 600
Εξυπηρέτηση εξωτερικού χρέους	120
Εξοδα κυπρίων φοιτητών στο εξωτερικό	100
Επενδύσεις αλλοδαπών στην Κύπρο	400

Να συντάξετε τα πιο κάτω Ισοζύγια:

- I. Τρεχουσών Συναλλαγών
- II. Κίνησης Κεφαλαίων
- III. Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών

ΠΑΓΚΥΠΡΙΕΣ 2009

2. Δίνονται τα πιο κάτω υποθετικά στοιχεία για την κυπριακή οικονομία που αφορούν το έτος 2013:

	€ εκ.
Εξαγωγές	200
Εισαγωγές	1.900
Δάνεια από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα	3.700
Έσοδα από τον Τουρισμό	5.800
Εξυπηρέτηση εξωτερικού δημόσιου χρέους	1.900
Δαπάνες κυπρίων φοιτητών στο εξωτερικό	800
Δάνεια από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο	2.000
Τόκοι και μερίσματα από επενδύσεις κυπρίων στο εξωτερικό	500
Επενδύσεις κυπρίων στο εξωτερικό	3.500
Εισροές κεφαλαίων από την παραχώρηση αδειών εξόρυξης υδρογονανθράκων στην ΑΟΖ της Κύπρου	500
Δαπάνες κυπρίων τουριστών στο εξωτερικό	100

Ζητείται:

- I. Το Ισοζύγιο Κίνησης Κεφαλαίων
- II. Το Ισοζύγιο Πληρωμών

ΠΑΓΚΥΠΡΙΕΣ 2014